

VI. KÖZBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT.

**31. §. TERÜLETI ILLETÉKESÉG. SZOLGALATI
MŰKÖDÉS IDEGEN CSENDŐRSÉGI ÉS M. KIR.
RENDŐRSÉGI TERÜLETEN.**

240.

A járőr az országhatár mentén portyázva, észleli, hogy a szomszédos állam területén egy a határvonalon áttévedt magyar állampolgárt az idegen állam közbiztonsági közegei tettelesen bántalmaznak. Beavatkozhatik-e ebbe a magyar állampolgár megvédelmezése végett a járőr?

Szut. 240. pontja megtiltja a csendőrnek, hogy az ország határát akármiféle okból is átlépje. Az átlépés megsértése lenne az idegen állam területi felségjogának, ami a csendőrre súlyos felelősséggel nehezednék. De ezt nem is tekintve, a csendőrt bonyodalmakba sodorná a tilalom megszegése. Bármily nehéz is nyugodtan nézni a közvetlen közelünkben lefolyó ilyen jelenetet, nem tehetünk mást, minthogy az észleletről jelentést teszünk felettes parancsnokságunknak s magunknak jól megjegyezzük.

A határszélen portyázó járőr a szomszédos ország területére téved. Ott egy külföldi járőr megállítja és le akarja fegyverezni. Mi a járőr tennivalója?

A határszálen portyázó járőröknek alapos helyi ismeretük legyen. Pontosan ismerniök kell a határvonalat és gondosan ügyelniök kell, hogy szomszédos állam területére ne tévedjenek. Csendőrrjárőröknek amúgyis csak a határvonalon belül 100 m távolságban szabad portyázniok; ha ezt betartják, az idegen állam területére tévedés veszélye is kisebb.

Ha azonban mégis megtörténik, hogy a járőr (például nagy sötétben, ködben) idegen állam területére téved, igyekezzék feltűnés nélkül mielőbb visszakerülni. Ha azonban az idegen állam járőrével találkozik és az a fegyverek átadására felszólítja, ennek ellenkezés nélkül eleget kell tenni, a fegyvereket át kell adni és az idegen járőrt vonatkozás nélkül követni kell. Az ellenszegülésnek nem volna értelme s még akkor is kerülni kell, ha járőrünk az idegen járőrnél erősebb s így a fegyveres ellenállás eredményes lehetne. Az ellenállást ugyanis az idegen állam súlyos határsértésnek minősítené, főként, ha igazolni tudná, hogy az ő területén történt. Az eltévedt járőröket be szokták kísélni valamelyik határszéli parancsnoksághoz s ha a véletlen eltévedés igazolva van, néhány órán belül rendszerint visszaadják a fegyvereit és visszaengedik. Az esetleges kikérdezésnél nem szabad semmiféle felvilágosítást adni, ami az idegen állam szerveinek felőlünk való katonai tájékozottságát növelheti.

Ugyanígy kell eljárunk akkor, ha idegen állam járőre téved magyar területre. Le kell fegyverezni és a határőrség legközelebbi tisztii parancsnokságának át kell adni. Ha az idegen járőr a lefegyverezésnek ellenszegül vagy ha szökést kísérel meg, fegyvert kell ellene használni.

Ez a felvilágosításunk csak a rendes békeviszonyokra vonatkozik. Különleges esetekben (határvillongások stb.) a határszéli járőrök magatartására az esetenként kiadott különleges rendelkezések mértékadóak.

32. §. TÁVOLSÁGI KIMUTATÁSOK ÉS ŐRJARATI BEOSZTÁSOK SZERKESZTÉSE. ŐRSKÖRLETEK PORTYÁZASA.

243.

Vonatkozik-e a Szut. 243. pont 1. bekezdése az ellenőrző járőrökre is?

Az utasításnak a kérdésben említett rendelkezése a községek és ipartelepek portyázásra felszámítandó külön időre vonatkozik. Célja az, hogy az őrjáratok keretében a községek és ipartelepek portyázására a járőr nagyobb gondot s több időt is fordíthasson. Nem tehetné ezt, ha csak a tereptárgytól tereptárgyig vezető út hossza szerint lenne megállapítva a portyázási idő. Ebben az esetben a járőröknek a legfontosabb helyeken (községek, ipartelepek) valósággal át kellene szaladniok. Az ellenőrző járőrök tulajdonképpenii feladatával azonban nem egyeztethető össze, hogy egyes tereptárgyakon hosszabb időt töltsenek. Az ellenőrző járőr feladata az, hogy az őrszolgálatot teljesítő járőrét, illetve járőreit ellenőrizze, hogy azok a szolgálati kötelességeiknek pontosan és teljesen eleget tesznek-e vagy sem. Az ellenőrző járőrt éppen ezért nem lehet ahhoz kötni, hogy milyen tereptárgyakat portyázzon le s hogy az egyes tereptárgyaknál mennyi ideig tartózkodjék. Ez attól függ, hogy az ellenőrzés érdekei mit, hogyan kívánnak meg. Az utasítás most tárgyalt rendelkezése tehát az ellenőrző járőrökre általában nem vonatkozik. Ez nem gátolja azt, hogy az őrsparancsnok, ha ellenőrző szolgálata során egyes községeket vagy tereptárgyakat részletesen is le akar portyázni,

ezt magának külön előírja. Ebben szabad keze van az őrsparancsnoknak.

Jogában áll-e az őrsparancsnoknak, hogy valame-lyik községben vagy tereptárgynál hosszabb tartózkodást írjon elő a járőrnek, mint amennyi a távolsági kimutatásban az illető község vagy tereptárgy leportyázására szükséges időként szerepel s joga van-e erre olyan tereptárgynál is, amelynél a távolsági kimutatás szerint külön leportyázási idő nem illetékes?

Az őrsparancsnoknak a közbiztonsági szolgálat vezetésével kapcsolatban mindenre joga van, ami nem haladja meg a hatáskörét és amit meg tud indokolni. A szabályzatnak nem célja, hogy a közbiztonsági szolgálattal rögzített formákhoz kötve, megmerevítse, hanem csak általános irányelveket ad, amelyekhez azonban csak rendes körülmények között kell pontosan alkalmazkodni. Rendkívüli körülmények vagy feladatok felmerülése esetén azokhoz és nem az utasítás betűjéhez kell alkalmazkodni, mert a szolgálatunk csak így lehet rugalmas és céltudatos.

Ha tehát az őrsparancsnok valamilyen okból szükségesnek látja, hogy a járőr egy községet hosszabban portyázzon, mint amennyi portyázási időt a távolsági kimutatás megállapít, akkor a szolgálati lapba a kivezénylés alkalmával ezt előírhatja. Az erre vonatkozó parancsot a „Parancs” rovatba kell beleírni s röviden meg is indokolni, hogy megtakarítsuk magunknak s az átvizsgáló előljáróknak a külön megkérdezést. Pl.: „Császári községben a búcsú miatt négy órai tartózkodás”; vagy: „Noszolyi erdőőrháznál kirándulással kapcsolatos táncmulatság miatt három órai tartózkodás”. De lehet a feladatot az időtartam meghatározása nélkül csak általánosságban is

előírni. Pl.: „Császári községben a bíróválasztásnál felügyelni”, vagy: „Cege községben a járvány miatt kiadott intézkedések foganatosítását házankint ellenőrizni” stb.

De nemcsak az őrsparancsnoknak, hanem a járőrvezetőnek is joga van a szolgálatot a követelményekhez mérten módosítani. Ha a járőr valami ok miatt — pl. közbejött nyomozás miatt — olyan időben érkezik az őrsparancsnok által külön megjelölt tereptárgyhoz, amikor a hosszabb ideig való portyázás oka már megszűnt (pl. a búcsú, a táncmulatság, a bíróválasztás már véget ért), akkor a járőr természetesen már nem fog ott annyi ideig tartózkodni, amíg az őrsparancsnok előírta, hanem a rendes tennivalóinak végeztével tovább portyázik és az előírt idő előtt bevonul.

245.

Milyen alapon van a kilométerenkint illetékes portyázási idő a Szut. 6. mellékletében kiszámítva?

A portyázási idő kiszámításának alapja általában az, hogy a járőrnek 1 km-nyi utat mennyi idő alatt kell megtennie, beleértve az előírt pihenőket és a kisebb ügykódésekre fordítandó időt, amelyek miatt a járőr a portyázási időt rendes körülmények között nem szokta meghosszabbítani. Ez a kulcs csak egy bizonyos határig lehet egyenlő. azonfelül már progresszíve emelkednie kell, mert a járőr teljesítőképessége korlátolt. Ha pl. sík terepen az utasítás elvileg km-kint 30 percet számított volna, akkor a járőrnek 24 óra alatt 48 km-t, 48 óra alatt pedig 96 km-t kellene megtennie, ez pedig nem lehetséges. Ezért a Szut. 6. melléklete a következő kulcsok szerint van összeállítva:

300 m-en alul: 1—16 km-ig 30 p., 16,5 km-től 100

km-ig 1 óra. Teljesítmény az első 24 órában 32 km, azon túl 24 óránként 24 km.

300—800 m-ig: 1—15.5 km-ig 36 p., 15.5 km-től 16 km-ig 1 óra, 16—25.5 km-ig 1 óra 36 p., 25.5 km-től 100 km-ig 1 óra 12 perc. Teljesítmény az első 24 órában 24 km, azontúl 24 óránként 20 km.

800 m-en felül: 1—10 km-ig 44 p., 10.5—11 km-ig 68 p., 11—100 km-ig 1 óra 30 perc. Teljesítmény az első 24 órában 24 km., azonfelül 24 óránként 16 km.

Lovon: 1—40 km-ig 30 p., 40.5 km-től 100 km-ig 36 perc. Teljesítmény az első 24 órában 46.5 km, a következőkben 40 km.

Kerékpáron: 1—30 km-ig 15 p., 30—40 km-ig 20 p., 40—60 km-ig 1 óra, 60—100 km-ig (a közbeesett nagyobb pihenő miatt) 36 p. Teljesítmény az első 24 órában 52 km., azonfelül 24 óránként 35 km.

A kerekszámok kedvéért itt-ott kisebb eltéréseket kellett közbeiktatni pl. 300—800 m-ig 15.5—16 km-ig 1 óra, 800 m-en felül 10.5—11 km-ig 68 p.

A menetidő a kilométerek számára arányosan eloszlik, a km-kint megállapított idő tehát nem azt jelenti, hogy a járórnek a menetelésre tényleg annyi időt kell fordítania, amennyi km-kint előírva van, hanem, hogy a megállapított időtartam alatt egy bizonyos számú kilométernyi utat meg kell tennie.

A Szut. 245. pontja előírja, hogy az őrzáratok útvo-nalhosszának megállapításánál a távolságok összeadásá-ból keletkezett végösszegben a távolságokat egész- vagy félkilométerre, a szolgálati órák végösszegében pedig a percek 30 percre, illetőleg egész órára kell kikerekíteni. Vonatkozik-e ez az esetenként összeállított őrzáratokra is? Ha igen: a járór bevonulási időpontjául mit kell a szol-

gálati havifüzetben feltüntetni: a bevonulásnak a való-ságos vagy a kikerekített idejét-e? Az utóbbi esetben illetékes-e a járórnek vezénylési pótdíj, ha 23¼ órával vonul be?

A Szut.-nak a kérdésben említett rendelkezése minden rendes szolgálatra vonatkozik, tekintet nélkül arra, hogy azt az őrsparancsnok az őrzárati beosztás alapján vagy pedig esetenként történt összeállítás szerint vezényelte-e. Az utasítás ugyanis a szolgálati órák bevezetését és összeadását akarja megkönnyíteni azáltal, hogy a percekkel való számolgatást nem kívánja meg, hanem csak fél- vagy egész órákkal számol. A különbség amúgy sem jelentős; legfeljebb 19 perc, vagyis alig több, mint negyedóra lehet és ez is nagyjában kigyenlítődik, mert a járór egyszer elveszíti, máskor viszont hozzákapja ezt a különbözetet az óraszámához.

Az az őrzár, amelyet az őrsparancsnok az őrzárati beosztás alapján vezényel, minden tekintetben ugyanolyan elbírálás alá esik, mint az esetenként összeállított őrzár. Kifejezésre is juttatja ezt az utasítás, mondván, hogy az őrzárati beosztás célja csak az, hogy a szolgálat vezénylését megkönnyítse, illetőleg egyszerűsítse azáltal, hogy az őrsparancsnoknak nem kell a szolgálatok időtartamát minden egyes esetben külön-külön kiszámítania. Az utasítás szelleme szerint nem eshetik tehát kifogás alá, ha az őrsparancsnok egyáltalán mellőzi az őrzárati beosztás szerint való vezénylést és minden esetben külön őrzárakat állít össze; a lényeg az, hogy a különségeket és tereptárgyakat az előirt sűrűségben leportyáztassa. Természetes azonban, hogy a kikerekítés előnyét ilyen esetben is igénybeveheti.

A mondottakból következik, hogy a vezénylési pótdíj kiszámításának alapjául is a kikerekített óraszám szolgál.

Egyéb szolgálatoknál (pl. elővezetésnél, nyomozásnál stb.) az utasítás nem említi ugyan a kikerekítés lehetőségét, de ennek, nézetünk szerint, ilyen esetben sincsen akadálya, csak következetesen kell alkalmazni, vagyis nemcsak felfelé, de lefelé is meg kell történnie.

33. §. CSENDŐRJÁRÓR FOGALMA, KIVEZÉNYLÉSE, ELIGAZÍTÁSA ÉS BEVONULÁSA.

251.

Rendes szolgálatba vezényelt járőrnek előírhat-e az őrsparancsnok olyan tennivalót, amelyet a járőr külön előírás nélkül is köteles elvégezni?

A Szut. 64. pontja felsorolja a közbiztonsági tennivalókat, amelyeket a csendőrségnek végeznie kell. E tennivalók közül azokat, amelyek nincsenek bírósági vagy hatósági felhíváshoz kötve, a csendőrség hivatalból teljesíti. Minthogy pedig a csendőrség közbiztonsági működése túlnyomórészt a járőrök tevékenységéből tevődik össze, a Szut. 64. pontjában felsorolt összes tennivalók egyúttal minden járőrnek a tennivalóit is alkotják, akkor is, ha a járőr azok elvégzésére külön parancsot vagy felhívást nem kapott. Különösen áll ez a rendes járőrökre, amelyek őrzőleltetésére lettek kivezényelve; az ilyen járőrök figyelmének a Szut. 64. pontjában felsorolt összes tennivalókra ki kell terjednie. Ha a kérdést ebből a szempontból nézzük, azt mondhatnók, hogy tehát akkor felesleges, hogy az őrsparancsnok a járőr tennivalói közül egyet vagy egyeseket kiragadjon

és külön szolgálati parancsként előírja, mert olyasmit, ami a csendőrségnek nem feladata, az őrsparancsnok úgyszemint írhat elő, azt pedig, amit a Szut. a járőröknek amúgyis általános kötelességükké tesz, felesleges külön parancsban megismételni.

A gyakorlatban nem így áll a helyzet. Ha végigolvassuk a Szut. 64. pontjának alpontjait, láthatjuk, hogy azok a közbiztonság egész területét felölelik. A Szut. azonban csak tömör fogalmazásban írhatja körül a szolgálati tennivalók lényegét; az ügyek és esetek száma, amelyekkel a járőröknek a valóságban foglalkozniuk kell, fel nem sorolható. Megtörténhetik tehát, hogy a sokféle tennivalót a csendőr nem tudja mindig hiánytalanul az eszébe tartani, azok közül egyesek feledésbe mehetnek, különösen, amelyekre az őrskörletben ritkán van szükség.

Az őrs közbiztonsági szolgálatát az őrsparancsnok vezeti. Ez a vezetés nem állhat csak annyiból, hogy az őrsparancsnok az utasításra utal és a járőröknek csupán annyit parancsol meg, hogy végezzenek el mindig mindent, amit az utasítás kötelességükké tesz, hanem az irányítást azáltal is a kezében kell tartania, hogy a sokféle feladat közül néha kiemel egyet-kettőt és megparancsolja, hogy a kivezényelt járőr elsősorban ezt végezze.

Például a járőrök kötelessége, hogy cséplés idején a cséplésre vonatkozó rendszabályok betartását ellenőrizzék, akkor is, ha erre külön parancsot nem kaptak. Igen, de eszébe jut-e ez mindenik járőrvezetőnek? Nem mindig. Így azután a járőrnek ez a különleges tennivalója beleolvad az általános tennivalók tömegébe, elvesz azokban s megtörténhetik, hogy a járőr az egész őrzőleltetést leportyázza, anélkül, hogy cséplést ellenőrzött volna. Az őrsparancsnok azonban súlyt helyez arra, hogy ezt a járőrök ellenőrizzék. Helyesen cselekszik tehát, ha a járőrnek külön előírja, hogy: „A csépléssel kapcsolatos rendszabályok betartását

ellenőrzi.“ Ezáltal nemcsak külön felhívta a járőrvezető figyelmét erre a tennivalóra, de módot adott neki arra is, hogy szolgálatba indulás előtt felfrissítse az emlékeztében azokat a törvényeket, rendeleteket és szabályrendeleteket, amelyek a csépléssel kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazzák. Átnézi, hogy mi mindent kell ellenőriznie: a bércséplők iparigazolványát, a mentőszekrényeket, a községek belterületén csépléshez nyert engedélyeket stb.

Ilyenképpen az őrsparancsnoknak módjában áll, hogy a szolgálati tennivalókat felossza és a szolgálatok súlyát mindig olyan feladatokra helyezze, amelyeknek ellátása az illető időpontban a legfontosabb. Elsősorban az ú. n. idényszolgálatok alkalmasak arra, hogy az őrsparancsnok a járőrök külön feladataként előírja, mindenkit abban a hónapban vagy időszakban, amikor leginkább kell végezni. Ha hernyóirtás ideje van, ezt ellenőrizteti; kender- és lenáztatás idején ott, ahol áztatni szoktak, ennek nézet utána; az állatok őrzésére használt ebek oltásának ellenőrzését márciusban végezteti, mert ennek március 1. a határideje stb.

Az idényszolgálatok jó áttekintést adnak az őrsparancsnoknak, hogy melyek azok a tennivalók, amelyekre az örskörlet viszonyai szerint súlyt kell helyeznie és hogy ezeket a tennivalókat főként melyik hónapokban kell a járőrökkel végeztetni. Növeli a szolgálatok alaposságát és eredményességét, ha a vonatkozó törvényeket, rendeleteket stb. előzetesen rövid oktatás tárgyává teszi, vagy legalább megköveteli, hogy azokat a csendőrök átolvassák, mielőtt szolgálatba indulnak.

De nemcsak idényszolgálatokat lehet a járőröknek külön előírni, hanem egyéb tennivalókat is. Például X. községben az idegeneket ellenőrizni. Ilyen esetben a járőr az illető községben az idegeneket pontosan meg-

állapítja, felkeresi, igazoltatja, a nyomozókulcsban utánuk néz stb. Ugyanezt megteheti az őrsparancsnok például az iparigazolványok, munkakönyvek, hadkötelesek stb. ellenőrzése tekintetében is aszerint, hogy az adott viszonyok között melyiket tartja szükségesnek. Az ilyen ellenőrzések alkalmával szorgalmasan kell forgatni a nyomozókulcsot, ami sokszor egészen meglepő eredményre vezethet; olyan egyén is körözve lehet, akiről a járőr nem is gondolta volna. A nyomozókulcsban ugyanis a járőrök rendes körülmények között csak azoknak szoktak utánanézni, akik valamilyen büntetendő cselekményt követtek el, vagy pedig, akiket gyanús voltuk miatt igazoltattak; az általános, razziaszerű ellenőrzésnél mindenkinek utána kell nézni, akivel a járőr foglalkozik, tekintet nélkül arra, hogy egyébként gyanús-e vagy sem.

Az ilyen külön feladatoknak megvan még az a jó hasznuk is, hogy a járőröket foglalkoztatják, változatoságuk folytán felkeltik és fenntartják az érdeklődést, növelik a személyi ismeretüket s ha nem visz is haza magával a járőr három elfogottat és tíz feljelentést, annyi haszna volt, hogy nem unatkozta végig az egyébként eseménytelen őrjáratot.

Egyre azonban vigyázni kell; a járőrök ilyen külön feladatai ne fajuljanak a lakosság szükségtelen zaklatásává. Nem szabad túlgyakran csinálni és arra is ügyelni kell, hogy a lakosságnak ugyanaz a rétege ne kerüljön rövid időközökben ismételt ellenőrzés alá. Az emberek tömeges feljelentését is kerülni kell; amit lehet, figyelmettel kell elintézni; jóindulatú embereknél ennek is foganatja van. Természetesen ott, ahol nyomós ok van a feljelentésre, meg kell tenni.

Az ilyen szolgálatokat szükségig kell előírni, hogy a járőr az előírt tennivalóját nyugodtan és alaposan elvégezhesse. Az őrsparancsnok dolga ellenőrizni, hogy meg-

hízhatatlan járőrvezetők a szükségig történt előírást nem használják ki óracsinálásra.

254.

A Szut. 254. pontja értelmében a helyi őrzőjáratokba felvett utcákat, tereket, községrészeket, stb. nem kell bevezetni a szolgálati lapba. Kérdés, hogy ez az intézkedés csupán a Szut. 247. pontjában említett helyi őrzőjáratokra vagy általában minden helyi ügyeleti szolgálattal kapcsolatos szolgálati lapra vonatkozik-e. Nem világos továbbá az, hogy csak az őrsparancsnoknak nem kell a szóban forgó bejegyzéseket eszközölnie a szolgálati lapba, avagy a járőrvezetőnek sem?

Helyi őrzőjáratokra csak a nagy kiterjedésű vagy szét-szórt jellegű őrsállomások belső területét kell felosztani, ha az őrsállomás egész területének egyfolytában való leportyázása nem látszik célszerűnek. A Szut. 247. pontja előírja, hogy a helyi őrzőjárat beosztást minden csendőr köteles a jegyzékkönyvecskéjébe bevezetni. De — amint a Szut. 254. pontja előírja — a szolgálati lapba a helyi őrzőjáratok tereptárgyait nem kell bevezetni. S ha a Szut. ezt a nagy kiterjedésű községekben is mellőzhetőnek látja, még kevésbé szükséges ez kisebb községekben, amelyeknek a helyi ügyeleti szolgálatban leportyázandó pontjait éppen a kis kiterjedés miatt nemcsak hogy őrzőjáratba foglalni nem szükséges, de még a csendőrök jegyzékkönyvecskéjébe sem kell bevezetni, mert hiszen kisebb kiterjedésű községekben a helyi ügyeleti szolgálatot végző járőr akarva sem kerülhetné el azokat a pontokat, amelyeket szolgálata közben érintenie kell. Természetesnek tartjuk tehát, hogy a Szut. 254. pontjában foglaltak minden helyi

ügyeleti szolgálatra vonatkoznak. A kérdés másik részére vonatkozó véleményünk az, hogy a község belterületén fekvő egyes pontok (templom, iskola, községháza, stb.) leportyázását a járőrvezetőnek sem kell a szolgálati lapba bevezetnie, mert azok egymáshoz többnyire csak pár percnyi távolságra fekszenek és mert azokat a járőr a kivezenylés tartama alatt többször is leportyázhatja, nemcsak egyszer.

258.

A szolgálatból bevonuló járőrök kötelesek-e bevonulásukat az őrsparancsnoknál jelenteni, ha az a lakásán tartózkodik?

Erre vonatkozólag a Szut. 258. pontja tartalmaz intézkedést, amely szerint a szolgálatból bevonuló járőrök az őrsparancsnoknál vagy ha ő távol van, avagy kívül lakik a laktanyán, akkor helyettesénél minden időben, éjjel is, bevonulásukat jelenteni kötelesek. Az utasítás nem említi a helyettesnél való jelentkezés lehetőségét arra az esetre, ha az őrsparancsnok a laktanyában lévő lakásán tartózkodik, ha tehát az őrsparancsnok a laktanyabeli lakásán van, a járőrök ott kötelesek jelenteni a bevonulásukat, természetesen éjszaka is. Az őrsparancsnok nem várhatja egész éjjel az őrsirodában a járőrök bevonulását, viszont meg kellett adni neki a lehetőséget, hogy a járőrök bevonulását akkor is figyelemmel kísérje, amikor nincs az őrsirodában. Nagyobb létszámú őrsökön az őrsparancsnoknak ez a nyugalmát, pihenését hátrányosan érintheti s mert az utasítás nem ad arra lehetőséget, hogy a járőrök bevonulásának az ellenőrzését, ha a laktanyában lakik, a helyettesére bízassa, felterjesztéssel élhet a

tekintetben, hogy ez neki kivételesen megengedtéssék. A kérelmet a kerületi parancsnokság bírálja s dönti el.

A laktanyában lakó nős őrsparancsnok elrendelheti-e, hogy a csendőrök a szolgálatba indulást és a szolgálatból bevonulást neki a lakásán mindig, tehát éjjel is, személyesen jelentsék?

Az őrsparancsnoknak jogában áll elrendelni, hogy a szolgálatba induló vagy onnan bevonuló járőrök mindig, tehát éjjel is, a lakásán nála személyesen jelentkezzenek. Miután pedig az őrsparancsnoktól nem lehet megkövetelni, hogy éjjel-nappal az őrsirodában tartózkodják, természetesen, hogy a jelentkező járőrnek kell őt a lakásán felkeresnie.

A Szut. 258. pontjának 3. bekezdése az őrsparancsnok számára könnyítést engedélyez, amikor megengedi, hogy az éjjeli időben elinduló járőröket 21 óra előtt is eligazíthassa. Természetesen azonban, hogy ez az előzetes eligazítás nem kötelező, vagyis az őrsparancsnok, ha jó-nak látja, nem él ezzel a kedvezménnyel, hanem a járőrt éjjeli időben is személyesen igazítja el. Egyenesen kötelezve van erre akkor, ha a kijelölt járőrvezetőben nem bízik meg teljesen, hogy az ő ellenőrzése nélkül is idejében útba fog indulni. Egy mozgalmasabb őrsön, ahol a járőrök állandóan jönnek-mennek, nem lehet azt kívánni, hogy azok eligazítása végett az őrsparancsnok minden éjjel esetleg többször is felkeljen, mert hiszen másnap egész nap dolgoznia kell; ott azonban, ahol a fokozott ellenőrzés ezt szükségessé teszi, az éjjeli nyugalom csak másodrendű fontosságú.

Egyszóval: semmi gáncs nem érheti az őrsparancsno-

kot, ha az éjjel útbainduló járőröket vagy azok némelyikét személyesen igazítja el s ezzel kapcsolatban elrendeli, hogy a járőr a lakásán jelentkezék.

Hasonló az eset a bevonuló járőrök jelentkezésénél is. Az utasítás hivatkozott pontja minden bevonuló járőrnek kötelességévé teszi, hogy az őrsparancsnoknál vagy helyettesénél minden időben, tehát éjjel is, jelentkezék. Ennek az elrendelésére azért volt szükség, mert a legtöbb szabálytalanság abból keletkezik, hogy a járőr — tudva, hogy éjjel úgysem kell jelentkeznie — nyugodtan „marad“ sokszor ott is, ahol nem volna szabad. A kimaradást mindig indokolni kell, azt azonban, hogy a járőr kimaradt-e és mennyit, az őrsparancsnok éjjeli időben nem tudja megállapítani, ha a járőr nála nem jelentkezik s így nem tudja, hogy mikor vonult be. A bevonuló járőröket illetően az őrsparancsnoknak nemcsak joga, hanem kötelessége elrendelni, hogy nála minden egyes esetben jelentkezzenek, de a jelentkezések fogadását — különösen mozgalmas őrsökön — a helyettesére is rábízhatja, ha azok minden éjjel esetleg több ízben is rendszeresen ismétlődnek.

A Szut. küszöbön álló egyes módosításaival kapcsolatban valószínűleg gondoskodás történik olyan irányban, hogy azokon az őrsökön, amelyeken állandó helyi szolgálat van, ahol tehát a helyi járőrök az éj folyamán több ízben is váltják egymást, a jelentkezések tekintetében bizonyos további könnyítések engedélyeztessenek.

34. §. PORTYÁZÓ JÁRÓRÖK ELJÁRÁSA ÁLTALÁBAN.

265.

A szolgálati lap III. 4. rovatába írt jelentések és megjegyzések alá a járőrvezetőnek alá kell-e írnia a nevét, mint az ellenőrzéseknél történik?

A járőrvezetőnek a kérdésben említett jelentései és megjegyzései alá nem kell odaírnia a nevét, mert mindenki tudja, hogy ezeket a bejegyzéseket a járőrvezető eszközölte s azokért ő felelős. Az ellenőrzések megtörténtének a bejegyzését viszont természetesen alá kell írni, mert az ellenőrzést a Szut. 290. és 292. pontja értelmében az őrsparancsnokon kívül helyettese, illetőleg a járőr bármelyik előljárója és feljebbvalója is jogosult eszközölni, de ettől függetlenül is természetes, hogy az ellenőrző az ellenőrzés megtörténtének bejegyzését aláírja. A szolgálati lap III. 4. rovata különben is megmondja, hogy abba a rovatba a járőrvezető jelentései és megjegyzései jönnek, más oda nem is írhat be semmit, mi értelme volna tehát, hogy a járőrvezető a bejegyzéseit névaláírással lássa el? Ezt különben a Csüsz. 28. mintáján sem lehet megtalálni, míg ugyanott az ellenőrzés bejegyzése után a névaláírás megtalálható.

266.

A Szut. 266. pont d) alpontja értelmében a járőrnek az előírt útiránytól ok nélkül nem szabad eltérnie, kivéve,

ha — többek között — például tűzvészről értesül. Ilyen kivételes eset-e, ha a járőr előírt őrzőjárat portyázása közben arról értesül, hogy az útvonalába nem eső egyik községben két nap előtt leégett egy ház?

A hivatkozott 266. pont d) alpontja csak olyan esetekre vonatkozik, amelyeknél a késedelem veszéllyel jár. A késedelem pedig az ott felsorolt esetekben vagy azért járhat veszéllyel, mert a járőrnek azonnal segílyt kell nyújtani (folyamatban levő elemi csapás, súlyos természetű büntetendő cselekmény, például magánosok elleni erőszak, hatóság elleni erőszak, véres verekedés stb. esetén), vagy pedig, mert egy nemrégiben történt bűncselekmény esetében a nyomozást azonnal meg kell indítani, különben annak eredménye veszélyeztetve lehet.

Azt, hogy egyenkint felsorolva milyen büntetendő cselekmények fennforgása esetén szabad az őrzőjárat portyázását félbeszakítani, illetve kell a büntetendő cselekménynek a járőr útvonalától félreeső színhelyén megjelenni, nem lehet pontosan meghatározni. Elsősorban a járőrvezető hivatott megítélni, hogy az előfordult és tudomására jutott esemény vagy büntetendő cselekmény olyan súlyos-e, hogy a járőr azonnali jelenlétét és beavatkozását szükségessé teszi, vagy sem. Ennél a megítélésnél — nézetünk szerint — a járőrt akkor sem lehet mindig felelőssé tenni, ha a helyszínén szükségtelenül jelent meg, mert tudvalevő, hogy a súlyosabb természetű közbiztonsági eseményekről kapott első híradások rendszerint túloznak, erről azonban a járőr már rendszerint csak a helyszínén tud meggyőződni.

Mi sem akarunk tehát a kérdésre túlságosan határozott választ adni, azért csak általános tájékozással felemlítünk néhány esetet, amikor a járőr az őrzőjárat portyázását — nézetünk szerint — félbeszakítani s a hely-

színén megjelenni köteles s néhányat, amikor ezt nem kell megtennie.

Félbe kell szakítani a portyázást és a helyszínre kell sietni, ha a járőr arról értesül, hogy az útvonalába nem eső X községben gyilkosság, rablás, súlyos betörés történt, tűzvész, vagy árvíz dühöng, verekedés van vagy volt s ott emberhalál vagy életveszélyes sebesülés történt; idegen izgatók tartózkodnak a községben; engedély nélkül népgyűlést tartanak, a községházát megtámadták s a jegyzőt bántalmazták; üzleteket kifosztottak stb. Ezeknél a bűncselekményeknél mellékes, hogy akkor, amikor a járőr tudomásul veszi, még folyamatban vannak, vagy pedig már befejeztettek-e, lényeges csak az, hogy a segítségnyújtás vagy pedig a nyomozás azonnal való megindítása szempontjából fontos-e a járőr rögtön megjelene, vagy sem.

Nem kell az őrzőportyázását félbeszakítani és a közveszély vagy a bűncselekmény színhelyén megjelenni, ha a járőr oda nyilvánvalóan elkésve érkeznék úgy, hogy tennivalója már nem akadna, vagy ha csak olyan tennivalót állana módjában végezni, amelynek egy-két napi késedelme az ügy érdeme szempontjából nem járna hátránnyal. Ilyen eset például a kért is, tehát a járőrnek az az értesülése, hogy a szóbanforgó községben két nappal ezelőtt leégett egy ház. Ezt — ha súlyosabb sebesülés vagy haláleset nem fordult elő — nem lehet „súlyos“ elemi csapásnak minősíteni, mindegy tehát, hogy a szóbanforgó, másutt portyázó járőr a nyomozást azonnal vagy pedig egy, az őrsről majd kivezénylendő másik járőr csak 1—2 nap múlva ejti-e meg. Nem kell továbbá a portyázást félbeszakítani és a helyszínen megjelenni például akkor sem, ha a járőr az illető községben 2—3 nap előtt elkövetett lopásról, súlyosabb következménnyel nem járó verekedésről, hosszabb nyomozást igénylő csalásról, sik-

kasztásról stb. szerez értesülést. Ilyen esetben is azonban az értesülést bevonulás után az őrsparancsnoknak be kell jelenteni, de a járőrbejelentést, ha az ügy mégis sürgősebb természetű, s ha azt alkalmilag vagy egyébként költségmentesen (alkalmi küldönc, helyi vagy magántávbeszélő útján stb.) továbbítani lehet, még a járőrszolgálat alatt is megteheti.

Röviden összefoglalva tehát: a Szut. 266. pont d) alpontjának esetében mindig csak azt kell mérlegelni, hogy a járőrnek a helyszínén való azonnali megjelenése okvetlen szükséges-e, vagy sem.

Egy 29 órás őrzőportyázás alkalmával a járőrnek nyomozása akad s ha a nyomozás befejezése után az őrzőportyázatot tovább portyázná, csak a kivezényléstől számított 40 óra elmultával vonulhatna be szolgálatából. Köteles-e a járőr a kivezényléstől számított 36 óra alatt bevonulni?

A Szut. 266. pontja akként intézkedik, hogy ha a járőr azokat a tennivalókat, amelyek miatt az útiránytól eltért, elvégezte, — ebben az esetben a nyomozást befejezte — az őrzőportyázást csak abban az esetben köteles folytatni, ha a kivezényléstől számított 36 óra alatt befejezhető. Az utasítás tehát nem kötelezi a járőrt a portyázás folytatására, de arra sem, hogy ha folytatni akarja a portyázást, ennek ellenére vonuljon be. Ha tehát a járőrvezető azt látja, hogy az őrzőportyázást a kivezényléstől számított 40—42 óra alatt befejezheti, véleményünk szerint helyesebb is, ha a portyázást befejezi, mert a 36 órát néhány órával megtoldva, eredeti feladatának teljes mértékben eleget tehet, míg ha szorosan tartja magát a 36 órához, szolgálati órát fecsérrel azzal,

hogy a legrövidebb utat választva siet őrállomására bevonulni. Tulságosan kinyujtani azonban az őrjárat portyázásokat nem szabad, mert közben olyan feladatok elé állíthatják a körülmények otthon az őrparancsnokot, hogy a túlhosszú ideig távol levő járőrök hiányát a szolgálat fontosabb érdekei sínylenék meg.

271.

A Tisza félméteres jégtakaróján naponta 60 ember jár át a túlsó partra. Másként nem is lehetne a másik partot megközelíteni, mert hidat csak hosszas vasúti utazással lehetne találni. A partra csendőrrjárőr érkezik, amely szolgálatát csak úgy folytathatja, ha átkél a jéggel takart folyón. A járőr nem hisz a jégnek, az be is szakadhat, tehát nem megy át így a Tiszán s az azon túl fekvő tereptárgyakat nem portyázza le. Köteles-e a járőr ilyen esetben a jégen való átmenést megkockáztatni?

A vizek jégtakaróját sem a Szut.-ban, sem egyebütt nem találjuk a csendőrrjárőrök közlekedési útvonalaként megjelölve. De nem szól a Szut. azokról a mélyebb vizeárokokról, szakadékokról, ingoványos területekről és a többi terepakadályokról sem, amelyeket a járőröknek le kell küzdeniök, hogy szolgálati feladataiknak eleget tessenek. Hogy a járőrök utait a szabályzatok ennyire részletezzék, azt nem is lehet kívánni s nem is lehet kivinni. Annyi bizonyos, hogy a járőröknek a terepakadályokat a lehetőség határáig leküzdeni s szolgálatukat folytatni kötelességük. Viszont az is tény, hogy ebben — különösebb indok fennforgása nélkül — a saját életük és testi épségük biztos veszélyeztetéséig elmenniök nem kell,

sőt nem is szabad. Ezt az elvet vallja a Szut. akkor is, amikor különösen veszélyes terepnek éjjel való portyázását csak elkerülhetetlen szükség esetén követeli. Elkerülhetetlen szükség nélkül tehát nem szabad a csendőrt olyasmire kényszeríteni, ami életét vagy testi épségét veszélyezteti. Igen, de — nem a Szut. szerint, hanem szerintünk — aligha érdemli meg a csendőr nevet az, aki az előtte átkelt hatvan ember után hatvanegyediknek nem mer rálépni a jégre. Ez már nem a pontosan körülhatárolt szolgálati kötelesség, hanem a szolgálati buzgalom és nem utolsó sorban a minden csendőrtől elvárható bátorság körébe tartozik. Oktalanság, ha a csendőr szükség nélkül belerohan a veszedelembé, de megállani a folyóparton, nézni a jégen át vígan és biztosan közlekedő férfiakat, asszonyokat és gyermekeket és az utasításon törni a fejet, amely a nagy átkelési dilemmát majd talán megoldja: nem csendőrhöz méltó viselkedés.

36. §. SZOLGÁLATI EB ALKALMAZASA.

279.

A Szut. 279. pontja szerint a csendőr a szolgálati ebet mind a közbiztonsági, mind pedig a belső szolgálatban használhatja, a megjegyzés szerint azonban szolgálatban csak vizsgázott ebet szabad használni. Minthogy most már az őrökön nincsenek idomított kincstári ebek, megengedhető-e, hogy a csendőr magánúton ebet szerezzen és azt szolgálatba magával vigye?

A szolgálati eb alkalmazását a csendőrség több éven át kipróbálta; 1923-tól 1928-ig Gödöllőn csendőrségi kutyatelep is működött, amely kincstári ebeket tenyésztett és idomított az őrsök számára.

A kutyának kétségkívül sok természetadta tulajdonsága, ösztöne és idomítás által fejleszthető képessége van, amely bizonyos körülmények között a közbiztonsági szolgálatban is értékesíthető, a csendőrségi szolgálatban azonban nem vált be. Ezért kellett a meg lehetőségen nagy költséggel folytatott kísérletezést abbahagyni. A kísérletezések eredménytelensége nem annyira az idomított ebek alkalmatlanságában, mint inkább a csendőrség sajátos területi és szolgálati viszonyaiban leli magyarázatát.

A Szut. 279. pontja felsorolja a feladatokat, amelyekre az ebet alkalmazni lehetett. Ezeket a feladatokat általában két csoportra oszthatjuk: ú. n. szimatmunkára és őrző vagy kísérő tevékenységre.

Szimatmunkán azt értjük, hogy a kutya finom szaglós-érzékével nyomot követ, tárgyakat felkutat, sőt bizonyos esetekben az embert is felismeri és jelzi, aki egy bizonyos tárggyal kapcsolatban van, vagy fordítva. A különféle bemutatókon a szolgálati ebek valóban szép teljesítményeket mutattak, az őrsökön azonban éveken át nem értek el számbavehető eredményt. Ennek legfőbb oka az volt, hogy a szolgálati eb rendszerint túlkésőn érkezett a bűncselekmény helyszínére, de ha idejében érkezett is, vagy a helyszín, vagy a nyom, vagy a terep, vagy az időjárás nem volt kedvező a jó szimatmunkára.

Az őrző és kísérő szolgálatra már inkább lehetett a szolgálati ebet alkalmazni, de számottevő eredményt ezen a téren sem tudtak felmutatni az őrsök, amelyek ebbel voltak ellátva. (Sok vita folyt afelett, hogy a szolgálati eb által okozott testi sérülés milyen elbírálás alá esik és hogy azért a kincstár kártérítéssel tartozik-e.)

Külön gondot okozott a szolgálati ebnek az őrsön tartása. Szabály ugyanis, hogy idomított ebbel csak a vezetőjének szabad foglalkozni és csak a megszokott vezetője alkalmazhatja szolgálatban is. Ha azonban a vezető szabadságra, kórházba ment, vagy ha olyan helyre vezényelték, ahova az ebet nem vihette magával, az eb magára maradt és elromlott.

Ezeket csak azért említjük a feltett kérdéssel kapcsolatban, hogy nyilvánvalóvá tegyük: ha a legalkalmasabb fajták közül kiválasztott, hozzáértő tisztek vezetése alatt külön e célra létesített intézményben szakszerűen idomított, fajtiszta ebek nem váltak be a csendőrségi szolgálatban, akkor nem valószínű, hogy a csendőr által éppen megszerzett és különösebb hozzáértés nélkül félig-meddig idomított, többnyire korcs ebeknek, komoly hasznát lehetne venni. Egyesek azzal érvelnek, hogy portyázás közben az idomítatlan eb is jó szolgálatot tehet a járőrnek azáltal, hogy a portyázás útvonalán és annak közvetlen környékén cserkészik és a járőr figyelmét felhívja olyan körülményekre (pl. ember jelenlétére vagy közlekedésére), amit a csendőr különben nem venne észre. Lehet, hogy ilyen eset valóban előfordulna, de viszont ugyanilyen lehetősége van annak is, hogy a kutya a járőr jelenlétét árulja el. Menekülő vagy megszökött egyének üldözésére csak nagyon jól idomított ebet lehet alkalmazni, de még ennél is megtörténik, hogy az üldözött egyént — különösen, ha védekezik — megharapja. Idegbeteg vagy szívbajos embernél súlyos testi sérelmet, sőt halált is okozhat az ijedtség, ha a kutya nem bántja is, hanem csak ráugrik, stb.

Községekben meg éppen célszerűtlen volna a járőrrel menő kutya, mert a község kutyái rátámadnak s ezzel még nagyobb lármát ütnek, mint amikor a járőr egymagában megy, pedig a járőrt is alaposan megugat-

ják. Vadászterületekre nem szabad kutyát vinni, legfeljebb pórázon, így azonban viszont a célt nem lehet elérni, amiért a járőr azt magával vitte, stb.

Az örsön a kutyát a csendőrnek magának kellene élelmeznie, mert a kincstár az élelmezés költségeit nem viseli. Ha ez a közgazdálkodásból történnék, vitára adhatna alkalmat. Mi lenne akkor, ha a csendőr az ebet az örsön visszahagyni kényszerülne, az örs tagjai azonban nem vállalnák gondozását? Mind olyan kérdések ezek, amelyeket nehéz lenne megoldani, de amelyekkel kár is lenne újra kísérletezéseket kezdeni, amikor az eddigi kísérletek eredménytelensége kétséget kizáró megállapítást nyert.

Azt hisszük, hogy ezek után minden csendőr belátja, hogy a kis előnnyel, amit a kutya alkalmazása itt-ott esetleg jelenthetne, nem áll arányban a sok hátrány, ami bizonyosan bekövetkeznék. A Szut. 36. §-a a gyakorlatban már érvényét is veszítette; ha utasításunk átdolgozásra kerül, abból a szolgálati ebre vonatkozó rendelkezések valószínűleg ki fognak maradni.

Házórző kutya alkalmazásának azonban nézetünk szerint nincs akadálya; egy jó házórzőnek különösen magányosan fekvő laktanyában, éppen olyan jó hasznát lehet venni, mint a magánházaknál. Amikor azonban kötve kell tartanunk, gondoskodjunk az etetéséről is arról, hogy állandóan friss vize legyen, éjjelre pedig — ha nincs ebzárlat — feltétlenül bocsássuk szabadon, mert a kutyának állandóan kötve tartása nemcsak értelmetlen dolog, de kégyetlen állatkínzás is.

37. §. SZOLGALATI ÓRAK SZÁMANAK MEGHATÁROZÁSA.

283.

Az örsre beosztott irodavezető helyettesítheti-e az örsparancsnokot, ha mind az örsparancsnok, mind a helyettese távol van? Az örs irodai munkáinak végzésén kívül az örs tényleges vezetése tekintetében megilleti-e valamilyen jog az örsirodavezetőt, ha az örsparancsnok után ő a rangban legidősebb?

Az örsparancsnok mellett minden örsön vagy vizgázott helyettesnek, vagy pedig az osztályparancsnok által kinevezett nem vizgázott helyettesnek kell lennie. Olyan örsön is kell kinevezett helyettesnek lennie, ahol örsirodavezető működik. Az örsirodavezetői beosztás ugyanis nem közbiztonsági, hanem irodai beosztásnak számít; ki is van mondva, hogy ilyen beosztásba elsősorban olyan csendőrt kell alkalmazni, akit a toborzóbizottság a Szut. 63. pontja értelmében egyszersmindenkorra vagy időlegesen külszolgálatra alkalmatlannak minősített. Ebből következik, hogy az irodavezető nem lehet kinevezett örsparancsnok-helyettes, még akkor sem, ha az örsparancsnok után az örsön ő a rangban legidősebb, mert az örsparancsnok-helyettes tennivalói nemcsak irodai munkából, hanem főként külszolgálati tennivalókból állanak, az irodavezető pedig külszolgálatot csak kivételes szükség esetében teljesít.

A kinevezett örsparancsnok-helyettes esetleg alacsonyabb rendfokozatú, vagy rangban fiatalabb is lehet az irodavezetőnél; ebben az esetben az utóbbi a helyet-

tesnek akkor, amikor ez a távollevő őrsparancsnokot helyettesíti, alá van rendelve.

Ez azonban nem változtat a tényen, hogy az őrsirodavezető feljebbvalója mindazoknak, akik alacsonyabb rendfokozatúak vagy rangban fiatalabbak és ebben a minőségben felettük szükség esetében parancsadási jogot is gyakorolhat. Az őrsparancsnoknak pl. felügyeleti joggal felruházni arra az esetre, ha sem az őrsparancsnok, sem pedig a helyettes nincsen otthon, jogában áll az irodavezetőt — ha a helyettes után ő a legidősebb — a belrend és a belszolgálat tekintetében vagy nincsen a laktanyában. Ez — főként nagylétszámú őrsőkön — célszerű is, mert az irodavezető állandóan otthon van, ismeri az őrsparancsnok rendelkezéseit, az őrs viszonyait, az esetleg vezénylendő szolgálatokat, számon tudja tartani a jelenlevőket és a távollevőket, stb. Az őrsparancsnok rábízhatja az irodavezetőre a járőrök eligazítását, elrendelheti, hogy a laktanyából távozók vagy oda bevonulók az irodavezetőnél jelentkezzenek, stb., de mindezt csak olyankor, amikor sem ő, sem pedig helyettese nincsen otthon és az otthonlevők között az irodavezető a legidősebb. Nincs megengedve azonban, hogy az őrsparancsnok vagy a helyettes pusztán kényelmi szempontból az őrs vezetésében olyankor is az irodavezetővel helyettesíttesse magát, amikor erre ok nincsen.

Ha azonban az őrsirodavezető az őrsparancsnok helyettes után nem a legidősebb, akkor őt semmiféle ellenőrzési, felügyeleti vagy parancsadási joggal nem lehet felruházni, hanem a parancsnok és a helyettes egyidejű távolléte esetében a parancsnokságot a külszolgálatot teljesítő legidősebb csendőrnek kell átvennie.

Az itt említettekkel csupán támpontot kívántunk adni az őrsparancsnoknak az irodavezetők alkalmazását

illetően, ami attól függ, hogy az őrsirodavezetőt mennyiben tartja alkalmasnak arra, hogy az irodai munkák elvégzésén felül neki vagy a helyettesének az őrs vezetésében is segítsék. Az irodavezetőnek ilyen segédkezésre bevonására különösen a mai viszonyok között lehet szükség, amikor az őrsök legtöbbször hiány van idősebb altisztekben. Az őrsparancsnok megbízása nélkül azonban csupán az irodai munkák végzése címén, az irodavezetőt az őrs tagjaival szemben parancsnoklási jog vagy szolgálati elsőbbség nem illeti meg.

284.

A járőr bevonulása után a szolgálat végén a laktanyában tartott pihenőidejét külön kell kimutatni, illetőleg a szolgálati órák számához hozzá kell adni. Ugyanezt az eljárást kell-e követni akkor is, ha a járőr nemcsak a szolgálat végén, hanem szolgálat közben is tartott a laktanyában pihenőt? A járőr bevonulásának időpontjaként mit kell feltüntetni: azt az időpontot-e, amikor a járőr tényleg bevonult, vagy pedig azt, amikor a laktanyában tartott pihenőideje letelt?

A Szut. 69. pontjának eredeti szövege szerint mind a közbiztonsági, mind a belső szolgálatra vezényelt csendőrök az eligazítástól a bevonulásig — beleértve a laktanyában a szolgálat végén esetleg megtartott nagy-pihenőt is — szolgálatban állóknak, közbiztonsági szolgálatban pedig őrszolgálatban állóknak voltak tekintendők.

Az utasításnak ez a rendelkezése a szolgálat végén a laktanyában tartott pihenőket illetően a gyakorlati

tapasztalatok alapján módosítandónak bizonyult. E rendelkezés szerint ugyanis a csendőrt olyankor is szolgálatban, sőt őrszolgálatban állónak kellett tekinteni, amikor semmiféle szolgálatot nem teljesített, illetőleg amikor a szolgálati feladatát már befejezte. Pl. a járőr 22 órakor bevonult, de még volt illetékes négy órai nagypihenője, amit a laktanyában tartott meg. Bevonulás után a járőr természetesen lefeküdt és aludt ébresztőig. A bevonulás ideje 2 órára esett, amikor azonban a járőr már mélyen aludt és így alvás közben „vonult be“. A nős csendőr 22 órától 2 óráig természetesen nem távozhattott el a lakására sem (mert eddig az időpontig őrszolgálatban állott) s így vagy a laktanyában aludt két óráig, akkor felkelt és hazament, vagy pedig az egész éjjelt a laktanyában töltötte és csak ébresztőkor távozott a lakására, hogy a foglalkozási idő kezdetére újra visszatérjen a laktanyába.

Még bonyolultabb volt a helyzet akkor, ha a járőr nappal vonult be és a szolgálat végén még illetékes nagypihenőjét a nappali órákban tartotta a laktanyában. A járőr tagjait a nagypihenő ideje alatt ilyenkor is még őrszolgálatban állóknak kellett tekinteni, vagyis a pihenő alatt nem volt szabad a laktanyát elhagyniuk akkor sem, ha egyébként mint szolgálatmentesek kimehettek volna a községbe. Nappal a csendőr tudvalevően nem igen alszik s így előfordult, hogy a szolgálatból bevonult járőr tagjainak még a vasárnap délutánt is otthon kellett tölteniök azért, mert nagypihenőt tartottak.

Ezen a helyzeten segítette a kerületi parancsnokságok javaslatára az 1941. évi 13. számú Csendőrségi Közlönyben közzétett 581.624/20, 1941. számú H. M. rendelet azzal, hogy a Szut. 69. pont 3. sorában levő „végén“ szót „közben“-re helyesbítette. E helyesbítés szerint tehát a csendőr, ha a szolgálat *közben* tart pihenőt a laktanyá-

ban, akkor a pihenőideje alatt is őrszolgálatban állóként jön tekintetbe, míg ha a pihenőideje a szolgálat *végére* esik, a járőr tagjainak őrszolgálati minősége a tényleges bevonulás időpontjával megszűnik, az azt követő pihenőideje alatt őket szolgálaton kívül levőknek kell tekinteni. A nős csendőr tehát a bevonulás után a pihenő idejére a lakására távozhatik, a nőtlen a magánügyeit intézheti, az őrsparancsnok engedélyével a községbe távozhatik stb. Természetes azonban, hogy ha pl. sürgős tényvázlatot kell fogalmazni, ezt a pihenő alatt is el kell végezni, különösen akkor, ha a fogoly átadása pl. a vonatközlekedés miatt különben meg nem engedett késedelmet szenvedne.

Minthogy azonban a laktanyában megtartott pihenő tartama a járőr tagjainak szolgálati óraként illetékes, elrendeli a 232.171/VI. b. 1941. sz. rendelet, hogy azt is fel kell számítani, de úgy, hogy a szolgálati havifüzet 4. rovatában, valamint a szolgálati lapon külön kell kimutatni annyi szolgálati óraszámot, amennyit a járőr a külszolgálatban valóban eltöltött és ehhez külön hozzá kell adni annak a pihenőnek az időtartamát, amelyet a járőr a szolgálat végén a laktanyában tartott meg. A kettő együttes összegét kell azután a szolgálati havifüzet páratlan oldalán szolgálati óraként felszámítani.

A laktanyában szolgálat *közben* tartott pihenőre ez a rendelkezés nem vonatkozik, vagyis azt úgy kell tekinteni, mintha a járőr külszolgálatban töltötte volna el, tehát nem is kell külön kimutatni. Az ilyen pihenő tartama alatt a csendőr őrszolgálatban áll, reá tehát a Szut. 288. pontjának korlátozásai éppen úgy vonatkoznak, mintha a pihenőt az őrszolgálatban tartaná. Erre a korlátozásra azért van szükség, mert a szolgálat közben tartott pihenő után a járőrnek a szolgálatát tovább kell folytatnia, arra készen kell állania, nem engedhető meg tehát, hogy akár a laktanyában is olyan kényelembe helyezkedjék, eltávo-

zék stb., amivel a szolgálat akadálytalan továbbfolytatását veszélyeztethetné. Ugyanez áll a szeszes ital élvezetére is.

A fentiek szerint világos, hogy a járőr bevonulásának időpontjaként mind a szolgálati havifüzetben, mind pedig a szolgálati lap bevonulási záradékában nem azt az időpontot kell feltüntetni, amikor a járőrnek a laktanyában a szolgálat végén tartott pihenője lejár, hanem azt, amikor a járőr a valóságban bevonult, mert csak így jön ki a külszolgálatban valóságban eltöltött órák helyes összege, amihez azután a pihenő időtartamát hozzáadjuk.

38. §. PIHENŐK.

287.

A járőr 24 órás helyi szolgálatban áll. A kispihenőt a laktanyában tartja 20—22 óráig. Jogosult-e a járőr a kispihenő ideje alatt fegyverét, szerelékét letenni és ruhásától az ágyra dőlve pihenni?

A Szut. 287. pontja értelmében kispihenő alatt a járőr étkezhetik, fegyverét, kalapját és szerelvényét leteheti, ruházatát szárítás céljából levetheti. A továbbiakban azt mondja az említett pont, hogy nagypihenők alatt a járőr levetkőzhetik és alhatik. A Szut. tehát csak nagypihenőre vonatkoztatja azt, hogy a járőr alhatik, amiből nyilvánvaló, hogy kispihenőre ez nem vonatkozik. Ennek az intézkedésnek megvan a gyakorlati értelme és magyarázata. A portyázó járőr a kispihenőt rendszerint

nem tarthatja meg olyan megbízható környezetben, hogy azt nyugodtan átaludhatná. A nagypihenő helyét az őrsparancsnok már úgy választja ki, hogy a levetkőzve alvó járőr lehetőleg már a környezet és a körülmények megbízhatósága folytán biztonságban lehessen. A kispihenő célja különben is csupán az, hogy a járőr addig is, amíg a tulajdonképpeni pihenőjéhez, a nagypihenőhöz hozzájut, ne legyen kénytelen egyhuzamban leportyázni a tereptárgyakat, hanem közben megállhasson rövidebb időre, hogy kifújja magát, rendbehozakodjék s ha szükséges, étkezzék. Közben rendezgeti a szolgálati tennivalóit, átgondolja, mit végzett eddig s mire kell figyelemmel lennie a portyázás további során, szóval összeszedi a gondolatait is. Az a járőr, amelyik minden megállását arra használja fel, hogy fegyvert, szerelékét, kalapot ledobva magáról, nyomban az alvásba keressen pihenést, csak a lábával végzi a szolgálatát, az esze egyében sem jár, minthogy hol lehet majd megint aludni. A helyi szolgálattal kapcsolatban azonban véleményünk szerint a kispihenőt másként lehet elbírálni. Ha a helyi szolgálat során semmi sem merül fel, ami a járőrt a kispihenő ideje alatt is leköthetné, foglalkoztathatná s így a kispihenő ideje alatt sem önmagával, sem szolgálattal gondja-baja nincs, szerintünk meg lehet neki engedni, hogy éjszaka az ágyon — persze felöltözve — pihenjen s esetleg, ha fáradt, aludjék is, mert hiszen a laktanyában alvás közben sem érheti semminemű meglepetés. Arra azonban ügyelni kell, hogy az indulás idejét el ne aludja és hogy az otthon levőket be- és kimenetelével, le- és felszerelésével nyugalmában ne zavarja.

A járőr 8 órától 14 óráig tart nagypihenőt. Lehet-e ezt úgy értelmezni, hogy 14 óráig a járőr a szó leg-

szorosabb értelmében pihen s csak 14 órákor kezd hozzá a felszereléshez, hogy szolgálatát folytassa?

A járőr pihenője 14 órákor véget ér, ami azt jelenti, hogy 14 órákor a szolgálat folytatását meg kell kezdenie. Ha úgy fognók fel a kérdést, hogy a vetkőzést s általában a kényelembe helyezkedést, valamint a felöltözést, felszerelést nem számítjuk be a pihenő időtartamába, akkor a csendőrnek már a pihenőhelyhez való közeledtében joga volna a ruháját, csizmáját levetni, hogy amint a pihenőszobába beérkezik, nyomban végigheveredjék az ágyon, ne legyen időtöltése a vetkőzéssel, felszereléssel, mert hiszen az a pihenő idejét megrövidíti. A kérdés ilyenén felfogása nevetségesen kicsinyes, a gyakorlatban alkalmazni pedig képtelenség. Természetes, hogy az öltözködéssel és felszereléssel a pihenő idején belül kell elkészülni. Az aztán minden csendőr ügyességén múlik, hogy a le- és felszerelésen kívül mennyi időt tud teljes pihenésre biztosítani. Ha a járőr az öltözködést és a felszerelést csak a pihenőidejének lejártával volna köteles megkezdeni, azok járnának jól, akiknek a gyors öltözködés nem a legerősebb oldaluk s ezek aztán a helyzettel vissza is élhetnének. Sőt talán olyanok is rászoknának a komótos öltözködéshez, készülődéshez, akiknek ez egyébként nincs a természetükben.

288.

A Szut. 288. pont utolsó bekezdése szerint rendes szolgálatban a pihenőnek egyik napról a másikra nem szabad átterjednie; ettől csak kivételes esetben szabad eltérni. Mit tegyen a járőr, ha pl. 20 órákor érkezett a

pihenő helyére, 22 óráig a községet lepertyázta és egyéb tennivalója nincsen. Megkezdheti-e 22 órákor a nagypihenőjét, vagy csak 0 órákor.

A Szut. azért tiltja a pihenőnek egyik napról a másikra átterjedését, mert kívánatosnak tartja, hogy a szolgálatban álló járőrök az éjszakának vagy az első, vagy a második felét örökösül töltsék. A közbiztonságra káros volna annak a rendszerré válása, hogy a járőrök következetesen, mindig az éjjél körüli órákban pihenjenek; ez annak a téves nézetnek az elterjedésére volna alkalmas, hogy az éjszaka a csendőr számára is mindig a pihenés idejét jelenti.

A tilalmat azonban nem kell olyannak tekinteni, amelyet soha, semmi körülmények között nem szabad megszegni. A Szut. az egyik napról a másikra átterjedő pihenőknek csak a rendszerré válását kívánja meggátolni, de nem akarja ezt minden esetben, kivétel nélkül megtiltani, mert jól tudja, hogy ilyen tilalommal a szolgálat vezénylését nehezítené. Ha ugyanis az őrsparancsnoknak a szolgálatok vezénylése alkalmával a szolgálati érdekek mellett arra is állandóan ügyelni kellene, hogy a járőr nagypihenője ne terjedjen át egyik napról a másikra, nem vezényelheti ki a járőrt akkor, amikor szükségesnek látja, hanem csak olyan időben, hogy a járőr nagypihenőjét vagy éjjél előtt, vagy pedig éjjél után tudja majd megtartani. Előfordulhat tehát, hogy az őrsparancsnok a lényegét, a szolgálat érdekét alárendeli a kisebbik érdeknek (nagypihenő), ami nyilvánvalóan helytelen volna. Ha tehát a szolgálat érdeke azt követeli, hogy a járőr pl. 20 órákor érkezék meg abba a községbe, ahol a nagypihenője elő van írva, az őrsparancsnok nyugodtan előírhatja így a szolgálatot akkor is, ha tudja, hogy a járőr — mondjuk: kétórányi tennivalójá-

nak elvégzése után — a pihenőt 22 órakor fogja megkezdeni és másnap 4 órakor befejezni. A szolgálatnak ilyen előírása csak akkor volna hiba, ha rendszeresen ismétlődnék, esetleg kimondottan azzal a szándékkal, hogy a járőr már 22 órára pihenőhöz jusson.

Ugyanez áll a járőrre is. Megtörténik, hogy a járőr a pihenő szempontjából akkor is túlkorán érkezik a pihenő helyére, ha az őrsparancsnok a szolgálatot nem így írta elő (pl. a járőrnek nyomozása vagy egyéb tennivalója akadt és emiatt késett). Ilyen esetben a járőr, ha a községet szabályszerűen leportyázta és ha nincsen semmi egyéb tennivalója, megkezdheti a nagypihenőt akkor is, ha az a következő napra átterjed, mert az ilyen esetet kivételesnek lehet tekinteni. Indokolásul beírható a szolgálati lapba pl.: „A járőr nyomozás miatt késett, azért kezdte meg a pihenőt 22 órakor“. Vagy: „A járőr azért kezdte meg a nagypihenőt 23 órakor, mert holnap 5—6 óráig lest szándékozok tartani.“ Vagy: „A nagypihenő azért terjed át 2-ára, mert a járőr 2-án 8 órára X. községbe akar érkezni.“ Vagy: „A nagypihenőt azért kellett 1-én 21 órától 2-án 3 óráig megtartani, mert a járőr a tennivalóit a nagypihenő helyén 1-én 21 órára befejezte.“ Vagy: „A nagypihenőt a járőr azért kezdte meg 22 órakor, mert holnap 1/25 órakor a személyvonatnál vasút-ügyeleti szolgálatot akar teljesíteni“ stb.

A nagypihenő megkezdésének idejét, valamint a fentiek szerint esetleg szükséges indokolást a nagypihenő megkezdése alkalmával, nem pedig utólag, annak befejezése után kell a szolgálati lapba bevezetni. Ha az őrsparancsnok a járőrt nagypihenő közben ellenőrzi, arról is meg kell győződnie, hogy a pihenő kezdete, valamint a fentiek szerinti esetleges indokolás a szolgálati lapba be van-e vezetve?

Amikor a járőr a nagypihenőt a laktanyában tartja a pihenő idejét a járőr nős tagja a lakásán töltheti-e?

A Szut. 288. pontja értelmében az őrsállomáson teljesített szolgálat alkalmával az illetékes pihenőt a laktanyában kell megtartani. Kivételes esetekben, amikor az őrsjáratban a pihenőhely rendelkezésre nem áll, a járőr a nagypihenőt a szolgálat közben vagy végén a laktanyában is megtarthatja. Arra vonatkozólag, hogy ilyen esetben a járőr nős tagja a nagypihenő idejét a lakásán töltheti, a Szut. intézkedik.

289.

A Csüsz. 166. pontjában szabályozott megszakítások vonatkoztathatók-e a nyomozó szolgálatra is? Például: a nyomozó járőr egy előző napon megkezdett nyomozásából este az őrsállomáshelyre érkezik s őrsparancsnokának az általa addig elért eredményt az őrs laktanyában jelenti. Egyben jelenti azt is, hogy a nyomozás befejezése még egy fél napi munkát igényel. Helyénvaló-e, hogy az őrsparancsnok a járőrt bevonultassa s így az másnap reggel újabb szolgálat keretében fejezze be a nyomozást?

A kérdésre a Szut. 289. pontja ad határozott rendelkezést azzal, hogy olyan szolgálatokban, amelyek több egymásután következő napra terjednek, az egész éjszaka pihenésre fordítható. De hogy a szolgálati órák indokolatlan szaporítását megakadályozza, a Szut. ugyanebben a pontban kimondja, hogy ily esetben, amennyiben a szolgálati ténykedést a járőr önállóan végzi, azt 7 órakor meg

kell kezdeni és 21 óra előtt — kispihenő idejét kivéve — félbeszakítani nem szabad. A hosszabb időre terjedő nyomozó szolgálatban nem lehet a Szut. 287. pontjában lefektetett ama elvet, amely szerint minden közbiztonsági szolgálatban eltöltött időnek egyharmada pihenő, teljes pontossággal keresztülvinni, azért volt szükséges a nyomozó szolgálattal kapcsolatban az éjszakai pihenő kérdését úgy szabályozni, hogy az előbb említett elv a lehetőség szerint a nyomozó szolgálatban is érvényesüljön. Természetes, hogy ezzel nem szabad visszaélni sem a járőrök javára, sem pedig a kárukra. Ezt részletekbe menő előírásokkal biztosítani nem lehet, mert ahány a nyomozó szolgálat, annyiféle az időbeosztás. Hogy a kérdésben felvetett példánál maradjunk, ebben az esetben nem volna indokolt a járőr bevonultatása, mert a járőr a nyomozást előző napon kezdte meg; amikor az egyik helyen végzett, este lett, de az éjszakát nem fordította pihenésre, hanem még éjszaka továbbutazott, rövid pihenés után kora reggel folytatta a nyomozást s így a legközelebbi vonatot elérte, amelyik örsállomására vitte. A járőr tehát még az igénybevehető egész éjszakai pihenésről is lemondott, hogy a nyomozást lehető gyorsan befejezve, utazhassék vissza örsállomáshelyére, ahova este érkezett meg s még másnapra félnapi tennivalója maradt. Indokolatlan és méltánytalan tehát az, ha az örsparancsnok a járőrt este bevonultatja s reggel a nyomozás hátralevő részét külön szolgálat keretében végezteti el vele, csak azért, hogy az éjjeli órák felszámítását elkerülhesse. Más eset természetesen az, ha a nyomozó járőrnek másnapra csak egészen jelentéktelen, rövid időre terjedő tennivalója marad. Ilyenkor a kellő pihenő beszámításával a járőrt be kell vonultatni s másnap külön szolgálattal elvégeztetni a fennmaradt lényegtelenebb tennivalót.

39. §. ELLENŐRZÉSEK.

290.

A. örs megkeresi B. szomszédos örsöt, hogy vasútbiztosításhoz megerősítésül egy 2 főnyi járőrt vezényeljen ki. A kivezényelt járőr vezetője rangban idősebb A. örs ideiglenes parancsnokánál (a kinevezett örsparancsnok távol van). Kérdés: az ideiglenes örsparancsnok ellenőrizheti-e a megerősítésre B. örsről kivezényelt járőr rangidősebb vezetőjét a vasútbiztosítás időtartama alatt?

A Szolgálati Szabályzat I. Rész 53. pontja szerint: „Az, aki előljárói tisztséggel megbizatik, rendszerint rendfokozatban magasabb vagy rangban idősebb legyen mindazonkánál, akik parancsainak alárendeltetnek. Ha azonban különös viszonyok kivételt tesznek szükségessé, akkor ezen viszony tartamára fellebbvalók és rangban idősebbek is feltétlen engedelmességgel tartoznak annak, aki előljárónak kinevezve vagy ennek tisztségére hivatva van.“ Ha tehát A. örs B. örsről megerősítést kér, akkor a megerősítésül kivezényelt járőr A. örsparancsnok előljárói hatásköre alá kerül arra az időre és arra a szolgálatra, amelyikre kivezényelték. A Szut. 570. pontja értelmében az örsparancsnok az örskörlet közbiztonsági állapotáért teljes mértékben felelős. A Szut. 568. pontjának utolsó bekezdése értelmében viszont az örsparancsnokhelyettes az örsparancsnokot távollétében helyettesíteni köteles, az utasítás tehát az örsparancsnok távollétében minden kötelességet és felelősséget a helyettesre hárít. A megerősítésül idegen örsről A. örsre vezényelt járőr szempontjából tehát egyre megy, hogy az örsöt a valóságos örsparancs-

nok vagy annak helyettese vezeti-e, de még az is közömbös, hogy kinevezett őrsparancsnokhelyettesről vagy csak az őrsön otthonlévők rangidősebbjéről van-e szó. A. őrs körletében a vasútvonal biztosításáért személy szerint az felelős, aki a távollévő őrsparancsnokot helyettesíti, a megerősítésül odavezényelt járőrök tehát ennek a szolgálatnak a keretében neki engedelmességgel tartoznak. Ha ez a jogkör a Szolg. Szab. hivatkozott pontjában nem volna számára biztosítva, akkor nem volnának kezén a teljes eszközök ahhoz, hogy eleget tudjon tenni annak, amiért a felelősséget viseli. Ugyanez az eset előfordulhat akkor is, amikor az őrsparancsnok otthon van, mert hiszen egy vezényelt járőr vezetője nála is idősebb lehet, lehetetlen volna tehát az őrsparancsnokságot minden egyes megerősítés alkalmával esetleg csak órákra odavezényelt járőrvezetők között váltogatni aszerint, hogy pillanatnyilag melyik az idősebb.

VII. SZOLGALATI JOGOK ÉS AZOK GYAKORLÁSA.

**40. §. A SZOLGALATBAN ALLÓ CSENDŐR
JOGAI ALTALÁBAN.**

295.

A Szut. 295. pontja szerint a csendőr a törvénynek a polgári hatósági közegekre kiterjedő külön oltalmában is részesül. Melyek azok a törvényes rendelkezések, amelyek a csendőrt, mint hatósági közeget különleges védelemben részesítik, illetve amelyek az ellene elkövetett bűncselekményeket súlyosabban minősítik?

A csendőrt, mint hatósági közeget törvényszerű szolgálati működésében az 1914:XL. 1. t.-c. 4. és 6. §-a részesíti különleges büntetőjogi védelemben, ha erőszakkal vagy veszedelmes fenyegetéssel meg akarják akadályozni szolgálati tevékenységét, avagy ily módon valamely intézkedést akarnak tőle kicsikarni, ha hivatásából folyó eljárása alatt vagy ezen kívül hivatásából folyó eljárása miatt bosszúból tetteleg bántalmazzák. A cselekmény súlyosabb büntető tétel alá esik, ha a támadás vagy jogtalan kényszerítés csoportosulás útján, avagy felfegyverkezve történik.

Különleges büntetőjogi védelmet jelent az idézett

törvénynek ama rendelkezése is, hogy ugyanilyen büntetőjogi védelemben részesül az a magánszemély is, aki a csendőrnek a törvényben leírt és fentebb idézett körülmények közt védelmére kel, avagy utasításánál fogva támogatására fellépni köteles.

Különleges büntetőjogi védelme van a csendőrség intézményeinek az 1921:III. t.-cikk 6. §-ában, amely bünteti a gyűlöletre izgatást a m. kir. csendőrség ellen, bünteti továbbá azt az izgatót is, aki a csendőrség szolgálati fegyelme, avagy a csendőr törvényszerű rendelkezései ellen engedetlenségre hív fel. A csendőrség ellen való izgatás súlyosabb, ha a szolgálati fegyelem megbontása végett követik el, vagy ha az izgatás eredménnyel járt és ennek folytán a szolgálati fegyelembe ütköző büntettet követnek el. Ide tartozik a Btk. 172. §-ának 1. bekezdésében foglalt rendelkezés is, amely szerint, ha a csendőrnek törvényes hatáskörben kiadott meghagyása ellen valaki engedetlenségre egyenes felhívást intéz vagy terjeszt, izgatás büntetést követi el.

Különleges büntetőjogi védelmet ad a csendőrnek az 1904:XLI. t.-cikk is, amidőn a csendőrt hivatása gyakorlására vonatkozólag rágalmazás vagy becsületsértés éri. Ilyen esetben a rágalmazást vagy becsületsértést a törvény jóval szigorúbban bünteti, mint a magánszemélyt érő rágalmat vagy becsületsértést (1914:XLI. t.-c. 3. §. 2. p., 4. §. 2. bek., 5. §). Ilyen esetben a vádat a miniszter felhatalmazására a kir. ügyészség képviseli.

Ha a csendőrt szolgálati ténykedése alatt oly sértés éri, amely a rágalmazás vagy becsületsértés tényálladéka alá nem vonható, a Kbt. 46. §-a számára is — más hatóságai hivatalnokhoz vagy közeghez hasonlóan — külön büntetőjogi védelmet biztosít s a sértő felet kihágás miatt bünteti. Ide sorolandók továbbá a Kbt. 42., 43., 44., 45. és 47. §-aiban foglalt rendelkezések a rendfenntartó

közegeknek engedetlenkedők, az igazoltatáskor valótlant mondók, az egyenruhát jogtalanul viselők, a címbitorlók, a hatósági hirdetményt letépők büntetéséről szóló rendeletek is.

A csendőr, mint magánszemély, szolgálati működésén kívül eső körben, magánügyeire vonatkozólag nem esik különleges, előnyösebb törvényes rendelkezések alá, ez a jogegyenlőség elvébe ütköznék.

A felsorolt különleges büntetőjogi védelmi rendelkezések sem a csendőrnek, mint személynek kiváltságai. A törvény az államhatalom működésének törvényes rendjét védi a felsorolt esetekben, midőn az államhatalom tevékenységét közvetítő vagy végrehajtó egyéneknek különös büntetőjogi védelmet ad. Közérdek sérelméről van szó tehát a hatóságok ellen irányuló erőszak, izgatás vagy rágalmazás és becsületsértés esetén, ezeknek a bűncselekményeknek jogi tárgya tehát nem a csendőr személyes sérelme, hanem az államhatalomé.

A csendőr hullát őriz a bíróság kiszállásáig. Katonai őre ebben az esetben a csendőr és megilleti-e őt a Szolg. Szab. I. rész 547. pontjában meghatározott fegyverhasználat joga?

A szolgálatban álló csendőr mind a jogai, mind a kötelességei szempontjából mindig katonai őre. Ebből a megállapításból kiindulva, azt kellene mondanunk, hogy a csendőrt, mint katonai őrt a Szolg. Szab. 457. pontjában foglalt fegyverhasználat joga is megilleti. A dolog azonban nem így áll, még pedig a következő okokból:

A Szut. 295. pont 1. bekezdése szerint a szolgálatban álló vagy szolgálati minőségben fellépő csendőr ugyanazokkal a törvényes jogokkal van felruházva, amelyekkel

minden katonai őr. Hozzáteszi azonban az utasítás, hogy ez alatt azt kell érteni, hogy a csendőr személyének a törvény ugyanazt az oltalmat nyújtja, amellyel a katonai öröket védi. Egyébként — tehát a fegyverhasználati jog szempontjából is — az utasítás 17. pontjának rendelkezése mértékadó, mely szerint a Szolgálati Szabályzat I. rész a csendőrségre csak azzal a fenntartással hatályos, amennyiben a csendőrségi szabályzatok és rendeletek másként nem intézkednek. Minthogy pedig a Szut. 330. és 332. pontjai a csendőr fegyverhasználati jogát a Szolg. Szab. I. rész 457. és 458. pontjaitól eltérően szabályozzák, következik, hogy a csendőrre nem az utóbbi, hanem az előbbi rendelkezések mértékadók.

A Szolg. Szab. I. rész 383. pontja szerint az örök: díszőrök vagy biztonsági örök lehetnek. Külön említi a szabályzat a körjáratokat (455. pont) és a járőröket (456. pont.)

E megkülönböztetés szerint tehát kétféle őrség van: álló- és mozgóőrség. Állóőrség az, amely a szolgálatát helyhezköttően teljesíti, mozgóőrség pedig, amely úgynevezett járőrszolgálatot végez.

Az állóőrségre szigorúbb szabályok mértékadók, mint a mozgóőrségre. Az álló őrnök a mozgására kijelölt helyet vagy rendszerint néhány méternyi vonalat semmiféle címen, még rövid időre sem szabad elhagynia és a szolgálatát sokkal éberebben kell ellátnia, mint a mozgóőrség tagjainak. Az állóőrt mindig fel kell vezetni és időnkint (két- vagy egyóránként) fel kell váltani. Ezzel szemben a mozgóőrség szolgálata rendszerint hosszabb időre terjed és alakilag nem olyan megkötött, mint az előbbié. E két őrszolgálat között különbséget tesznek a Kbtk. 102—104. §-ai is, amennyiben őrszolgálati büntetés miatt az álló- és a mozgóőrségnek parancsnokát és a felállított öröket egyformán büntetik ugyan, de már a

mozgóőrség tagjaira a 103. §. 2. bekezdésében foglalt enyhébb büntetést rendelik.

A csendőr őrszolgálata is kétféle lehet: mozgó- és álló őrszolgálat. Mozgó őrszolgálatban a csendőrt nem illeti meg a Szolg. Szab. I. rész 457. pontjában meghatározott fegyverhasználati jog, álló őrszolgálatban megilleti.

A járőrszolgálat mindig mozgó őrszolgálat, akkor is, ha annak keretében a csendőrnek valamit őriznie kell. Járőrszolgálatban állónak kell tehát a csendőrt tekinteni akkor is, ha a helyszínt őrzi, hullát őrzi, fogolyőrzést teljesít, stb., mert ezek a csendőrségi szolgálat sajátlagos voltából folyó és attól (pl. a nyomozástól) el nem választható ténykedések. A Kbtk. figyelembe veszi a csendőrségi járőrszolgálat különleges viszonyait és követelményeit, ezért a csendőr járőrvezetők által elkövetett őrszolgálati bűncselekményeket enyhébben bünteti, mint pl. a honvéd járőrök parancsnokai által elkövetetteket, amennyiben a csendőr járőrvezetőket is a 103. §. 2. bekezdése szerint, vagyis a mozgóőrségek *tagjaira* megállapított tétel szerint bünteti, kivéve a fogolyszöktetést, amelyet a 105. §. egyformán büntet, akár csendőrrjárőr, akár pedig honvédjárőr, vagy őrség tagja követte el.

Álló őrnök a csendőr csak akkor minősül, ha őt valamely általa el nem hagyható órallás elfoglalására felvezették. Ez közbiztonsági, vagy katonai célból történhetik. Ilyen eset lehet pl. ha lázadás idején a laktanyát, vagy középületet kell őrizni, ha a csendőrséget elvonult honvédalakulatok pótlására kivételesen katonai őrszolgálat ellátására alkalmazzák, ha a csendőrt díszörként vezet fel, stb. Ilyenkor azonban mindig szabályszerűen meg kell alakítani és el kell igazítani az őrséget, az öröket fel kell vezetni, kétóránként felváltani, stb., az ilyen szolgálatba vezényelt csendőröket pedig minden egyes alkalom-

mal külön ki kell oktatni, hogy katonai értelemben vett álló őrszolgálatot teljesítenek.

Ebben az esetben — csakis ebben — van joga a csendőrnek a Szolg. Szab. I. rész 547. pontjában meghatározott fegyverhasználatra. E pont leglényegesebb rendelkezése az, hogy a felvezetett őr fegyverhasználatra van jogosítva azzal szemben, aki őt (vagy az őrséget) előrebocsátott figyelmeztetés után is durván sértegeti, feltéve, hogy az illetőt az adott viszonyok között nem lehet elfogni. Itt a Szolg. Szab. azért jogosítja fel az őrt a fegyverhasználatra, mert a durva sértegetés az őrség által képviselt honvédséget és az államhatalmat mélyen sérti, az őrnek pedig a fegyverhasználaton kívül nincs más védekezési lehetősége, mert az őrhelyet nem szabad elhagynia, a sértegetőt tehát nem veheti üldözőbe és nem foghatja el. (A Szolg. Szab. által említett elfogás lehetősége nem a felállított őrré, hanem az őrség többi [pl. pihenő] tagjára vonatkozik.)

Ez a fegyverhasználati jog azonban csak elméleti és nem gyakorlati jelentőségű, mert évtizedeken át nem fordult elő, hogy egy katonai őr azért használt volna fegyvert valaki ellen, mert az őrséget durván szidalmazta. Egy csendőr még inkább megtalálná a módját annak, hogy az ilyen magatartásnak fegyverhasználat nélkül is végét vesse.

297/c.

A Szut. 297. pont c) alpontja szerint a csendőrnek jogában áll a nyomozás színhelyén lévőeknek az onnan való távozást eltiltani vagy őket egy általa kijelölt helyen való tartózkodásra utasítani. Megtilthatja-e ennek alapján a nyomozó csendőr a gyanúsítottakat vagy a tanúknak, hogy a nyomozás befejezéséig a lakóhelyüket elhagyják, illető-

leg elrendelheti-e, hogy a csendőr által megjelölt helységben tartózkodjanak?

A Szut.-nak a kérdésben idézett rendelkezése a Bűnvádi Perrendtartás 97. §-án alapszik. A Bp. e szakasza szerint a nyomozó hatóság megtilthatja a nyomozás színhelyén levőknek az onnan való távozást, vagy utasíthatja őket, hogy a nyomozás befejezéséig ugyanabban vagy valamely szomszéd házban vagy helyiségben tartózkodjanak. Aki ezt a tilalmat vagy rendelkezést megszegi, a hivatalos eljárást szándékosan zavarja, vagy a nyomozó hatóság hatáskörébe tartozó intézkedéseknek ellenszegül, letartóztatható. A fogvatartás huszonnégy óránál tovább nem tarthat, ha pedig a nyomozó cselekményt előbb befejezték, a fogvatartást is azonnal meg kell szüntetni. Katonai (csendőr) egyének rendreutasíthatók, az eljárás helyéről eltávolíthatók; megbüntetésük végett a legközelebbi katonai parancsnokságot kell felkérni.

Amint látjuk, a Bp. a nyomozás színhelyéről való távozás eltiltásának, illetőleg meghatározott helyen való tartózkodás elrendelésének jogát csak a nyomozó hatóságnak, tehát a kir. ügyésznek, illetőleg a rendőri hatóságnak adja meg. Ez voltaképpen fegyelmi jogkör, amelynek az a célja, hogy a nyomozás színhelyén a rendet és a nyomozás nyugodt, zavartalan menetét biztosítsa. Szoros értelmezés mellett tehát ez a jog a nyomozó csendőrt, mint rendőri közeget, nem illetné meg, akkor sem, ha önállóan végez nyomozó cselekményeket. A Szut. 297. pont c) alpontja azonban mégis kiterjesztette ezt a jogot a nyomozó csendőrré is, abból az indokból, hogy a rendet a csendőr által folytatott nyomozásban is fenn kell tartani; a csendőr által végzett nyomozásnak is érdeke, hogy senki ne kövessen el olyan cselekményt, illetőleg ne tanusíthasson olyan magatartást, amely a

nyomozó cselekmény sikerét veszélyeztetheti. Meg kell azonban ezzel kapcsolatban jegyezni a következőket:

A Bp. szövege szerint a nyomozó hatóság, a Szut. szövege szerint pedig a csendőr csak a nyomozás „színhelyén“ levőknek tilthatja meg az eltávozást, illetőleg csak ezeket kötelezheti egy általa kijelölt helyen való tartózkodásra. Itt tehát csak olyan intézkedésről lehet szó, amely valamely nyomozó cselekmény foganatosításának helyszínén válik szükségessé. Ilyen helyszín pl. az, ahol a csendőr helyszíni szemlét tart, kikérdezést folytat, házkutatást végez stb. Helyszíni szemle alkalmával pl. joga van a kíváncsiskodókat távol tartani, illetőleg nekik megtiltani, hogy azt a csendőr által meghatározott távolságon belül megközelítsék. Kikérdezés alkalmával azoknak, akiknek a kikérdezése még nem történt meg, megtilthatja az eltávozást és elrendelheti, hogy a szomszédos helviségben tartózkodjanak. Házkutatás alkalmával megtilthatja, hogy a házbeliek a házat elhagyják, elrendelheti, hogy az átkutatandó helyiségből távozzanak el stb. Egyszóval csupán helyszíni, alkalmi intézkedésekről lehet szó és ezeknek is csak olyan, rendszerint csak órákra terjedő tartamáról, amíg a foganatosítani kívánt nyomozó cselekmény befejezést nyer. Nem jogosítja fel azonban a Szut. a csendőrt arra, hogy valakit azon a címen, hogy ellene a csendőrség nyomozást folytat, arra kötelezzen, hogy huzamosabb időn (pl. egy vagy több napon) át valamely helviségben tartózkodjék vagy ne tartózkodjék, mert ez már a személyes szabadság olyan megsértése lenne, amely nemcsak a csendőrnek, de még a rendőri hatóságnak, sőt a kir. ügyészségnek a hatáskörét is túlhaladja; ezt csak bíróság rendelheti el.

A bíróság olyan egyéneket szokott valamely helyen való tartózkodásra utasítani vagy valamely helyen való tartózkodástól eltiltani, akik előzetes letartóztatásban

vagy vizsgálati fogságban voltak, de azután szabadlábra kerültek s úgy folyik ellenük tovább a vizsgálat. Az ilyen rendelkezésnek, illetőleg tilalomnak az a célja, hogy a bűnjeleket meg ne semmisíthessék, a tanukat ne befolyásolhassák, össze ne beszélhessenek s általában a bűnvádi eljárás sikerét az ottlétükkel ne veszélyeztethessék. Ilyen intézkedésnek a bíróság részéről való alkalmazása elég ritka. (Erre vonatkozik a Szut. 312. pont 20. alpontja.)

Mint említettük, a Bp. 97. §-a a nyomozó hatóságot feljogosítja, hogy azt, aki a nyomozás színhelyén tett intézkedésének nem engedelmeskedik, letartóztathassa, de a fogvatartás 24 óránál tovább nem tarthat, ha pedig a nyomozó cselekményt, amelynek érdekében a letartóztatás történt, hamarabb befejezték, a fogvatartást is azonnal meg kell szüntetni. A Szut. 297. pont c) alpontja erre a kényszerítő intézkedésre a csendőrt nem jogosítja fel. Vagyis a csendőr elrendelheti ugyan a nyomozás színhelyén levőknek az ottmaradást, illetőleg a meghatározott helyen való tartózkodást, de ha valaki a csendőr e rendelkezésének, illetőleg tilalmának nem engedelmeskedik, azt legfeljebb meg lehet akadályozni az eltávozásban, de ellene kényszerítő intézkedést tenni (elfogni, megbilincselni) nem lehet. A feljelentésnek sem igen lehet eredménye, mert a hatósági közeg ilyen intézkedésével szemben tanúsított engedetlenség nem büntendő cselekmény.

Az a község házában levő helviség, ahol a járőr kikérdezést teljesít, a Szut. 297. c) pontja értelmében a nyomozás színhelyének tekinthető-e s ennek folyományaképpen a járőr jogosítva van-e az e pontban megjelölt tilalomra és utasításra?

A községházán a járőr rendelkezésére bocsátott helyiséget a Szut. rendelkezései szempontjából „a nyomozás színhelyének“ kell tekinteni, tehát a járőr jogosítva van egyeseknek megtiltani az eltávozást innen, vagy egyeseket utasítani, hogy a megjelölt helyen tartózkodjanak.

297/i.

A Szut. 297. pont i) alpontja felhatalmazza a csendőrt, hogy közigazgatási hatósági intézkedést igénylő ügyekben, ha a késedelem veszéllyel jár, már a hatóság intézkedése előtt megtegye mindazt, ami a veszély elhárítására, illetve csökkentésére szükséges. Gyakorlatilag milyen esetben fordulhat ez elő?

Mindenekelőtt jöjjünk tisztába azzal, hogy mit kell érteni hatósági intézkedés alatt?

A közbiztonsági szolgálat — mint általában az állam egész igazgatása — kétféle tevékenységből tevődik össze: intézkedésből és végrehajtásból. Katonai nyelven így mondhatnók: parancsból s engedelmességből. Intézkedés alatt az államhatalomnak valamilyen akaratát, parancsát értjük, amelynek minden állampolgár, akire vonatkozik, engedelmeskedni köteles. Az intézkedés rendszerint közérdeket szolgál, de szolgálhat jogos magánérdeket is, amelyet védelemben kell részesíteni.

Az államhatalom ezt az intézkedő, rendelkező jogát törvények útján gyakorolja. A törvény nem egyéb, mint az államhatalomnak alkotmányos úton létrejött és kifejezett akarata. Pl. az államhatalom azt akarja, hogy gyanus dolgot senki se szerezzen meg, aki pedig mégis megszerzi, egy hónapig terjedhető elzárással bűnhődjék

Mit kell tehát tennie, hogy ez az akarata gyakorlatilag valóra váljék? Törvényt kell reá hoznia.

Nem lehet azonban minden ezernyi dologra törvényt hozni, ami az életben előfordulhat és szabályozást igényel. A törvény minden kérdést, amellyel foglalkozik, csak általánosságban, nagy vonásaiban rendezhet. Minden eshetőségre nem terjedhet ki, mert akkor kötetnyi hosszúnak kellene lennie. Többnyire csak alapelveket állapít meg tehát, amelyeket a végrehajtás során szem előtt kell tartani, de már a végrehajtás részleteinek megállapítását, szabályozását olyan szervekre kell bízni, amelyek szoros kapcsolatban állanak a mindennapi élettel, ismerik az élet gyakorlati kívánalmait, működési területük sajátos viszonyait és amelyek elé az egyes ügyek elintézés végett amúgyis kerülnek. Ezek a szervek: — közigazgatási ügyekben — a hatóságok.

A hatóságnak azonban arra, hogy a törvény intézkedéseit részletintézkedésekkel kiegészíthesse vagy esetleg a törvénynek megfelelően önállóan is intézkedhessék, intézkedési, rendelkezési jogra van szüksége, mert különben az intézkedésének senki sem engedelmeskednék. Honnan kapja ezt az intézkedési jogát? Onnan, hogy az a törvény, amelyet éppen végrehajt, erre feljogosítja. Pl. a törvény kimondja, hogy aki a hatóság engedélye nélkül veszélyes állatot tart, kihágást követ el. Ez a törvény tehát feljogosítja a hatóságot, hogy veszélyes állat tartását, ha jónak látja, engedélyezze, ha nem látja jónak, ne engedélyezze. Vagy: a törvény kimondja, hogy aki a hatóság tilalma ellen valamelyik községben vagy annak közelében lő, kihágást követ el. Ebben is benne van a felhatalmazás, hogy a hatóság, ha szükségesnek látja, bármelyik községben vagy annak közelében megtilthassa a lövöldözést.

Mi tehát a hatóság? Hatóság az a szerv, amelynek

bizonyos állami feladatok megvalósítása céljából törvény, vagy törvényes felhatalmazás alapján, az állampolgárokkal szemben, önálló rendelkezési jogköre van és arra is jogosult, hogy rendelkezéseinek végrehajtását, szükség esetén, karhatalommal is kikényszerítse. (A hatósággal ellentétben hivatalnak nevezzük azt a szervet, amelynek nincs önálló rendelkezési joga, vagyis, amely csak a hatóság rendelkezéseinek végrehajtására jogosult. Ilyen pl. a postahivatal, lelkészi hivatal, anyakönyvi hivatal stb. Nem helyes tehát „Alispáni hivatal“-t, „Főszolgabírói hivatal“-t, „Szolgabírói hivatal“-t, „Rendőrkapitányi hivatal“-t mondani, mert az alispán, a főszolgabíró, a szolgabíró, a rendőrkapitány nem hivatal, hanem hatóság. Helyes tehát: alispán, főszolgabíró, rendőrkapitányság.)

A hatóságnak tehát ahhoz, hogy bármiben intézkedhessék, hogy kötelező erejű rendelkezéseket adjon ki, minden egyes esetben, külön törvényes felhatalmazásra van szüksége. Sem az alispán, sem a főszolgabíró, pusztán csak a hatósági minőségéből folyóan nem adhat ki akármilyen rendeletet, amelyet jónak lát, hanem csak olyat, amelynek a kiadására őt valamelyik törvény felhatalmazta. Annál kevésbé adhat ki természetesen ilyen intézkedést az, aki sem nem hatóság, sem törvényes felhatalmazást nem kapott az intézkedés kiadására.

Hát a csendőr kiadhat-e olyan rendelkezést, amelyet a polgári lakosság köteles betartani? Nem adhat ki, mert nincs olyan törvény, amely őt erre felhatalmazná. De a törvény, ha akarná, sem ruházhatná fel a csendőrt hatósági intézkedési, rendelkezési joggal, mert másik törvényekben viszont egyenkint fel van sorolva mindenki, aki Magyarországon hatósági jogokat gyakorolhat s ezek között a csendőr nincs említve. A csendőr nem hatóság, hanem hatósági közeg, aki nem intézkedésre, hanem

végrehajtásra hivatott. (Általános törvényes szabály, hogy hatósági jogkört csak az gyakorolhat, akinek az ehhez előírt képesítése — jogvégzettsége — megvan; kivétel csak a községi előljáróság, rendőri hatósági jogköre.)

Ez a szabály. Miután azonban nincsen szabály kivétel nélkül, jelen esetben ezt a kivételt állapítja meg a Szut.-nak a kérdésben hivatkozott rendelkezése. A hatóság nem lehet mindenütt ott, ahol pillanatnyilag intézkednie kellene. A csendőr ellenben ott van. Ha nagy kár, nagy veszély állott be, vagy fenyeget, lehetetlen másnapig vagy akár csak órákig is várni, amíg a hatóságnak módjában lesz intézkedni. A csendőr tehát a kényszerűség okából ideiglenesen intézkedik — a hatóság nevében. Elrendeli pl., hogy mindenki siessen oltani, töltést hányni, rőzsét hordani, mert tűz- vagy árvízveszély van. Táncmulatságon verekednek s félő, hogy ha a mulatság tovább folyik, emberhalál lesz. A csendőr feloszlatja a táncmulatságot, pedig a hatóság éjjel két óráig engedélyezte. Egy faluban zavargás tört ki, a csendőr megtiltja a csoportosulást. Mind olyan intézkedések ezek, amelyeket tulajdonképpen a hatóságnak kellene megtenni s ha jelen volna, bizonyára meg is tenné, de mert nincs jelen, a csendőr megteszi helyette és az intézkedésének, ha kell, karhatalommal is érvényt szerez.

Ebből az igen kivételes jogból azonban nem szabad a csendőrnek rendszert csinálnia. Csak nagyon indokolt esetben, ha a késedelem valóban veszéllyel jár, szabad ilyen, hatósági jogkörbe tartozó intézkedést tennie, hogy annak jogosságát, főképpen pedig a halaszthatatlanságát később, ha szükséges, elfogadhatóan meg is tudja indokolni, mert mindig akadnak emberek, akik a csendőrnek ezt a jogát kétségbevonják és vagy nem engedelmeskednek úgy, hogy karhatalommal kell őket kényszeríteni,

vagy pedig feljelentést tesznek a csendőr ellen.

Különösen nagy jelentősége van a csendőrség ilyen önálló eljárásának forradalom, lázadás esetén. Az 1918. évi forradalom alkalmával voltak ügyes, talpraesett őrsparancsnokok, akik nem vesztették el fejüket azért, mert a hatósággal nem tudtak érintkezésbe lépni; intézkedtek a saját hatáskörükben; megtiltották minden csoportosulást, éjjel az utcán járást, elrendelték a nyilvános helyiségek bezárását, a fegyverek beszolgáltatását stb., egyszóval minden intézkedést megtettek, amit a rend helyreállítása szempontjából szükségesnek tartottak. Volt, aki még fafragaszt is nyomtatott és kifüggesztetett, olyan rendelkezésekkel, amelyeket — ha lehetséges lett volna —, a hatóságnak kellett volna kiadnia. A formán hiba történt, a lényegen nem. Rend lett és ez volt a fődolog.

Rendes, nyugodt viszonyok között persze, elképzelhetetlen, hogy egy őrsparancsnok ilyet tegyen, de felfordult viszonyok között, amikor a közbiztonságot másként nem lehet megmenteni és — ezt hangsúlyozzuk — a hatóságnak nincs módjában idejében intézkedni, dícséret érdemel az őrsparancsnok, aki nem ijed meg a kezdeményezéstől és a felelősségtől, hanem cselekszik és rendet teremt. A forradalom már háború, háborúban pedig minden jó, ami célhoz vezet.

Kérdés azonban, hogy a csendőr ilyen kivételes hatósági intézkedésének köteles-e mindenki engedelmeskedni. Igen, köteles, mert a szolgálatban álló csendőr felhívásának mindenki, legyen katonai vagy polgári személy, utólagos panaszlási jogának fenntartása mellett, engedelmeskedni tartozik. Vagyis: aki a csendőr felhívását törvénytelennek tartja, utólag feljelentheti, de a felhívásnak — feltéve, hogy nem kíván nyilvánvalóan tiltott vagy törvénytelen dolgot — eleget kell tennie.

Meg kell jegyezni végül, hogy ha a csendőr — rendkívüli szükséggel és a késedelemből származható veszéllyel indokoltan — kivételesen hatósági intézkedést tesz és az intézkedésének valaki nem engedelmeskedik, az illetőt a főszolgabíróhoz fel lehet jelenteni, mert a „hatósági felszólítás“ fogalomkörébe a hatósági közeg részéről történt felszólítás is beleérthető. A „hatóság“ nem fizikai személy, hanem jogi fogalom; a hatóságot annak tagja képviseli, a hatóság tagja azonban nem lehet ott mindenütt, világos tehát, hogy ott, ahol a hatósági közeg a hatóságnak általános vagy alkalmi rendelkezése, kiküldése, felhatalmazása alapján jár el, azt akkor, amikor a rendelkezést végrehajtja, egyúttal képviseli is. Mindenesetre a rendőri büntetőbíró mérlegelésétől és jogi fel fogásától függ, hogy a hatósági közeget a hatóság képviselőjének tekinti-e vagy sem, a feljelentés azonban ettől függetlenül, megtehető.

—

A Szut. 297. i) pontja szerint a csendőr közigazgatási (állami rendőrségi) hatósági intézkedést igénylő ügyekben, ha a késedelem veszéllyel jár, már a hatósági intézkedések előtt is köteles megtenni mindazt, ami a veszély vagy kár elhárítására, illetőleg csökkentésére szükséges. Úgy kell-e ezt a rendelkezést érteni, hogy a csendőr ily esetben hatósági intézkedést is tehet-e s mit követ el az, aki a csendőr ilyen rendelkezését nem teljesíti. Meg lehet-e ezért az illetőt büntetni s ha igen, mily címen?

Általánosságban azt kell elsősorban hangsúlyoznunk, hogy a hatóságok kötelesek egymás hatáskörét tiszteletben tartani, mert az állam jogi rendjének egyik alapja, hogy a hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhat-

nak. Csak kivételesen fordulhat elő, hogy az egyik hatóság, nem várva be a másik hatóság intézkedését, maga tesz meg oly intézkedést, amely a másik hatóság hatáskörébe tartozik, abban a tudatban, hogy közérdekből jár el s a másik hatóság intézkedéseinek bevárása helyrehozhatatlan kárral vagy veszedelemmel járna. Ilyen esetre gondol a Szut. idézett rendelkezése is, de távol áll attól, hogy a csendőrt elvileg feljogosítsa oly rendelkezésekre, amelyek nem tartoznak a hatáskörébe. Szabályt felállítani ily esetekre nem lehet, a csendőr helyes magatartása azon múlik, mennyire ismeri a Szut. rendelkezéseit s főként pedig, hogy mennyire hatolt be ezek szellemébe és milyen gyakorlati tapasztalatot és értéket szerzett feladatainak megoldása körében. Egy gyakorlati példával megvilágíthatjuk a kérdést.

Árvízveszedelem fenyeget. A csendőr rendes szolgálatban portyázva, észleli, hogy a gátszakadás közvetlen lehetőségével áll szemben, a védőtöltés pedig olyan állapotba került, hogy talán a közeli pillanatokban engedni fog a pusztító árnak. Közmunkaerő kirendelésére lenne szükség. Ez azonban a hatóság hatáskörébe tartozik. Ily esetben jogszerű és törvényes a járőr fellépése, hogy a szükséges védőmunkák elvégzése végett a helyszínéhez közeleső lakott helyekről munkaerőket rendeljen ki a közveszedelem elhárítása végett, ha az illetékes hatóság értesítése és intézkedéseinek bevárása az árvízveszedelem időközben beálltát jelenthetné. Ily esetben azok, akik rendelkezéseinek nem engedelmességek, a Kbtk. 142. §-ába ütköző kihágás miatt lennének megbüntethetők.

Ily esetekben egyébként mindig számolnia kell a csendőrnek azzal is, hogy intézkedő jogosultságát kétségbe vonják, vagy az engedelmességet megtagadják. Törvényeink általában nem büntetik a hatósági rendelet iránt való engedetlenséget (az ú. n. passzív ellenállást),

mert ennek az engedetlenségnek sokszor nagyon súlyos magánjogi hátrányai vannak, vagy az engedetlenkedő egyszerűen annak teszi ki magát, hogy erőszakkal kényszerítik az engedelmességre. Az itt idézett rendelkezésen kívül kifejezetten bünteti a Kbtk. a rendfenntartó hatósági rendelkezéssel szemben engedetlenkedőket nyilvános csoportosulás vagy zavargás esetén (Kbtk. 42. §.).

299.

A Szut. 299. pontjának 2. bekezdése megemlíti azt az esetet, amikor előzetes letartóztatás halaszthatatlan fogamatosságára van szükség, amire azonban a csendőrnek nincs joga. A Szut. értelmében ilyenkor annak fogamatosságára a községi előljáróságot kell felkérni. Mikor fordulhat elő ilyen eset?

Ami az előzetes letartóztatás kérdését illeti, a Szut. idézett rendelkezésére a gyakorlatban valószínűleg nem igen fog sor kerülni. Ha ugyanis a csendőr az előzetes letartóztatás jogalapját fennforogni látja, jogában áll a Szut. 312. pontja értelmében az illetőt elfogni s az előzetes letartóztatás elrendelése végett az illetékes bíróság elé állítani. Feltehető azonban olyan eset, hogy a csendőr a gyanúsítottat elfogta, de valamilyen közbejött akadály (pl. árvíz) miatt nem tudja a kir. ügyésznek átadni. Minthogy pedig a bűnvádi perrendtartás szerint elvileg törvénytelen dolog valakit elfogott állapotban tartani hosszabb (24 órát meghaladó) időn át anélkül, hogy az előzetes letartóztatás kérdésében bírói határozat lenne, a Szut. meg akarja óvni a törvényesség elvét s ilyen esetre kötelezi a csendőrt, hogy az előzetes letartóztatás kérdé-

sében a rendőri hatóságtól kérjen határozatot, mert halaszthatatlan szükségesség esetén a rendőri hatóság is jogosult előzetes letartóztatást elrendelni. Ha a rendőri hatóság az előzetes letartóztatást elrendelte, a gyanúsítottat 3 napon belül a vizsgálóbíró vagy járásbíró elé kell állítani. Ennek a 3 napnak a nyomozás szempontjából nagy jelentősége lehet, mert most már a törvénytelen vádja nélkül állhat a gyanúsított a csendőrség rendelkezésére.

Ez az értelme a Szut. 299. pontja 2. bekezdésének. Előzetes letartóztatást ugyanis a csendőr egyáltalában nem, de a rendőri hatóság is csak kivételes esetben rendelhet el. Igaz ugyan, hogy pl. a rendőrség működési területén a gyakorlat odafejlődött, hogy az előzetes letartóztatást rendszerint a rendőri hatóság rendeli el, míg a vizsgálóbíró már csak a fenntartás kérdésében határoz.

Miért tiltja meg a Szut. a csendőrnek jegyzőkönyv felvételét s miért nem engedi meg legalább az őrsparancsnoknak, aki szakszerű jegyzőkönyv felvételére kétségtelenül képes lenne? Melyek azok az esetek, amikor a csendőrnek a nyomozás során — a községi előjáróság útján — mégis jegyzőkönyvet kell felvennie? Nem válnék-e nagyobb hitelességűvé a csendőr feljelentése, ha azt nemcsak úgy, mint most, egyszerű jelentés alakjában, hanem jegyzőkönyvekkel támogatva tehetné meg? A pénzügyőr is csak olyan közeg, mint a csendőr s neki meg van engedve, sőt elő van írva jegyzőkönyv felvétele. Vannak külföldön csendőrségek, amelyeknél szintén szabály a jegyzőkönyv felvétele. Mi akadály lehetne annak, hogy ez a rendszer nálunk is meghonosodjék?

A Bűnvádi Perrendtartásban nincs olyan rendelkezés,

amely megtiltaná a rendőri közegnek, tehát a csendőrnek is, hogy az általa végzett nyomozó eljárás során jegyzőkönyvet vegyen fel. A perrendtartás végrehajtása tárgyában kiadott 130.000/1899. számú belügyminiszteri rendelet 180. §-a kimondja ugyan, hogy tanut vagy terheltet a rendőri közeg jegyzőkönyvileg nem hallgathat ki, ez azonban csak közigazgatási, vagy mondjuk ügyviteli s nem pedig törvénytelen tilalom. Nem lett volna tehát akadálya annak, hogy a belügyminiszter a rendőri közegeket, tehát a csendőröket is jegyzőkönyv felvételére kötelezze vagy feljogosítsa.

Annak következtében azonban, hogy a tilalom fennáll (Szut. 298. pont b) alpont és 299. pont 2. bekezdés), a csendőr csak jelentést készít az általa végzett nyomozó cselekményekről s így ú. n. alakszerűtlen nyomozást végez. A csendőr a törvény értelmében szintén nyomozó közeg lévén, nem kötik őt a nyomozásnak a törvényben meghatározott alakszerűségei, elsősorban a jegyzőkönyv felvétele. Hogy azonban a csendőrnek egyenesen tilos jegyzőkönyv felvétele mellett végeznie a nyomozást, ez nemcsak a Szut. 298. b) pontjából, hanem a Szut. rendelkezéseiből általában következik, amelyek megszabják a csendőrnek a nyomozás módját, a csendőr eljárásának alakszerűségeit, ami egyúttal azt a tilalmat foglalja magában, hogy a csendőrnek másként eljárnia nem szabad.

Ezzel szemben a nyomozó hatóságoknak a legtöbb esetben, elsősorban a kihallgatásokról, a szemléről, lefoglalásról, házkutatásról és személymotosásról jegyzőkönyvet kell felvenniök a törvény alapján kiadott Nyomozati Utasítás (30.000/1899. sz. belügyminiszteri rendelet) értelmében. Ugyanez az utasítás már kifejezetten megtiltja a rendőri közegnek, hogy eljárásáról vagy eljárása valamely mozzanatáról jegyzőkönyvet vegyen fel, hanem jelentés szerkesztését teszi köteleességévé. Ugyan-

akkor egy sajtószertű rendelkezéssel is él, amennyiben 210. §-ában a következőket mondja: „Az esetleges gyanúsítások kikerülése végett kívánatos, hogy — hacsak lehet — minden egyes esetben a rendőri közeg a jelentésében foglaltakat magán a jelentésben a tanúk, a házkutatást vagy átkutatást és személymotosztást szenvedő által aláírásukkal megerősítse“. Mindjárt megjegyezzük, hogy ezt a rendelkezést a gyakorlat hatályon kívül helyezte, mert sem a rendőri közegek nem követték, sem a nyomozóhatóságok és a bíróságok nem kívánták.

Különös fordulatot jelentett az alakszerű (jegyzőkönyvvező) nyomozás kérdésében a törvénykezés egyszerűsítéséről alkotott 1930. évi XXXIV. törvénycikk. E törvény 107. §-ának 2. bekezdése a következőket mondja: „A kir. törvényszék, mint egyesbíróság hatáskörébe utalt oly bűncselekmény esetében, amelynek jogi és ténybeli megítélése egyszerű, a nyomozás csak a vád tájékoztatására legszükségesebb adatok felderítésére szorítkozik. Ily ügyekben — mondja tovább a törvény — a nyomozó szerv csak tényvázlatszerű rövid tájékoztatást terjeszt a kir. ügyészség elé, a kir. ügyészség pedig, ha nem tartja szükségesnek a nyomozás kiegészítését, alakszerű vádirat vagy vádindítvány mellőzésével késedelem nélkül a tárgyalás kitűzését indítványozza a kir. törvényszék egyesbírájánál“.

Itt tehát nem kevesebb történt, mint az, hogy a törvény a nyomozó hatóságot is felmentette meglehetősen rugalmas megszorítással az alakszerű (jegyzőkönyvvező) nyomozás alól. (Rugalmas a megszorítás azért, mert viszonylagos és tág értelmezést megengedő feltétel „a jogilag és ténybelileg egyszerű megítélésű“ bűncselekmény.)

A törvényhozásnak ez az újabb állásfoglalása arra mutat, hogy a fejlődés a nyomozásnak az alakszerűsé-

gektől való megszabadítása felé vezet. A bűnvádi eljárás alakszerűségei általában azt a célt szolgálják, hogy a nyomozó cselekmények érvényessége és hitelessége ezekhez lévén kötve, a lehetőség szerint kizárják a hatósági önkényt. Ez nemcsak a bűnvádi eljárás alá vont egyének érdekében kívánatos, hanem általában szolgálja minden polgár érdekét s az ilyen alakszerűségekkel megkötött bűnvádi eljárásokat a polgári szabadság követelményeként hangsúlyozzák. Az alakszerűségekkel megkötött nyomozás és vizsgálat azonban nem egyszer alakszerűségekkel megbénított nyomozássá válik s amellet igen sokszor olyan hosszú időre tolja el a bűn megtorlását, hogy az már szinte hatóerejét veszti el, nem is szólva arról, hogy az elhúzódás a bizonyítékok elhalványulását és megsemmisülését is előidézhetheti. Az alakszerűség tehát sarkalatos ellentétben van a gyorsaság elvével, amely pedig elsőrangú követelménye minden nyomozásnak.

Ezért újabb időben, amikor a bűn hatalma oly nagy lett, hogy nemzetközi büntettes-szervezetekre is támaszkodhatik s ennél fogva mindinkább általános lett az óhaj, hogy legalább is egyes bűncselekményekre vonatkozólag nemzetközi összeműködéssel védekezzenek a művelt államok, a büntetőjogi irodalom is, politikusok is mindinkább hangoztatják, hogy a társadalmi és állami rend hathatósabb védelme végett a nyomozó eljárást lehetőleg mentesítsék az alakszerűségek késleltető és sokszor bénító feltételeitől. Amint látjuk, a magyar törvényhozás is tett már ebben az irányban kezdő lépéseket.

Ennek a megfontolásnak szülőoka azonban az a tapasztalat is volt, hogy a nyomozásnak alakszerűséghez kötése a nyomozás késleltetése mellett legfeljebb csak megnehezíti, de nem zárja ki a visszaéléseket. Emellett sűrűn előfordult, hogy a legalakszerűbben és leghitelesebben tanúsított nyomozó cselekmény érvényességét is

megtámadták a bűnvádi eljárás alá vont egyének védelmében, vádakkal illetvén a nyomozó hatóságot vagy közeget, ha a legkifogástalanabbul járt is el. Nyilvánvaló lesz tehát mindinkább, hogy az alakszerűség nem sokat jelent, ha a nyomozást lelkiismeretlen vagy tudatlan szervek végzik, viszont lelkiismeretes, kötelességtudó, avatott és felelősségüket átérző szervek kezében alakszerűség nélkül is meg lehet óvni a polgári szabadság érdekeit éppen úgy, mint a büntető igazságszolgáltatás követelményeit.

Ha vannak tehát olyanok, akik azt hiszik, hogy a csendőrség nyomozása nyerne hitelességben, szakszerűségben és célszerűségben, ha a csendőrt jegyzőkönyvek felvételére jogosítanak s jelentések szerkesztése helyett kihallgatási és egyéb jegyzőkönyvek írására köteleznék, azok nem ismerik a jogkifejlődés irányát, de a csendőrt is belezavarnák az alakszerűségek tömkelegébe, ez pedig a csendőri munkának csak ártalmára lenne, hasznára semmiesetre.

A csendőrség intézménye az alakszerűtlen nyomozás alapelvein épült fel s a csendőrségi jelentések helyes szerkesztésére irányuló törekvés szüntelenül csiszolta az ilyen irányba terelt szaktevékenységet. Ha most márholnapra más rendszerre kellene áttérni, olyan új helyzet állna elő, hogy évtizedekbe is beletelhetnék, amíg a csendőr az új módszerekhez hozzászokik és hivatása magaslatára emelkedhetik. Emellett hiába lennének a felek és tanúk által aláírt jegyzőkönyvek, nem menekülne a vádtól, hogy a jegyzőkönyv rossz, helytelen, téves vagy hamis. A kelepcebé került büntettek napról-napra hangoztatnak ilyen vádak nemcsak a rendőrhatalom jogszabályai ellen, hanem még a vizsgálóbírói, sőt ítélőbírói jegyzőkönyvek ellen is. Az ilyen vádak és ilyen irányú nyílt vagy burkolt gyanúsítások ellen csak egyetlen igazi

védekezés van. Nem a vádaskodók és gyanúsítók bűnvádi eljárás alá vonása (bár, ha sikerre vezetőknek mutatkozik, ezt is meg kell tenni), hanem az a köztudat, hogy az eljáró hatóság vagy közeg megbízhatóságához, lelkiismeretességéhez, törvénytiszteletéhez nem fér kétség és főleg nem ér fel hozzá egy büntetett rágalma. Ez a köztudat pedig csak úgy keletkezik és szilárdul meg, ha a nyomozó szervekre nem bizonyul rá hamis, felületes, hiányos, tudatlanságra és felületességre valló jelentések szerkesztése.

A magyar csendőr hosszú idők nehéz munkájával megszerezte magának a hírnevet, hogy pártatlanság és az igazságra törekvés vezérli munkájában. Bünt követ el tehát az a csendőr, aki akár azért, hogy munkáját szebbnek és eredményesebbnek tüntesse fel, akár pedig azért, hogy egy közbiztonsági zavartól megszabaduljon, a valóságtól csak részletekben és árnyalatokban is eltérő jelentést szerkeszt, mert ilyen eljárásával az egész testület jóhírét rontja. A bíróság előtt ugyanis rendszerint kiderül, hogy a csendőr szépitett, lényeges dolgokat elhagyott, felületesen járt el, megokolatlan túlzással vagy egyéb módon tanujelét adta elfogultságának, járatlanságának vagy nemtörődömségének. Minden csendőr tehát úgy végezze munkáját, hogy kifogástalanul a valóság követelményeit szolgálván, letéteményese legyen az egész ország bizalmának. Ez a bizalom kötelezi őt a törvény követelményei mellett a lelkiismeretességre, pontosságra és pártatlan eljárásra.

Azok, akik a jegyzőkönyvező nyomozás hívei, azt is elfelejtik, hogy a jegyzőkönyvező csendőrnek teljesen új módszereket kellene megtanulnia munkája végzésében. A jegyzőkönyv felvételének technikája nem olyan egyszerű, mint némelyek gondolják. Igaz, hogy itt is az a szempont, mint a csendőri jelentésnél, hogy a valóság

got kell szem előtt tartani, azonban minden egyes jegyzőkönyv önálló és magában egész okirat lévén, kiállítására különleges szabályok alá esik. Nem igen lehet a jegyzőkönyvet ennél fogva oly stílusban szerkeszteni, mint a jelentésbe foglalt vallomást, ahol a lényeg követelményét meg lehet írni anélkül, hogy a tanu saját szerű beszédmódorához alkalmazkodnánk; a jó tanuvallomási jegyzőkönyvnek első kelléke a tanuvallomás visszaadása lehetőleg szó szerinti, első személyben tett kijelentésekkel (látam..., hallottam, hogy...). Elengedhetetlen a biztos fogalmazási képesség; a jegyzőkönyvet az őrsparancsnok nem javíthatja át, azt mindjárt „tisztázatba“ kell írni vagy diktálni, még pedig minden mondatért való felelősség mellett. Nem mindenik csendőr merne erre vállalkozni. A jegyzőkönyvvező nyomozásnak ezenkívül megfelelő helyiségre van szüksége, ami a csendőr mozgékonyt magát agyonütné. Meg kell birkózni a felolvasott jegyzőkönyvet meg nem értő tanu ellenvetéseivel vagy különleges kívánságaival stb. Mindez oly idővesztést jelentene a csendőrnek, hogy lassan, de biztosan akták mellett görnyedő, írásbeli munkával agyonterhelt, kedveszegett hivatalnokká alakulna át. Ki akarja ezt?

Örüljünk annak, hogy a csendőrnek nem kell jegyzőkönyveket írnia. Ha olyan nyomozó cselekményt kell foganatosítania, melyeknél a törvény az alakszerűségek megtartását (jegyzőkönyv felvételét) rendeli (Szut. 299. pont 2. bekezdése), elsősorban a kir. járásbíróhoz vagy a vizsgálóbíróhoz kell fordulnia, rövid úton, esetleg távirattal vagy távbeszélőn. Ezeknek az eseteknek leggyakoribbja a halálosan sérült sértettnek vagy halálos betegségben szenvedő tanunak kihallgatása eskü alatt, a lefoglalandó tárgy kiadására való szorítás, lefoglalt postai küldemény felbontása, mert ezeket a cselekményeket a rendőri hatóság sem foganatosíthatja, sürgősség esetén

sem. A községi előljáróságnak, mint rendőri hatóságnak igénybe vételét lehetőleg mellőzzük, mert maga a Nyomozati Utasítás is a csendőrség nyomozó munkájára, helyezi a fősúlyt, a községi előljáróságnak csak tulajdonképpen közvetítő szerepet szánt a csendőrségi hatáskörbe nem tartozó nyomozó cselekmények végzésében a vizsgálóbíróhoz, illetve a kir. ügyészséghez.

—

A Szut. 299. pontjának 2. bekezdése értelmében, ha valamely nyomozó cselekmény foganatosítása olyan sürgős, hogy azt nem lehet elhalasztani a kir. ügyészség vagy a legközelebbi járásbíróhoz értesítéséig sem, a csendőrnek pedig a nyomozó cselekményt foganatosítani hatáskörében nem áll, a csendőrnek a községi előljáróságot kell felkérnie a halaszthatatlan nyomozó cselekmények foganatosítására. Azt jelenti-e mindez, hogy a csendőr a községi előljáróság hozzájárulásával elvégezheti-e ezt a nyomozó cselekményt vagy pedig azt csak a községi előljáróság végezheti kizárólag?

A Szut. 299. pontja világosan rendelkezik s a pont értelmében felől nem hagy fenn semmi kétséget. A csendőr nem végezhet oly tennivalót, amelyre a Szut. értelmében nincs feljogosítva. A Szut.-ban meg nem engedett cselekményre a csendőrt a községi előljáróság fel nem jogosíthatja. Minthogy például egy haldokló tanunak jegyzőkönyvi kihallgatását nem végezheti azért, mert a csendőrnek jegyzőkönyvet nem szabad felvennie, természetes, hogy ezt a tennivalót akkor sem végezhetné, ha erre bármily hatóság őt felkérné, vagy felhívná, vagy ha éppen neki a község előljárósága segédkezne. Mikor tehát a Szut. azt mondja, hogy a csendőrnek valamely nyomozó cselekmény végzésére a községi előljáróságot kell fel-

kérnie, ez azt jelenti, hogy azt a nyomozó cselekményt csak a községi előljáróság végezheti el. Mindez nem zárja ki, hogy a csendőr viszont a községi előljáróság megkeresésére a nyomozó cselekményt, ha szükséges, karhatalommal támogassa, abban közreműködjék.

Portyázás közben a csendőr egy a lakott helyektől távoleső magányos tanyához ér. Itt egy haldokló fontos tanuvallomást kíván tenni előtte egy eddig kiderítetlen nagyobb szabású bűncselekményről. A Szut. 298. és 299. pontja értelmében a jegyzőkönyv felvételére jogosult hatóságok értesítése és sürgős meghívása a rossz idő, a rossz út és nagy távolság miatt leküzdhetetlen akadályokba ütközik. Hatáskörében áll a csendőrnek ily esetben jegyzőkönyvet felvennie?

A csendőr semmi körülmények közt nem vehet fel tanuvallomásról jegyzőkönyvet, mert ezt a Szut. 298. pontja megtiltja. Ha felvenne is, ennek a jegyzőkönyvnek sem lenne nagyobb bizonyító ereje, mintha magánember vette volna fel, mert a csendőr nem járt el hivatala körében a jegyzőkönyv felvételekor.

Ily esetben a járőr figyelemmel meghallgatja a haldokló vallomását, erről pontos feljegyzést készít s azt jelentésbe foglalja. Ezzel mindent megtett, ami kötelessége volt s ami hatáskörébe vágott.

41. §. A SZOLGÁLATI FELLÉPÉS MÓDJA.

300.

A Szut. 300. pont 2. bekezdése alapján jogosult-e a szolgálaton kívül lévő csendőr szolgálatilag fellépni olyan esetben, amikor csak kihágást észlel?

A szolgálati fellépés feltétele az utasítás szerint az, hogy a késedelem veszéllyel járjon és az azonnali fellépés eredményre nyujtson kilátást. Nem mondja az utasítás s az utasítás szelleméből sem lehet követelgetni, hogy a szolgálati fellépésre a csendőrnek csak büntett és vétség esetében volna joga. Talán egy példával tudjuk legjobban megvilágítani a kérdést. A szolgálaton kívül álló csendőr elhalad egy kocsmá előtt. Odabent duhajkodás hangjai hallatszanak, a kocsmá előtt pedig kocsi áll, a befogott lovak nyugtalanul toporzékolnak, s mert őrizetlenül vannak, bármelyik pillanatban elragadhatják a kocsit. Súlyosbítja a helyzetet, hogy az országúton elég gyakran közlekednek motoros járművek s azok a lovakat látóhatólag még nyugtalanabbakká teszik. Amit a csendőr észlelt: kihágás. De olyan kihágás, amely a következő pillanatban már legalább is gondatlanságból okozott súlyos testi sértéssé vagy emberöléssé fajulhat, ami akkor következik be, ha a lovak elragadják a kocsit és egy járókelőt, esetleg többet is, elütnek s esetleg agyongázolnak. Semmiképpen sem cselekednék a csendőr az utasítás szellemében, ha intézkedés helyett tovább menne az útján csak azért, mert az, amit észlelt, csupán kihágás. Mindenesetre ki kell hivatnia a kocsmából a kocsi gazdáját, illetve kocsisát és figyelmeztetnie kell arra,

hogy a lovakat őrizetlenül ne hagyja. Fel kell azonkívül jegyeznie a feljelentéshez szükséges adatokat is s amikor dolga végeztével a laktanyába visszatér, jelentést kell tennie őrsparancsnokának és az illetékes hatósághoz is meg kell tenni a feljelentést. Ha aztán a kocsis a szolgálatilag fellépő csendőr figyelmeztetésének nem tenne eleget, úgy a csendőrnek vele szemben mindazokat az intézkedéseket kell fokozatosan alkalmaznia, amelyek a szolgálatot teljesítő csendőr rendelkezésére állanak.

Ha azonban a késedelem nem jár veszéllyel vagy az azonnali fellépés eredményre nem nyújt kilátást, az utasítás szerint a szolgálati fellépésnek nincs helye s ez vonatkozik természetesen a kihágásokra is. Látnia azonban a szolgálaton kívül álló csendőrnek is szabad, sőt kell is. Figyeljen meg mindent s ha pl. kihágást észlel, amely azonban nem olyan természetű, hogy szolgálatilag azonnal fel kellene lépnie, őrsparancsnokának tegye meg észleleteiről a jelentést, aki azután elbírálja, hogy e jelentés alapján tegyen-e feljelentést az illetékes hatósághoz, avagy azt megelőzőleg még egyes szolgálati ténykedéseket kell-e foganatosítania. Annak azonban nincs helye, hogy a szolgálaton kívül álló csendőr semmiségek miatt lépten-nyomon belekössön az emberekbe és fölöslegesen fitogtassa a szolgálati hatalmát olyankor, amikor sétál az utcán vagy másként jelenik meg szolgálaton kívül az emberek között. Különösen fiatalabbak szoktak ebbe a hibába esni. Ezt kerülni kell, mert csak bajba viszi a csendőrt és ellenszenvenné teszi a csendőrséget.

303.

A Szut. 303. pontjának 2. bekezdése a csendőrnek magatartását szabályozza felfegyverzett gonosztevővel szemben. Azonos-e a felfegyverzett gonosztevő fogalma

a veszélyes gonosztevőével, minthogy a „gonosztevő“ kifejezést a Szut. egyébként nem használja?

Azonos. Azt a gyanúsítottat, aki fegyverrel száll szembe a csendőrrel, veszélyes gonosztevőnek kell tekinteni. Hogy a felfegyverzett gonosztevő fogalma azonos a veszélyes gonosztevő fogalmával, az a 303. pont szövegéből is kitűnik, mert ennek a pontnak 1. bekezdése is, 3. bekezdése is a csendőr fellépését szabályozza a veszélyes gonosztevővel szemben. A felfegyverzett gonosztevő kifejezés használata tehát nem egyéb, mint a veszélyes gonosztevő fogalmának külön hangsúlyozása.

A Szut. 303. pont 3. bekezdése előírja, hogy felfegyverzett gonosztevőket célbavett puskával megállásra és fegyverüknek földre fektetésére kell felhívni. Mit kell érteni a „gonosztevő“ kifejezés alatt, mert ezt a fogalmat az utasítás sem itt, sem pedig más helyen nem magyarázza meg?

A régi Szervezeti Utasítás 12. §-ának 2. pontja a következő fegyverhasználati esetet állapította meg: „Ha a tettenért gonosztevő vagy alapos gyanuval terhelt egyén felfegyverkezve lévén, az előzetes felszólítás dacára magát önként meg nem adja, vagy esetleg védett helyzetéből előjönni vonakodik“. Az e pontban előforduló „gonosztevő“ kifejezést a 66. §. 2. pontja így magyarázta meg: „Gonosztevők alatt csak a büntettet elkövetett egyének értendők, nem pedig az oly egyének, kik csak csekélyebb súlyú büntetendő cselekménnyel terheltetnek“.

A Szut. a „gonosztevő“-nek fentebb megállapított fogalmát nem vette át, a következő okokból:

A fegyverhasználat szempontjából mellékes, hogy az, aki a csendőrnek fegyveresen ellenszegül, milyen bűncselekményt követett el, mert a fegyverhasználat jogosságát nem az elkövetett bűncselekmény súlyossága, hanem a csendőrrel vagy a csendőr intézkedésével szemben tanúsított ellenszegülés vagy ellenállás ténye indokolja. A csendőr intézkedésének — tehát pl. az elfogásnak — annak sem szabad fegyveresen ellenszegülnie, aki nem büntetett, hanem csak vétséget vagy kihágást követett el, sőt annak sem, aki semmit sem követett el, ha őt a csendőr pl. tévedésből akarja elfogni, mert az elfogás ellen jogában áll panasszal élni. De lehetetlen is a csendőrtől azt követelni, hogy ellenszegülés esetén a fegyverhasználat előtt először az ellenszegülő által elkövetett cselekményt minősítse és vele szemben csak akkor használjon fegyvert, ha az — véleménye szerint — büntetné minősül, mert ennek az volna a logikus következménye, hogy ha viszont később megállapítást nyer, hogy az ellenszegülő által elkövetett cselekmény csak vétség volt, a fegyverhasználat jogtalannak minősíttessék.

A Szut. a fegyvert használó csendőr helyzetén igyekezett könnyíteni azzal, hogy a 330. pont 4. alpontjában az ellenszegülő által elkövetett cselekmény jogi minősítésére való tekintet nélkül minden fegyveresen ellenszegülő ellen kötelezővé tette a fegyverhasználatot, „akit a csendőrnek el kell fognia“, mert azt, hogy valakit jogában áll-e elfogni, a csendőr könnyebben és biztosabban tudja mérlegelni, mint azt, hogy az ellenszegülő által elkövetett cselekmény büntetett vagy csak vétséget képez-e.

A Szut. csak a „veszélyes gonosztevő“ fogalmát ismeri és határozza meg a 339. pont 2. bekezdésében. Ezt a meghatározást már könnyebben meg lehet jegyezni,

mert azok a bűncselekmények, amelyeket a törvény halálal, életfogytig tartó vagy öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntet, a jegyzékkönyvecskében fel vannak sorolva. De ettől eltekintve is, annak a megállapítása, hogy valaki veszélyes gonosztevő-e, feltételezi, hogy a csendőr az illetőt személyesen ismeri, illetve, hogy ő vagy más felismerte, már bizonyosan tudja róla, hogy milyen bűncselekményt követett el és hogy az milyen természetű. Vagyis ilyen esetben a fegyverhasználat jogosságát illetően nem lehetnek kételyei annál kevésbé, mert az itt csak a szökés esetére terjed ki. Pl. a csendőr az országúton kihágást elkövetett csavargót igazoltat. Az illető nem tudja igazolni magát, a csendőr tehát elfogja és az örsre bekíséri. A csavargó körözött gyilkos. Útközben szökést kísérel meg. A csendőr nem használhat fegyvert ellene, mert nem tudja, hogy az illető veszélyes gonosztevő, a kihágás pedig, amiért elfogta, nem ad jogot a fegyverhasználatra. Ha azonban a csendőr tudja, hogy az elfogott csavargó gyilkos, szökése esetén fegyverhasználatra van kötelezve.

Ha pedig a „gonosztevő“ kifejezést a fegyverhasználati jog keretében nem használjuk, nincs szükség arra sem, hogy az az utasítás más vonatkozásaiban szerepeljen, mert a „gonosztevő“ kifejezés nem más, mint a „büntettes“ fogalmának közhasználatú megjelölése. A Szut. 303. pont 2. bekezdésében is csak azért fordul elő, mert előle kimaradt a „veszélyes“ szó. Ez annál világosabb, mert ennek a pontnak mind az 1., mind a 3. bekezdése a „veszélyes gonosztevők“-kel szemben való magatartásról beszél; nem lenne értelme, hogy a középső bekezdésben, amely a másik kettővel szoros értelmi összefüggésben van, külön, értelemzavaró fogalomhatározást használjon. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy ezen az

egy helyen kívül a „gonosztevő“ kifejezés az egész utasításban sehol sem fordul elő.

A 303. pont 2. bekezdésében is tehát „gonosztevő“ helyett „veszélyes gonosztevő“-t kell érteni.

43. §. IGAZOLTATÁS.

308.

A lakosság körében megrendeléseket gyűjtő egyes ügynökök a megrendelőket félrevezetik és megkárosítják; néha azzal, hogy a megrendelés alkalmával létrejött szóbeli megállapodás feltételeit a szállító cég nem hajlandó tudomásul venni, máskor a megrendeltnél silányabb minőségű árut szállítottak, az áruért utólag magasabb árat követeltek, a részletfizetések összegét magasabban állapították meg, stb. Mit tegyen ilyen esetben az örs? Van-e lehetőség arra, hogy az örsállomásra érkező ügynököket a járőrök a vasútállomáson igazoltassák? Milyen igazolvánnyal kell az ügynököknek ellátva lenniök?

Iparosok, kereskedők és megbizottaik a lakóhelyükön kívül megrendelések gyűjtése végett csak iparosokat és kereskedőket kereshetnek fel, de ezek közül is csak olyanokat, akik az illető áru eladásával vagy felhasználásával foglalkoznak. Magánszemélyt megrendelés felvétele végett csak akkor szabad felkeresniök, ha ezt az illető magánszemély kérte, vagy ha az illető iparosnál vagy kereskedőnél valamilyen árut vagy munkát már előzően önként megrendelt és őt a megbizott (az ügynök) ennek a már megtörtént megrendelésnek a megbeszélése végett keresi fel. Meg van engedve továbbá magánfeleknél megrendeléseket

gyűjteni: irodalmi vagy művészi termékekre (könyv, kép, szobor, stb.), háziipari termékekre, nagyobb gazdasági gépekre és végül gőzszivattyúkra és malomberendezésekre, de mezőgazdasági gépre vonatkozó megrendelés csak akkor érvényes, ha a községi előljáróság láttaozta.

Aki az itt említett, megengedett eseteken kívül magánszemélyt megrendelés gyűjtése végett akár a lakásán, akár pedig a munkahelyén felkeres, tekintet nélkül arra, hogy nálá megrendelést eszközöltek-e vagy sem, az 1900: XXV. t.-c. 1. §-ába ütköző kihágást követi el, amely a törvény 4. §-a szerint egy hónapig terjedhető elzárással büntetendő. A feljelentést a főszolgabíróhoz kell megtenni. A megrendelést eszközölt felet fel kell világosítani, hogy a meg nem engedett módon létrejött ügylet az ő szempontjából hatálytalan; a megrendelt árut tehát nem köteles átvenni, illetve, ha átvette, visszaküldheti s azt ebben az esetben, természetesen, ki sem kell fizetnie. (Az iparost vagy kereskedőt azonban, — ha a megrendelő a megrendelés teljesítéséhez ragaszkodik, — az ügylet kötelezi.)

A megrendelés feltételeit illetően a megrendelőlevél szövege mértékadó; szóbeli megállapodásokat rendszerint nem vesznek figyelembe, sőt a legtöbb megrendelőlevél szövege ezt a mondatot is tartalmazza: „Szóbeli megállapodások érvénytelenek“. A megrendelés aláírása előtt az ügynök rendszerint fűt-fát ígér; minden feltételt elfogad, csak hogy a megrendelést aláírassa, mert úgyis tudja, hogy azokat nem kell majd teljesíteni. Sok embernek rossz szokása, hogy a nyomtatott megrendelőlevél szövegét, különösen, ha apró betűkkel van nyomtatva, elolvasatlanul írja alá s a feltételekről csak akkor szerez tudomást, amikor a szállító cég azok betartását követeli. Szóbeli megállapodásoknál meg kell követelni, hogy azok lényegét az ügynök a megrendelőlevélbe beleírja.

Annak, aki megrendeléseket gyűjt, az árut nem szabad mindjárt átadnia, mert ez a 47.934/1934. K. M. rendelet szerint már házalásnak minősül. Az ilyen ügynök a házalási szabály rendelkezéseinek áthágása miatt a Szut. 312. pont 13. alpontja alapján elfogható.

Kereskedelmi ügynököknek a vasútállomáson való rendszeres igazoltatására az utasítás nem ad lehetőséget. A Szut. 307. pontja szerint ugyanis a csendőrnek csak azt van joga igazoltatni, akinek igazoltatása „gyanus volta, vagy más körülmények, nevezetesen büntetendő cselekmény gyanuja miatt szükséges“. Az ügynököt azonban, aki a helységbe érkezik, büntetendő cselekmény gyanuja még nem terhelheti, hiszen a működését még meg sem kezdte. De ettől eltekintve is: a kereskedelmi utazók túlnyomó része kifogás alá nem eső üzletember, a kereskedelmi élet nélkülözhetetlen tényezője, akit céltalan volna felesleges igazoltatásokkal zaklatni. Mint minden foglalkozásnak, ennek is van salakja: az ilyeneknek, a zugügynököknek a tettenérésére kell törekedni.

A kereskedelmi utazóknak (ügynököknek) nincs egyseges igazolványuk. Személyazonosságuk igazolására el lehet fogadni annak a cégnek a megbízólevelét, amelyet képviselnek, a megrendelőkönyvet, a vasúti bérletjegyet stb. A szállodai portások igen sok kereskedelmi utazót személyesen ismernek.

A járőr igazolásra szólít fel egy ismeretlen egyént. Az illető megtagadja az igazolást. Hova kell az ilyen egyént elővezetni? Helyes-e, ha őt a járőr nem az örsre, hanem egyenesen az illetékes főszolgabíróhoz vezeti elő?

A Szut. 308. pontjának 5. bekezdése szerint azokat

az egyéneket, akik magukat igazolni nem akarják, igazoltatásuk végett a legközelebbi községi előljáróságához, illetőleg oda, ahol igazolásuk lehetséges, elő kell vezetni.

Itt olyan hivatalos cselekményről van szó, amelyet a csendőrnek saját hatáskörében kell elvégeznie. Legcélszerűbb tehát, ha az illetőt az örsre vezetik elő, de ha az távol van, a csendőr lehetőleg hatósági helyiséget keressen a további szolgálati cselekmények megejtése végett. Ezért említi a Szut. elsősorban a községi előljáróságot, mint amelynél egyúttal a csendőr hatósági támogatást talál. Az igazoltatás céljából való elővezetés más helyre is történhetik, csak az a fontos, hogy a csendőr ezen a helyen az eljárást célszerűen le tudja folytatni. Ha a csendőr hivatali helyiséget keres további eljárásához, kerülnie kell azt, hogy valamely hivatali munkájában zavarjon. A csendőr már tapintatból sem fogja a főszolgabírókat csak abból a célból zavarni, hogy helyiségében igazoltatást ejtsen meg.

Igaz, hogy az igazolást megtagadó egyén a Kbt. 43. szakaszába ütköző, hatóság ellen való kihágást követ el, amelynek elbírálása a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik, ámde a gyanúsítottnak a főszolgabíró, mint rendőri büntetőbíró elé állítása e kihágás miatt csak akkor törvényes és megokolt, ha a csendőr őt a Szut. 312. B. 10. pontja alapján elfogta, róla tényvázlatot készített s ezt egyidejűleg átadja.

44. §. ELŐVEZETÉS.

310/a.

A csendőr a Szut. 310. a) pontja szerint elővezetni köteles azt, akit az illetékes bíróság kifejezetten elővezetni rendel. Mi az értelme itt a „kifejezetten“ szónak?

Minthogy az elővezetés az elővezetendő személyes szabadságának korlátozásában áll, az elővezetés jogcímét a csendőrnek meg kell vizsgálnia. Ilyen vizsgálat természetesen nagyon egyszerű, ha a csendőr kezében hivatalos pecséttel és aláírással ellátott elővezető felhívás van, de feltételezhető olyan eset, amikor az őrshez érkezett felhívás vagy megkeresés nem világos, hanem magyarázható. Ilyen esetre szól a kifejezetten szó, vagyis a felhívásban (megkeresésben) félreérthetetlenül szerepelnie kell az elővezetés szónak. Csak akkor van feljogosítva (és kötelezve) a csendőr az érdekeltet, ha szükséges kényszerítő eszközökkel, karhatalom igénybevételével is az idéző hatóság elé állítani.

310/b.

Melyek azok a körülmények, amelyeknek fennforgása esetén valaki a csendőr előtt gyanussá válik?

Nem lehet hiánytalanul felsorolni azokat a körülményeket, amelyek valakit a csendőr előtt gyanussá tehetnek. Mert ebből a szempontból nemcsak a gyanús egyén

személye, hanem — és talán elsősorban — a csendőr személye is fontos. A csendőr gyakorlati ismereteitől, tapasztalataitól és főleg érzékétől függ, hogy egy adott esetben valakit gyanusnak talál-e, vagy sem. Az egyik csendőr elmegy mellette, talán jól meg is nézi s még sem talál rajta semmi gyanusát, a másik csak reápillant és máris észrevesz valamit, ami az illetőt gyanússá teszi. Jó szem, jó megfigyelőképesség kell ehhez és főleg annak a megszokása, hogy az embereken ne csak általánosságban nézzünk végig, hanem terjesszük ki a figyelmünket a velük kapcsolatos kicsinyességekre, apró, jelentéktelen dolgokra is, mert a büntetteknek legtöbbször ilyen jelentéktelen körülmények válnak árulóikká.

Röviden: gyanus mindenki, akinek az egyéniségéből, öltözködéséből, magatartásából vagy a körülményekből, amelyek között vele találkozunk, arra lehet következtetni, hogy valami takargatnivalója van a csendőr előtt. Hogy aztán erre miből lehet következtetni, azt — ismételjük — lehetetlen felsorolni, legfeljebb csak néhány példát lehet reá mondani.

Az *egyénsége* folytán gyanus, akiről látszik, hogy állandóan vándorol, a cókókját magával cipeli; aki más, messze vidékre való és az őrskörletben tartózkodása nem látszik indokoltnak; akire országosan körözött egyén személyleírása feltűnően reáillik; akik csoportosan találtnak, anélkül, hogy ennek okát tudnák adni; akin feltűnő sérülések vannak stb.

Az *öltözködése* folytán gyanus, akinek a ruházata nem áll összhangban az egyéniségével, pl. nyers külsejű, beszédű és modorú ember drága ruhát, vagy finomarcú, ápoltkézű ember parasztruhát, piszkos, rongyos öltözetet, vagy olyan munkásruhát visel, amely nem felelhet meg a foglalkozásának: idegen vidékek viselete szintén figyelemreméltó. Gyanus, ha valaki finom fehérneműt és durva

felsőruhát visel, vagy fordítva; ha feltűnően van öltözködve vagy ha olyan izléstelenséget lehet rajta tapasztalni, amelyből arra lehet következtetni, hogy a rajta levő öltözetet nem szokta állandóan viselni; ha a ruhájában szemmel láthatóan kényelmetlenül érzi magát stb. Katonai egyenruhát viselő egyéneknél feltűnő szabálytalanság, vagy katonátlan, esetleg idegenszerűen katonás viselkedés szintén gyanus.

A *magatartása* folytán válik gyanussá: aki a csendőrrel való találkozást feltűnően kerüli, találkozáskor az arcát elfordítja, a csendőr megpillantásakor megijed (elsápad, elvörösödik), megszólításra hebeg, dadog; máskor meg éppen a túlságosan biztos fellépés válhatik gyanussá (a csendőr megfélemlítésére való törekvés, nagyhangon való tiltakozás, feljelentéssel fenyegetés, előljárók ismeretségével vagy barátságával való kérkedés stb.). Gyanus, aki feltűnően és könnyelműen költekezik, aki a vasútállomáson nem megy be a váróterembe vagy a perronra, hanem elrejtözve igyekszik megvárni a vonatot, aki a vonatról az ellenkező oldalon száll le, aki ismeretlenül feltűnően közeledik a csendőrhöz, vele beszélgetésbe elegyedik, vendéglőbe hívja stb.

A *kísérő körülmények* teszik gyanussá azt az ismeretlen egyént, akivel éjjel találkozunk, akinél olyan tárgyakat találunk, amelyek nem képezhetik jogos tulajdonát, akinél fegyvert találunk; ha örskörletünkbeli gyanus egyének társaságában találjuk, ha gyanus eszközöket vagy szerszámokat találunk nála stb.

Célszerű ezeket a gyanus körülményeket iskolázás alkalmával többször összefoglalni és oktatás tárgyává tenni, hogy azoknak a csendőröknek a figyelmét is felhívjuk rájuk, akik ebben a tekintetben még oktatásra szorulnak.

310/d.

A sértett motoros kerékpárját őrizetbe helyezi egy autószinben (garage-ban). Az autószin tulajdonosa a sértett engedelmével nélkül a motoros kerékpárt használatba veszi. Ha a járőr tettenéri az autószintulajdonost a jogtalan használaton, a Szut. 310. d) pontja alapján elővezetheti-e?

A Szut. 310. d) pontja olyan esetben kerül alkalmazásra, amikor a járőrnek világos tényállás nem áll rendelkezésére és egyelőre a gyanús egyén kilétének biztos megállapítására és a továbbiak felderítésében való rendelkezésre állására van szükség. Ilyen eset például az, ha egy toprongyos egyén értékes csomagot cipel az országúton vagy egy magánegyénnél például Máv. jelzésű tárgyakat találnak. Ha azonban a járőrnek a gyanús egyén kiléte iránt nincs kétsége, a tényállással is tisztában van, a Szut. 310. d) pontja szerint elővezetésre nincs szükség.

Ha a csendőr a Szut. 310. pont d) és e) alpontjához képest valakit elővezet, mily büncselekmény gyanuja alapján kell eljárnia, illetőleg átadnia az illetőt a bűnvádi eljárás megindítása végett?

A Szut. 310. §-ának d) és e) pontja elsősorban azt a kötelességet rójja a csendőrré, hogy nyomozza ki, mi az eredete a gyanús egyénnél talált tárgyaknak és eszközöknek. E nyomozása alapján a legtöbb esetben valamely befejezett vagy megkísérelt büncselekmény tényálladéka derül ki (lopás, sikkasztás, orgazdaság stb.). Ez a nyomozás magában foglalja a tettes személyi viszonyainak, életmódjának tüzetes megvizsgálását és felderítését is.

Ha ez a nyomozás oly bűncselekmény kiderítésével nem járna, amely okát adná a tettesnél talált tárgyak jogszerű birtokának, még mindig fennmarad rendszerint az a gyanú, hogy a tettes keresetre utalt munkabíró egyén, aki csavarog s ezért már talán büntetve is volt. Sikerül esetleg oly tényeket megállapítani, amelyek önmagukban ugyan nem tiltott dolgok, de a maguk egészében és összefüggésében a tettes munkakerülő életmódját és azt árulják el, hogy minden valószínűség szerint bűncselekmények elkövetéséből tartja fenn magát. Ily módon tehát kialakulhat az elővezetett egyén ellen a közveszélyes munkakerülés gyanúja s ehhez képest az 1913:XXI. t.-c. 1. §-ába ütköző kihágás és a 2. vagy 3. §-ába ütköző vétség gyanúja miatt a közigazgatási hatóságnak vagy a kir. járásbírósnak kell átadni.

Kiemeljük, hogy a munkakerülő életmód folytatására elegendő gyanúok, ha az illető munkakönyvébe semmi sincs bevezetve vagy semmi adatot sem tud arra szolgáltatni, hogy miből él.

310/e.

Hogyan kell értelmezni a Szut. 310. pontjának e) alpontját, amely szerint a csendőr elővezetni köteles azt, akit éjnek idején gyanús körülmények között, gyanús eszközök birtokában talál.

Egyesek a Szut.-nak ezt a pontját úgy magyarázzák, hogy pl. éjnek idején valakit vasrúdlopáson ér tetten a járőr s mert az illetőt a lopott vasrúd — tehát gyanús eszköz — birtokában találja, ennek a pontnak az alapján elővezeti. Ez a magyarázat nem helytálló. A vasrúd

ebben az esetben nem gyanús eszköz, hanem egy már elkövetett bűncselekményhez tartozó bűnjel. A járőrnek tehát ebben az esetben be kell vezetnie a nyomozást s annak fejleményei szerint kell eljárnia a gyanúsítottal szemben. A Szut. említett pontjában a hangsúly a gyanús körülményeken van. Vagyis amikor a járőr nem kétségtelen, befejezett vagy megkezdett bűncselekménnyel s annak tettesével áll szemben, hanem csak a gyanús körülményekből lehet arra következtetni, hogy bűncselekmény készül vagy esetleg bűncselekmény követtetett el s mert a gyanús körülményekhez a gyanús eszközök (betörő szerszámok, emberölésre alkalmas eszközök, lázító röpiratok stb.) is hozzájárulnak, a járőrnek elő kell vezetnie az illetőt, hogy alaposabban kérdőre lehessen vonni, mit keresett ott, olyankor és olyan eszközök birtokában, ahogyan a járőr találta. Lehet, hogy az illető elfogadható magyarázatot tud adni s így az eljárást nem kell ellene tovább folytatni, de az is lehet, hogy az illető nem tudja a viselkedését igazolni s így további eljárásra szükség van. Gyanús körülmények között találja a járőr például azt, aki éjszaka egy üzlet ajtaja előtt ólálkodik s amikor a járőr eléje toppan, el akar osonni; a járőr azonban megállítja, kérdőre vonja, mit keres ott, amire az illető elfogadható választ adni nem tud s megállapítja a járőr azt is, hogy az illetőnél betörő szerszámok vannak. Ezt az egyént a járőr éjnek idején gyanús körülmények között — az üzlet körül ólálkodva — és betörőszerszámok, tehát gyanús eszközök birtokában találta s így ennek a pontnak az alapján elő kell vezetnie. Gyanús körülmény az is, ha valaki éjnek idején egy udvarról a kerítésen mászik kifelé; emellett nem lehet szó nélkül elhaladni, a csendőrnek meg kell bizonyosodnia, hogy az illető nem rosszban jár-e. Ha az illető ismeretlen és sem ő nem tudja magát igazolni, sem a házbeliek nem igazolják, elő

kell vezetni, hogy a személyének és viselt dolgainak alaposabban utána lehessen nézni.

A Szut. 310. e) pontja értelmében a csendőr elővezetni köteles azt, akit éjnek idején gyanus körülmények között, gyanus eszközök birtokában talál. Annyit jelent-e itt a gyanus eszközök birtoka, hogy a gyanus egyén tulajdonai legyenek a gyanus eszközök, vagy a gyanus eszközök használata állapítja meg a Szut.-ban meghatározott, idézett feltételt?

Sem a tulajdon, sem a használat kérdése nem jön itt szóba. Egyedül az a fontos, hogy az illető egyénnél gyanus eszközök vannak, vagy egyébként megállapítható, hogy ilyen eszközök birtokában volt (például, ha ezeket a járőr közeledtére eldobja vagy elrejtí valamely rejtékhelyen). Nem tartható kizártnak, hogy a gyanus eszközök az illető tulajdonai, vagy hogy azokat használta is, mindez azonban az elővezetés kérdésének elbírálásánál lényegtelen, mert a gyanus eszköz fogalmához nem tartozik. Sokszor éppen azért gyanús valamely eszköz, mert nyilvánvalóan nem az illető tulajdona. Gyanus eszköznek vagy tárgynak azt kell tekinteni, amelyre nézve az a gyanu áll fenn, hogy azzal bűncselekményt követtek el, vagy szándékoznak elkövetni, vagy pedig, hogy bűncselekményből származik.

45. §. ELFOGÁS.

312/1.

A Szut. 312. pontjának 1. alpontja szerint a csendőr elfogni köteles azt, aki olyan büntetett követett el, amelyre

a törvény halálbüntetést, életfogytig tartó vagy öt évet meghaladó szabadságvesztés-büntetést rendel. El kell-e fogni ezen az alapon azt, aki ilyen büntetett kísérletét követi el, vagy akit ilyen büntetettben való részesség gyanuja terhel?

A Szut. 386. pontjának 4. bekezdése utal arra, hogy „amennyiben a bűnvádi eljárásra vonatkozó valamely rendelkezésnek a tettesre való alkalmazása a büntetőtörvényekben a bűncselekményre megállapított büntetés nemétől, vagy tartamától van függővé téve, ez a rendelkezés a bűncselekmény kísérletével, vagy a részességgel terheltre is kiterjed. Ugyanez áll a jelen utasításban foglalt rendelkezésekre is. Azért rendeli ezt így az utasítás, mert a Btk. 66. §-a a kísérlet büntetésénél követendő irányelvet csak akként állapítja meg, hogy a kísérlet enyhébben büntetendő, mint a véghezvitt bűncselekmény. Ha tehát valamely bűncselekményt tízévi fegyházzal büntet a törvény, kísérlet esetén kilenc évet is ki lehet szabni, halállal és életfogytig tartó fegyházzal büntetendő cselekményeknél pedig csak azt rendeli a törvény, hogy öt-, illetőleg háromévi fegyháznál kevesebbet kísérlet esetén sem lehet kiszabni. A részesek büntetésére vonatkozólag pedig a törvényes irányelv az, hogy a felbujtót a tettesre meghatározott büntetéssel lehet sújtani, míg a bűnsegédek a kísérletre meghatározott büntetési elv szerint bűnhődnek. Kísérlet esetén is, bűnsegítség esetén is tehát a tettesre meghatározott büntetést nagyon kis távolságra meg lehet közelíteni s így nincs semmi különös ok arra, hogy a kísérletet elkövetővel vagy a bűnsegéddel szemben enyhébb álláspont érvényesüljön az elfogás szempontjából, mint a tettessel szemben.

El kell-e fogni a Szut. 312. pont 1. alpontja értelmében azt a gyanúsítottat, aki a m. kir. csendőrség ellen gyűlöletre izgat és törvényes rendelkezések ellen engedetlenségre hív fel, ha tettenérés esete nem forog fenn s a járőr az esetről csak később, bizalmasan értesül?

A Szut. 312. pont 1. alpontja szerint csak azt lehet elfogni, aki oly büntettet követett el, amelyre a törvény öt évet meghaladó szabadságvesztés-büntetést ró; a jelen esetben azonban csak vétségről van szó s ennek büntetése sem haladja meg az öt esztendő. Ha tehát az elfogásra a Szut. 312. pontjában meghatározott más alap (pl. állandó tartózkodó hely és rendes foglalkozás hiánya, idegen honosság, folyamatban levő bűnvádi eljárás stb.) nincs, az elfogást mellőzni kell.

A gyanúsított szándékos emberölést követett el. A nyomozás során megállapítást nyert, hogy jogos védelemben cselekedett s bizonyosnak látszik, hogy őt a bíróság ezen a címen fel is fogja menteni. Köteles-e őt a járőr elfogni s ha szökést kísérel meg, használhat-e fegyvert ellene?

A Szut. 312. pont 1. alpontja szerint a csendőr elfogni köteles azt, aki oly büntettet követett el, amelyre a törvény halálbüntetést, életfogytig tartó vagy öt évet meghaladó szabadságvesztés-büntetést rendel. A szándékos emberölést a Btk. 279. §-a tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal bünteti, sőt, még ha enyhébben, erős felindulásban elkövetettnek minősítjük is a cselekményt, akkor is tíz évig terjedhető fegyház a büntetése.

A jogos védelem beszámítást kizáró okként szerepel. Azt azonban, hogy ilyen beszámítást kizáró ok fennforog-e vagy sem, a csendőr még a legnyilvánvalóbb esetben

sem állapíthatja meg, mert ez jogkérdés, amit csak a bíróság hivatott eldönteni. A csendőrnek ki kell ugyan nyomonnia és be kell jelentenie minden olyan ténykörményt, amelyből a jogos védelem fennforgását a kir. ügyészség és a bíróság elbírálhatja, de a csendőr ebben a kérdésben állást nem foglalhat, mert a Szut. 386. pont 3. bekezdése szerint: „A bűnvádi eljárás megindításánál a bűncselekménynek a büntető törvényekben megállapított minősítése irányadó. Azokat a körülményeket, amelyek következtében a büntettet vétséggé kell átváltoztatni, csak az ítélelhozásnál veszik tekintetbe, ezek tehát a csendőr jogait és kötelességeit nem befolyásolják.“ A Szut.-nak ez a rendelkezése elsősorban az enyhítő körülményekre céloz, de természetesen ugyanez áll a beszámítást kizáró okokra is, amelyek esetleg a gyanúsított felmentését eredményezhetik.

Az elmondottakból folyik, hogy az utasítás szavai szerint a csendőr azt is szándékos emberölés tettesének kell, hogy tekintse, aki jogos védelemben cselekedett, tehát őt a 312. pont 1. alpontja alapján el kell fognia.

A valóságban azonban mégsem kell őt feltétlenül elfogni. Az utasítás 312. pontjának bevezető szavai azt rendelik ugyan, hogy a csendőr elfogni „köteles“ azokat, akik ott fel vannak sorolva, de az elfogás tekintetében a csendőrnek bizonyos mérlegelési jogot biztosít az 1935. szeptember 14-én kelt 1989/res. VI. b. 1935. számú belügyminiszteri rendelet, amely szerint, ha a csendőr előtt kétséges, hogy valakit elfogjon-e vagy sem, a kir. ügyészséghez fordulhat útbaigazításért. Mikor lehet a csendőr előtt kétséges, hogy valakit elfogjon-e vagy sem? Két esetben:

1. ha a gyanúsított nem követett el olyan cselekményt, amely halállal vagy életfogytig tartó fegyházzal büntetendő (ebben az esetben ugyanis a vizsgálati fogság

elrendelése kötelező, tehát az elfogás sem mellőzhető) és a szökésétől nem kell tartani és

2. ha nyilvánvalóan beszámítást kizáró ok (pl. jogos védelem, elmebetegség stb.) látszik fennforogni.

Ilyen a példában felhozott eset is: ha az őrsparancsnok az ügy körülményeit a kir. ügyészségnek távbeszélőn bejelenti és részletezi a ténykörülményeket, amelyek a jogos védelem fennforgását nyilvánvalóvá teszik, valószínű, hogy a kir. ügyészség az elfogás mellőzése mellett fog dönteni.

Ami a szökés esetében alkalmazandó fegyverhasználat kérdését illeti: ebben a tekintetben a gyanúsított egyénisége és másokra való veszélyességének foka mértékadó. A menekülő veszélyes gonosztevő ellen a fegyverhasználat kötelező ugyan, de kérdés, hogy mindenki veszélyes gonosztevő-e, aki pl. szándékos emberölést követett el? Nem, mert a Szut. 339. p. 2. bekezdése szerint: „Veszélyes gonosztevő rendszerint az, aki a törvény szerint halállal, életfogytig tartó fegyházzal vagy öt évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő cselekményt követett el...“ stb. Itt a „rendszerint“ szó azt jelenti, hogy a felsoroltak az esetek túlnyomó részében veszélyes gonosztevők ugyan, de azért lehetnek kivételek is. Helyes volna-e pl. veszélyes gonosztevőnek minősíteni egy köztisztviselőt álló gazdát, akit a részeg bérese vasvillával megtámadott, megsebesített s aki az életét csak úgy tudta megmenteni, hogy a támadóját bottal megütötte, amibe ez belehalt? A törvény betűje szerint a gazda szándékos emberölést követett ugyan el, de azért őt gonosztevőnek s hozzá még veszélyes gonosztevőnek nem lehet minősíteni.

Amint látjuk tehát a veszélyes gonosztevő fogalmának meghatározásához nem elég csak az általa elkövetett büntetendő cselekmény súlyát mérlegelni, hanem néha tekintetbe kell venni azt is, hogy vajjon az illető az egyé-

nisége folytán is olyan veszélyt jelent-e a közösségre, hogy a megszökését, tehát a szabadlábra kerülését akár fegyverhasználat árán is meg kell a csendőrnek akadályoznia? El kell ismernünk, hogy ebben a tekintetben a Szut. 339. pontjának 2. bekezdése nem elég hajlékony; ha az utasítás átdolgozásra kerül, célszerű lesz benne a fent kifejtetteket is kifejezésre juttatni. Ezt érezte egyébként az utasítás szerkesztője is akkor, amikor a 339. pont lábjegyzetében négy bűncselekménnyel kivételt tett, de helyesebb lesz mégis az egész bekezdést átfogalmazni, hogy minden előforduló esetre könnyebben legyen alkalmazható.

Nem valószínű, hogy olyan valaki, aki ártatlanságának tudatában van, a csendőr elől megszökjék. Ha azonban a tárgyalt példában szereplő gyanúsított mégis megtenné, a csendőr fegyverhasználatát a Szut. szerint jogos volna, feltéve természetesen, hogy a jogosság egyéb feltételei is fennforognak.

312 (1-7).

El kell-e fogni a pénzbüntetéssel büntetendő vétség miatt gyanúsítottat, ha megszökik, elrejtőzik vagy szökésre előkészületet tesz?

Minthogy a Szut. 312. pont 7. alpontja ily címen csak büntett vagy szabadságvesztés büntetéssel büntetendő vétség gyanúsítottját rendeli elfogni, elfogásnak ilyen esetben nincs helye. A járőrnek azonban a gyanúsított magatartásáról az eljáró bíróságnak jelentést kell tennie akkor is, ha a gyanúsított szökése vagy szökésre irányuló előkészülése a nyomozás befejezése után jut tudomására.

Milyen gyakorlati jelentősége van a Szut. szempontjából a csendőr szolgálatára a csak pénzbüntetéssel büntetendő vétségeknek?

A Szut. 437. a) pontja szerint a csendőr csak büntett vagy szabadságvesztés büntetéssel büntetendő vétség esetén tarthat saját kezdeményezéséből házkutatást, ha tettenérés esete forog fenn s ha a tettes megszökésétől vagy a keresett tárgy eltűnésétől kell tartani. Ugyanez a szabály érvényesül a Szut. 439. pontja szerint a személymotozásnál is. Ha tehát csak pénzbüntetéssel büntetendő vétségről van szó, a csendőr nem tarthat házkutatást vagy személymotozást, a többi felsorolt feltétel meglétében sem.

Ezenkívül az elfogásnak a Szut. 312. A) 1—7. pontjában felsorolt feltételei csak a szabadságvesztéssel büntetendő vétség esetén érvényesek, csak pénzbüntetéssel büntetendő vétségek esetében a gyanúsítottat elfogni nem lehet, ha az ezekben felsorolt egyéb feltételek megvannak is.

Igaz, hogy mindezek a szabályok azokra a vétségekre vonatkoznak, amelyek *nem* csak pénzbüntetéssel (hanem szabadságvesztéssel is) büntetnek, de mert a csak pénzbüntetéssel büntetendő vétségek száma lényegesen kevesebb, mint azoké, amelyeket a törvény szabadságvesztéssel büntet, egyszerűbb volt az előbbieket és nem az utóbbiakat felsorolni. Vagyis: a csak pénzbüntetéssel büntetendő vétségek felsorolásának a csendőr szolgálata szempontjából az a gyakorlati jelentősége, hogy ezeknek az eseteiben a csendőrnek *nincs* joga elfogást, házkutatást és személymotozást eszközölni, míg minden más, ott fel nem sorolt vétség esetében joga van, de persze csak akkor, ha emellett a Szut. által megkívánt egyéb feltételek is megvannak.

312/3.

A Szut. 312. pont 3. alpontja szerint el kell fogni azt, aki büntett nyomainak vagy bűnjeleknek megsemmisítése, megváltoztatása vagy elrejtése által meghiusítani törekszik a bűnvádi eljárást. Vonatkozik-e ez a rendelkezés olyan egyénre is, aki a büntett elkövetésében nem vett részt, csak utólag siet a gyanúsított segítségére ily módon? Vonatkoztatható-e továbbá olyan egyénre, aki szabadságvesztéssel büntetendő vétség esetén törekszik a nyomok és bűnjelek megsemmisítése stb. által a bűnvádi eljárás meghiusítására?

Az, aki a gyanúsított érdekében a büntett nyomainak eltüntetésére vagy megváltoztatására által a bűnvádi eljárás meghiusítására törekszik, az elkövetett büntetben való bűnsegítséggel is gyanúsítható a Btk. 69. §. 2. pontja szerint, ha adat merül fel arra, hogy az utólagos segítséget a tettesnek megígérte. Ha ezzel nem gyanúsítható, cselekménye bűnpártolás. Ha bűnsegítséggel gyanúsítható a nyomok eltüntetésében közreműködő, elfogatásának kérdése ahhoz igazodik, milyen bűncselekménynek a részese? Ha ez a bűncselekmény az elfogásra önálló jogcím (Szut. 312. 1. pont), a 3. pont szerint az elfogatás jogcímének vizsgálata fölösleges. Figyelni kell különben arra is, hogy az ilyen, a bűnvádi eljárás meghiusítását célzó tevékenység nem tünteti-e fel más büntetendő cselekmény önálló jelenségeit (magánokirathamisítás, közokirathamisítás, lopás stb.), mert ilyen esetben is az elfogás önálló jogcímére akadhatunk.

Ha a bűnvádi eljárás meghiusítását szabadságvesztéssel büntetendő vétség esetén kísérli meg valaki a nyomok és bűnjelek megsemmisítésével vagy másként, ez

magában véve nem jogcím az elfogásra, amint nem önálló jogcím magának az alapvétségnek elkövetése sem, mert a Szut. rendelkezése szerint csak a büntett nyomainak el-tüntetője vagy megváltoztatója esik a feltétlen elfogás parancsa alá.

Minthogy pedig az, aki valakit *hamis vallomásra* akar bírni büntető ügyben, már ezzel magában véve elkövette a Btk. 222. §-ába ütköző hamis tanuzásra csábítás bün-tettét, magától értetődő a Szut. 312. pont 3. alpontjának az a rendelkezése, hogy az ilyen egyént akár büntett az alapcselekmény, akár szabadságvesztés büntetéssel bün-tetendő vétség, el kell fogni. Ebben az esetben különben, önálló büntetről lévén szó, a járőrnek pénzbüntetéssel büntetendő alapcselekmény esetén is mérlegelnie kell, hogy van-e az elfogásnak más jogcíme, vagyis hogy tartani lehet-e az illető megszökésétől.

A Szut. 312. pont 3. alpontja szerint a csendőr elfogni köteles büntett vagy szabadságvesztésbüntetéssel bün-tetendő vétség esetében azt, aki a bűnvádi eljárást valaki-nek hamis vallomásra bírása, a büntett nyomának vagy a bűnjeleknek megsemmisítése, megváltoztatása vagy elrej-tése által megghiusítani törekszik. Fennforog-e az elfogós jogcíme akkor is, ha a gyanúsított a hamis vallomásra valakit rábírti igyekezett, de ez a hamis vallomást még nem tette meg? Fennforog-e az elfogás jogcíme, ha a gyanúsított a bűnjelet még a nyomozás megkezdése előtt elrejtette s a nyomozáskor felhívásra ezt eltagadja, illető-leg a bűnjelet nem adja elő? Szükséges-e az elfogáshoz, hogy a gyanúsított a hamis vallomásra csábításon, a nyomok, bűnjelek, megsemmisítésén, megváltoztatásán vagy elrejtésén tettenéressék, ha nem, mily módon kell a gyanúsítottnak ebbeli ténykedését megállapítani a nyomozás során?

Ha a nyomozás folyamán a gyanúsított hamis tanu-
kat próbál szerezni védelme érdekében, rábeszélés, ajándé-
kozás, ígéret, fenyegetés stb. eszközeivel, ezzel a tevékeny-
ségével önálló bűncselekménynek, a Btk. 222. §-ába üt-
köző hamis tanuzásra csábítás büntettének tényálladékát
is megvalósította. E bűncselekménynek nem tényálladáki
eleme, hogy a hamis vallomás a bíróság előtt elhangoz-
zék és esküvel megerősítették, mert azzal, hogy a gya-
nusított erre törekedett, a bűncselekményt befejezte. Ha
tehát az alapcselekmény vétség is, a gyanúsított ezzel a
cselekménnyel büntettet követett el. A csendőrnek tehát
ily esetben ezt a büntettet külön nyomozás tárgyává kell
tennie s a gyanúsítottat ezért külön kell feljelentenie.
A két bűncselekmény együttes jelentésbe foglalható s ez
esetben a hamis tanuzás büntette tárgyában illetékes kir.
ügyészséghez kell a feljelentést megtenni akkor is, ha az
alapügy járásbírósi hatáskörbe tartozó vétség miatt
indult meg.

Ahhoz, hogy ily címen a gyanúsított elfogható le-
gyen, nem szükséges, hogy a hamis tanuzásra csábítás
büntette terhére megállapítottassék, elegendő, ha a járőr
a nyomozás adatai (tanuvallomás, levél) alapján meg-
tudja ezt a tényt rögzíteni.

E pont értelmezésénél különben a gyanúsítottnak a
nyomozás megindulása után tanúsított magatartása
irányadó. Természetes, hogy a tolvaj elrejtje a lopott tár-
gyat a cselekmény elkövetése után s nemenkülni igyekez-
vén a bűnvádi felelősség alól, tagadja a bűncselekmény
elkövetését és természetesen a lopott tárgy hollétét is.
Van olyan ravasz ember is, aki beismeri a cselekmény
elkövetését, de valami mesét ad elő az ellopott tárgy
eltűntéről, hogy azt magának megtarthassa. A bűncselek-
mény elkövetése után a bűnjel elrejtése s a nyomozás so-
rán ennek a ténynek eltagadása önmagában véve nem

jogcím a gyanúsított elfogására, mert az elrejtő, megsemmisítő, megváltoztató cselekmény nem az eljárás folyamán történt. Más az eset akkor, ha a gyanúsított a cselekményt a nyomozás folyamán követi el. Ez már nem tartozik a védekezés szabadságához, hanem a bűnvádi eljárás sikere ellen való támadás, amelynek folytatását az elfogással kell megakadályozni, a Szut. rendelkezése szerint. Ha például a gyanúsított a lopott tárgyat a bűncselekmény elkövetése után eldugta, ez a ténykedése a bűncselekmény elkövetése körülményei közé számít, amit felelősség nélkül eltagadhat, de ha a csendőrségi kikérdezésről hazamenet a lopott tárgyat előkeresve, elégeti, ezzel a cselekményével már a bűnvádi eljárás meghiusítására irányuló tevékenységet fejtett ki s a Szut. 312. pont 3. alpontjának alkalmazására szolgáltatott jogalapot.

Hogy ez a pont alkalmazható legyen, ahhoz nem szükséges a gyanúsított tettenérése a bűnvádi eljárás meghiusítására irányuló cselekményen. Erről a csendőr más úton is tudomást szerezhet, a fontos az, hogy tudomása elfogadható adatokkal legyen támogatva s az elfogás ténybeli alapjai a tényvázlatba tüzetesen befoglaltnak. Lehet ez a csendőr saját észlelete is, amikor helyszíni szemlével és tárgyak őrizetbevételével teszi világossá, hogy a bűncselekmény nyomainak eltüntetését végezte a gyanúsított az eljárás alatt. Így például feltűnik a járőrnek, hogy a gyanúsított az udvarán fát ültetett el a nyomozás alatt. Kiássa a fát s a gödörben cserépdarabokat talál, ezekről megállapítja, hogy a mérgezéssel gyanúsított háztartásában használt edényekből valók; ezek az edények a nyomozásban fontos szerepet játszanak, mert a tanuk szerint bizonyos alakú edényeket használt a gyanúsított, amelyeket a járőr őrizetbe akart venni, de nem talált meg. Ezt a körülményt a tényvázlatba részletesen be kell foglalni s ki kell domborítani, miért volt ér-

deke a gyanúsítottnak ezeket az edényeket eltüntetni s miért fontos ezeknek az edényeknek ismerete a nyomozás szempontjából?

A csendőrnek nem egyszer terjedelmes nyomozást kell folytatnia, bizonyítékokat összegyűjtenie, hogy a gyanúsítottnak a nyomozás során tanúsított, a bűnvádi eljárás sikerét meghiusítani akaró törekvését leleplezze, nemcsak azért, hogy ezzel az elfogás jogcímét megalkossa, hanem azért is, mert igen sok esetben a gyanúsítottnak ilyenmű magatartása az őt terhelő bűncselekménynek nyomós bizonyítéka lehet.

A Szut. 312. pont 3. alpontja szerint büntett vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétség elkövetése, illetőleg annak nyomatékos gyanuja esetében a csendőr elfogni köteles azt, aki a bűnvádi eljárást valakinek hamis vallomásra bírása, a büntett nyomainak vagy a bűnjelteknek megsemmisítése, megváltoztatása vagy elrejtése által meghiusítani törekszik. Azt jelenti-e ez a rendelkezés, hogy ennek alapján mindenkit el kell fogni, aki a bűnvádi eljárás meghiusítása végett a felsorolt cselekmények egyikét elköveti vagy csak az alapcselekmény gyanúsítottjával szemben áll fenn ily cselekmények elkövetésekor a csendőrnek elfogó kötelessége?

A Szut. idézett pontjainak értelmezésénél két körülményt kell szem előtt tartani. Az egyik az, hogy mindig a gyanúsított személyéről van szó és nem máséről, aki a gyanúsított érdekében vállalja, végrehajtja az igazságszolgáltatást meghiusító tevékenységet. A másik körülmény, hogy általában forog-e fenn az igazságszolgáltatás meghiusítására irányuló törekvés, tevékenység s ez a gyanúsítottól indult-e ki.

Itt tehát az a körülmény, hogy a bűncselekmény nyomait eltüntető vagy a bűnvádi eljárás meghiusítására irányuló egyéb tevékenységet más, nem a gyanúsított végzi, másodrendű kérdés.

A Szut. eme szavai ugyanis: „meghiusítani törekszik“, elsősorban a gyanúsított személyes tevékenységét fejezik ki. Könnyű volna azonban az elfogás jogcímét kijátszania, ha a „törekszik“ szón kizárólag azt kellene érteni, hogy a gyanúsított maga végezze a meghiusító cselekményeket. Ily értelmezés mellett, ha a gyanúsított minden felelőséget ki akarna kerülni, a bűnvádi eljárás meghiusítását célzó tevékenységet elvégeztetné valamelyik hozzátartozójával; így egyrészt ő nem volna elfogható, másrészt pedig a hozzátartozóját bűnpártolás miatt nem lehetne felelőségre vonni a Btk. 378. §-a értelmében.

A Szut. idézett részének helyes értelmezése szerint a gyanúsított mindig elfogható, ha a bűnvádi eljárás meghiusítására törekszik, akár személyesen végzi ezt, akár mással végezteti. E rész értelmezésénél tehát az a lényeges, hogy általában forog-e fenn bűnvádi eljárás meghiusítására irányuló tevékenység s az a gyanúsított törekvésével kapcsolatba hozható-e, mert ha igen, szabadlábbon hagyása veszedelmet jelent az igazság kiderítésére, tehát elfogása szükséges. A „törekszik“ szó nem jelenti tehát azt sem, hogy az elfogás nem jogosult, ha a gyanúsított a bűnvádi eljárás meghiusítására irányuló tevékenységet már befejezte. Ha ilyen tevékenységet fejtett ki a gyanúsított, alapos az aggodalom, hogy azt megismétli vagy folytatni fogja; ezt az elfogással meg kell akadályozni.

Ha a bűnvádi eljárást meghiusító tevékenységre oly személy törekszik, aki az alapcselekménynek nem részese, elfogását önállóan kell elbírálás tárgyává tenni aszerint, mily bűncselekmény gyanuját meríti ki ez a tevékenység s általában mennyiben vonatkoztathatók rá a Szut. 312.

pontjában meghatározott jogcímek az elfogás kérdésében.

Ennek a kérdésnek elbírálásánál különben figyelembe jöhet a Btk. 69. §-ának 2. pontja, amely szerint az, aki a gyanúsítottal a cselekmény elkövetése után nyújtandó segély vagy a cselekményből származó haszon biztosítása vagy pedig a hatósági intézkedések meghiusítása iránt az alapcselekmény elkövetését megelőzőleg egyetért, az az alapcselekménynek részese (bűnsegéd). Semmi akadály sincs tehát annak, hogy az ilyen bűnsegédre az elfogásnak azokat a jogcímeit alkalmazzuk, amelyeket a Szut. az alapcselekmény elkövetőjére megszab.

312/4.

A Szut. 312. 4. és 21. pontja alkalmazását tekintve bűnvádi eljárásnak számít-e a csendőrségi nyomozás?

A bírói gyakorlat a bűnvádi eljárás fogalmát akként értelmezi bizonyos esetekben, hogy a bűnvádi eljárást megindítottaknak kell tekinteni, ha a gyanúsított személye ellen valamely intézkedést tettek vagy mintilyent, kihallgatták. Ez az értelmezés van érvényben különösen a Btk. 228. §-a esetén.

A Szut. 387. §-a különbséget tesz a bűnvádi eljárás és a nyomozás fogalma között, amidőn *terheltnak* nevezi azt, aki ellen bűnvádi eljárás folyik, *gyanusítottaknak* pedig azt, aki ellen nyomozást indítottak. Minthogy pedig ezzel a Szut. elvi alapot teremtett a két fogalom meghatározásában, úgy dönthetjük el a kérdést, hogy bűnvádi eljárás alatt akkor áll valaki, ha ellene a vizsgálat elrendelését indítványozták vagy vádiratot nyújtottak be. Ez az értelmezés helyesebb, mintha a nyomozást is bűnvádi el-

járásnak vennők, mert nyomozást egyszerű gyanu alapján is lehet indítani, míg a bűnvádi (bírói) eljáráshoz nyomatékos gyanu kell.

312/5.

A Szut. 312. pont 5. alpontja esetében el kell fogni azt, aki a megkísérelt büntettet vagy vétséget végre akarja hajtani, vagy azzal fenyegetőzik, hogy újabb vétséget vagy büntettet fog elkövetni. A „megkísérelt büntett vagy vétség“ kifejezés az A) címfeliratban csoportosított bűncselekményekre vonatkozik-e, avagy újabb bűncselekményre? Az újabb vétség elkövetésével való fenyegetőzésnek szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő vétségre kell-e vonatkoznia?

A Szut.-nak ez a pontja arra az esetre vonatkozik, amikor a tettes ellen valamely megkísérelt büntett vagy szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő vétség miatt nyomozás indult s e nyomozás során nagy hangon kijelenti a gyanúsított, hogy az eljárás őt nem fogja megakadályozni a cselekmény végrehajtásában. Tehát nem újabb, önálló bűncselekmény elkövetéséről van szó, hanem az eljárás tárgyát tevő kísérlet befejezéséről.

Ha a gyanúsított újabb önálló vétség elkövetésével fenyegetőzik, ennek az újabb önálló vétségnek nem kell szabadságvesztés-büntetéssel büntetendőnek lennie, ezt nem követeli meg a Szut. Mindazonáltal a gyakorlatban ennek a rendelkezésnek végrehajtásánál ügyeni kell arra, hogy az eset súlyát a járőr helyesen ítélje meg. Tudnia kell, mikor kell a gyanúsított kijelentését komolyan venni s mikor csak üres szószátyárkodásnak vagy nagyozolásnak

tekinteni. A komoly és erélyes figyelmeztetés sokszor helyesebb, mint az elfogás.

312/6.

A Szut. 312. pont 6. alpontja szerint a csendőr elfogni köteles azt is, aki rendőri felügyelet alatt áll, ha büntettel vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétséggel alaposan gyanúsítható. Milyen egyéneket szoktak általában rendőri felügyelet alá helyezni?

A rendőri felügyelet alá helyezést elsőfokon a főszolgabíró, illetőleg a rendőrkapitányság (Budapesten a VIII. ker. kapitányság) vezetője, másodfokon az alispán, illetőleg a vidéki, vagy a budapesti rendőrfőkapitányság; végső fokon a belügyminiszter mondja ki. A rendőri hatóság határozatát akkor is tartozik a fellebbezési hatósághoz felterjeszteni, ha ellene az érdekelt jogorvoslattal nem élt, a rendőri felügyelet alá helyezés csak a végső fellebbviteli fórumon (a belügyminiszter) döntése után válik jogerőssé. Az ilyen határozatot egyébként 3 havonként felülvizsgálat alá kell venni s ha az eljárás további fenntartásának szüksége fenn nem forog, megszüntetését kell kimondani.

A rendőri felügyelet, úgyszintén a rendőri őrizet alá helyezésnek a kitiltással kapcsolatos alkalmazására a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott 1912: LXIII. tc.-ket kiegészítő 1914: L. tc. adott fehatalmazást. Ennek értelmében a belügyminiszter elrendelheti, hogy olyan egyének, akiknek tartózkodása bizonyos vidéken a hadviselés szempontjából káros az állam érdekeire, a közrendre és aggályos a közbiztonság szempontjából,

erről a vidékről — községi illetőségükre tekintet nélkül — kitilthatók, az ország más vidékére utasíthatók és itt rendőri felügyelet vagy őrizet alá helyezhetők. E törvényes rendelkezés végrehajtásában bocsátotta ki a belügyminiszter rendőri felügyelet alá helyezést szabályozó rendeleteit.

E rendeletek hatálya alá tartoznak az állami és társadalmi rend és belső béke szempontjából, valamint a közrendre és közbiztonságra veszélyes, aggályos és gyanús, továbbá a gazdasági életre káros működésű egyének. Hogy kiket kell ilyeneknek tekinteni, ezt a rendőrhatalóságnak az eléje került tények, bizonyítékok alapján, belátása szerint kell eldöntenie. A fennálló jogszabályok azonban bizonyos példaszerű felsorolásokat tartalmaznak, amelyek alapján megállapíthatók a követendő irányelvek.

Az állam biztonsága, a társadalmi rend, valamint a belső béke szempontjából gyanús egyén az, aki az ú. n. tanácsköztársaság idején terrorcsapat tagja vagy agitátor volt, vagy akár nyílt vagy titkos izgatásaival a magyar nemzeti állam rendjének, belső békéjének és a fennálló társadalmi rendnek megbontására törekszik. Gyanús a közrend szempontjából az, aki rovottmultú, ismert bűntettes, csavargó stb. Gyanús a gazdasági élet rendje szempontjából az árdrágító, lánckereskedő, csempész, munkakerülő stb.

Idevágnak azok a jogszabályok is, amelyek a külföldiek ellenőrzésével kapcsolatosan szabályozzák a külföldiek kiutasítását közigazgatási úton, vagy a rendőri felügyelet alá helyezésüket, ha a kiutasítás kimondása túlszigorú intézkedés lenne.

Az állam érdekeire aggályosnak kell tekinteni azt a külföldit:

1. aki beutazó-engedély, illetve vízum nélkül lépte át

a határt, jelentkező-kötelezettségeinek nem tett eleget, engedély nélkül tartózkodik az országban, illetőleg át-
hágta a beutazásra és itt tartózkodásra vonatkozó jogszabályokat;

2. aki Magyarországon az állami és társadalmi rend, vagy a közbiztonság ellen elkövetett bűncselekmény miatt 10 éven belül büntetve volt, vagy akár külföldön is az állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására irányuló tevékenységet fejtett vagy fejt ki, avagy a hatóságok és karhatalmi szervek fegyelmének megbontására törekszik;

3. aki szóval vagy írásban a magyar államot, az államfőt, a közintézményeket, hatóságokat, karhatalmi szerveket, a magyar nemzetet, a vallásos érzést kisebbitő vagy lenéző kijelentéseket tesz;

4. aki kémkedéssel gyanúsítható, vagy csempész;

5. akit árdrágítás vagy nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt 10 éven belül jogerősen megbüntettek;

6. aki magát jogellenesen kivonta a közterhek viselése alól, vagy azt megkísérelte, vagy aki hatósági engedély nélkül oly foglalkozást űz, amelyet ilyen engedély nélkül űzni nem szabad;

7. aki 1914 január elseje után költözött az ország területére, oly nagycbbarányú bevándorlómozgalommal kapcsolatosan, amely az állam érdekei szempontjából nem kívánatos.

Ugyanezek szerint a jogszabályok szerint a közrendre, közbiztonságra aggályos az itt tartózkodása annak a külföldinek:

8. aki koldulás, csavargás, titkos kéjelgés, közveszélyes munkakerülés vagy közerkölcsbe ütköző bűncselekmény miatt büntetve volt;

9. akinek nincs állandó foglalkozása vagy tisztessé-

ges keresetforrása, vagy aki közerkölcsbe ütköző foglalkozást űz, vagy erkölcstelen életmódot folytat;

10. aki magát valótlanul magyar állampolgárnak jelenti be, aki hamis vagy más névre kiállított okiratokat használ, aki a mindennapi életben álnevet használ, vagy aki a hatóságot hamis adatokkal félrevezette.

Természetes azonban, hogy abban az esetben, ha a példaszerű felsorolások valamelyike betű szerint valakire nézve fennforog is, mindig figyelembe jön az illető egyén magatartása általában s életének a hatóság által kipuhatható egyéb vonatkozása. Viszont a közbiztonságra veszélyesség megállapítható akkor is, ha oly jelenségek esnek az illető terhére, amelyek nem vágnak ugyan betű szerint össze ezekkel a példaszerű felsorolásokkal, de azokkal rokonok s megfelelnek az irányelvnek, amelynek követése a jogszabályok szelleméből általában folyik.

Köteles-e elfogni a csendőr azt, aki súlyos testisértés vétségével van gyanúsítva s hat év előtt meg volt büntetve lopás büntette miatt?

A Szut. 312. pont 6. alpontja értelmében az elfogás jogcíme betű szerint megvan ugyan, de ha nincs oka a járőrnek feltenni, hogy a gyanúsított a bűnvádi eljárás alól magát kivonja, az elfogást mellőzni lehet. Amint a Szut. 311. pontja mondja: az elfogás célja a gyanúsítottnak az illetékes bíróság vagy hatóság elé állítását biztosítani. Ha ez a cél nincs veszélyeztetve, minthogy kisebb súlyú bűncselekményről (vétségéről) van szó, az elfogás felesleges. Természetes azonban, hogy ha a gyanúsított munkakerülő életmódot folytat vagy rendes tartózkodóhelye nincsen, az elfogást foganatosítani kell, mert ezek miatt a személyi viszonyok miatt a gyanúsított ellen megindult bűnvádi el-

járás sikere nem látszik biztosítottnak abból a szempontból, hogy a gyanúsított a bíróság elé lesz-e állítható vagy sem. Akkor is megokolt az elfogás, ha a büntetett előéletű gyanúsított előző büntetésének kitöltése után nyomban bűncselekményt követ el, mert ebből már látszik, hogy a büntetés nem fogott rajta, tehát olyan egyén, akivel a törvény teljes szigorúságával kell lesujtani a társadalom védelme érdekében. Ellenben az olyan egyén, aki a kiállott büntetés után évekig megbecsülte magát, még nem szolgált rá erre a bánásmódra, ha kisebb súlyú bűncselekményt elkövetve újból megtévedt.

Ez a magyarázat természetesen csak a kérdésben foglalt vagy hasonló esetre szól, mert nagyobb súlyú bűncselekmény esetén már nem lehet szó a gyanúsított személyi viszonyainak, megbízhatóságának mérlegeléséről. Ily esetben ugyanis, bárki legyen is a gyanúsított, maga az a tény, hogy őt halálbüntetés vagy hosszabb tartamú szabadságvesztés-büntetés fenyegeti, elegendő annak feltételezésére, hogy ezt kikerülendő, meg fog szökni; az elfogás ily esetben tehát feltétlenül szükséges.

312/7.

Mit értünk megszökés és mit elrejtőzés alatt?

Megszököttnek azt a gyanúsítottat kell tekinteni, aki rendes lakó- vagy tartózkodási helyét titokban és oly módon hagyja el, amelyből alaposan következtethető, hogy oda nem fog visszatérni. A szökésre előkészületet tevőnek az a gyanúsított tekintendő, akinek cselekményei, rendelkezései vagy intézkedései azt bizonyítják, hogy rendes lakó- vagy tartózkodási helyéről szökni akar. Megszökés-

től olyan gyanúsítottnál lehet tartani, akinek állandó tartózkodási helye vagy állandó keresetforrása nincsen, aki személyazonosságát igazolni nem tudja vagy nem akarja, vagy akinek cselekményére súlyosabb büntetés van megállapítva. Hogy a gyanúsított megszökésétől az alkalmazandó büntetés nagysága miatt mikor lehet tartani, arra nézve nemcsak a bűncselekményre megszabott büntetés neme és nagysága, hanem a gyanúsított személyes viszonyai is mértékadók.

Elrejtőzöttnek azt a gyanúsítottat kell tekinteni, aki rendes lakó- vagy tartózkodási helyét nem hagyta ugyan el, de azt csak olyan időben és módon (pl. éjjel, lopva) keresi fel, hogy ezáltal a csendőrség által való feltalálását tervszerűen megghiúsítja.

Mind a szökésnél, mind az elrejtőzésnél, valamint a szökésre való előkészületnél lényeges feltétel, hogy az abból a célból történjék, hogy a gyanúsított magát a bűnvádi eljárás alól kivonja. Ha tehát a gyanúsított a lakó- vagy tartózkodó helyét nem ezért, hanem valami más célból (pl. hivatásából vagy foglalkozásából kifolyóan) vagy más indokból (pl. szégyenében) hagyta el, akkor az illető eltávozása egymagában még nem ok az elfogatásra.

Csekélyebb kárral járó betöréses lopással gyanúsított egyént el kell-e fogni, ha állandó lakása és rendes foglalkozása van? Különösen el kell-e fogni akkor, ha szökést kísérel meg s mint ilyent, meg kell-e bilincselni?

Ha a gyanúsított hasonló cselekmény miatt legalább kétszer nem volt büntetve, illetve ha volt, az utolsó büntetés kiállása óta 10 év már eltelt, a cselekmény büntetése 5 évi börtönig terjedhet. Elfogására tehát a Szut. pusztán a bűncselekmény gyanuja miatt jogalapot nem ad.

A Szut. 312. pont 22. alpontja alapján azonban el kell fogni azt, aki a csendőrség őrizetéből megszökött. A szökés eredménytelen megkísérlőjére tehát a Szut.-nak ez a rendelkezése nem vonatkozik, bár a Szut.-nak ez a pontja nyilván olyan esetre vonatkozik, amikor nem azon van a hangsúly, hogy az illető gyanúsítható-e bűncselekménnyel vagy sem, hanem azon, hogy a csendőrség őrizetében van. Ellenben világosan rendelkezik a kérdésben feltett esetről a Szut. 312. pont 7. alpontja, amidőn kimondja, hogy el kell fogni azt a büntett vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétség miatt gyanúsított egyént, aki megszökött, elrejtőzött vagy szökésre előkészületet tett.

Gyakori jelenség, hogy a büntetlen előéletű s életében egyszer megbotlott egyén, ha a csendőrségi nyomozás megindul, elveszti fejét s félelmében elrejtőzik vagy nekiindul a határnak, mintha világgá akarna menni. Ilyen eseteket nem kell túlszigorúan venni, mert az illető rendszerint úgyis meggondolja magát és visszatér. Egyénileg kell tehát az ilyen eseteket a csendőrség megbírálnia s csak akkor fogja el az illetőt, ha szökését vagy szökése megkísérlését komolynak tartja vagy ha a nyomozás érdekében ezt elengedhetetlenül szükségesnek tartja. Ilyen esetben sokszor elegendő a járőrnek a hozzátartozókhöz intézett komoly s egyúttal megnyugtató figyelmeztetése, hogy az elrejtőzött gyanúsítottnak az örsön való jelentkezése meghatározott időn belül nem veszélyezteti az illető személyes szabadságát. Ha azonban a járőr a szökést az egyéni viszonyok mérlegelése nyomán komoly és az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztető cselekménynek tartja, a Szut. idézett pontja alapján az elfogás megfelelő feltételei megvannak. Bilincset ilyenkor a 323. pont értelmében csak akkor kell alkalmazni, ha az elfogott egyén újabb szökésétől kell tartani vagy oly feldúlt lelki-

állapotba került, hogy saját magának vagy másnak testi biztonságát veszélyezteti.

312/8.

Mit kell érteni a Szut. 312. pont 8. alpontjában említett rendes foglalkozáson az elfogás szempontjaorir

A Szut 312. pont 8. alpontja szerint bármely büntendő cselekmény nyomatékos gyanúja esetében el kell fogni azt, akinek megszökésétől azért, mert állandó tartózkodási helye és rendes foglalkozása nincsen, alaposan lehet tartani.

Felmerült a gyakorlatban a következő eset. Egy magyar honos vándor-drótos (drótostót) állandó tartózkodó hely nélkül, városról-városra járva úzi foglalkozását. Milyen alapon lehet elfogni ezt az egyént, ha nem a Szut. 312. A. 1. alpontjában meghatározott súlyos bűncselekményt követett el, hanem más kisebb súlyú bűncselekményt, ha nyilvánvaló, hogy bár állandó tartózkodó hely nélkül, de rendes foglalkozást űz?

A Szut. 312. p. 8. alpontjában azon van a hangsúly, hogy az illető megszökésétől alaposan lehet tartani. Ebből a szempontból kell tekinteni tehát az állandó tartózkodó hely és a rendes foglalkozás fogalmát. Azért nem határozza meg az utasítás közelebbről egyik fogalmat sem, mert nem akart abszolút fogalmat létesíteni, hogy ezáltal konkrét esetben megakadályozza a megszökés mérlegelésével való kapcsolatot. A csendőr tehát szabadon mérlegelheti, hogy a megszökés lehetőségének szempontjából az alkalmi munkaalkalmakból élő vándoriparos rendes foglalkozásnak tekinthető-e. A Szut. szempontjából az,

aki állandó lakhely nélkül vándoripart folytat, állandó lakhely és rendes foglalkozás nélkül levőnek tekintendő. A cél ugyanis az, hogy az illetőn a bűncselekmény elbírálására hivatott hatóság rendelkezése biztosítható legyen. Ez a cél elfogás nélkül nem lenne biztosítható, mert az illető részére idézés sem lenne kibocsátható, ha vándoriparát oly rendes foglalkozásnak tekintenők, amely a Szut. 312. pont 8. alpontjának alkalmazását kizárja.

A Szut. 312. pont 8. alpontja szerint azt, akinek állandó tartózkodási helye és rendes foglalkozása nincsen, bármely kihágás elkövetése esetén el lehet fogni. Ugyanezen pont 13—17. pontjai mégis külön felsorolnak egyes kihágásokat, amelyeknek gyanusítottjait a csendőr el fogni köteles. Miért van szükség a 13—17. pontokban foglalt kihágások külön felsorolására, mikor a „bármely” kihágás fogalmába ezek is beletartoznak, olyan egyént pedig, akinek állandó tartózkodási helye és rendes foglalkozása van, a csendőr a 13—17. pontokban felsorolt kihágások miatt sem foghat el.

Ha megfigyeljük a 13—17. pontok alatt felsorolt kihágásokat, látni fogjuk, hogy azok mind olyan természetűek, amelyeket túlnyomórésztben jövő-menő, vándorló vagyis állandó tartózkodási hellyel nem bíró egyének szoktak elkövetni. Ebből következik, hogy ezek a kihágások a közbiztonság és a megelőző szolgálat szempontjából fokozott jelentőségűek, azért azokra az utasítás a csendőr figyelmét külön is felhívja. A felsorolás főcélja azonban mégsem ez, hanem az a körülmény, hogy a 8. alpont a „bármely” kihágás tettesét csak akkor rendeli elfogni, ha „állandó tartózkodási helye és rendes foglalkozása” nincsen. A 13—17. pontban felsorolt kihágások üldözésé-

ben a csendőr számára biztosított tágabb jogkör jelentősége abban áll, hogy ezeknél az elfogás joga nincsen „állandó tartózkodási hely és rendes foglalkozás” hiányához kötve, hanem a csendőr, ha a közbiztonság érdekében szükségesnek látja, elfogási jogát e kihágásoknak olyan gyanúsítottjával szemben is gyakorolhatja, akinek állandó tartózkodási helye, vagy rendes foglalkozása van.

Természetes, hogy a csendőr nem fog elfogni olyan, általa is ismert, helyben lakó egyént, aki egy álarcosbálban „jogosulatlanul” katonai vagy közhivatalnoki egyenruhát visel. De már az ügynököt, aki jogosulatlanul katonai egyenruhát ölt azért, hogy mint állítólagos tiszt nagyobb eredménnyel gyűjthessen megrendeléseket, elfogja, pedig az illetőnek, mint ügynöknek, állandó tartózkodási helye és rendes foglalkozása lehet. A házalónak is van rendes foglalkozása; a házalásra külön engedélyt is kapott, mégis el kell fogni, ha a házalási szabály rendelkezéseit áthágja. (A 8. alpont alapján nem lehetne elfogni, mert ott az „állandó tartózkodási hely és rendes foglalkozás” hiánya nem külön-külön, hanem együttes feltételként szerepel).

A 13—17. alpontokban felsorolt esetekben az elfogásnak tehát főképpen megelőző célja van. Joggal feltehető ugyanis, hogy pl. az, akit a csendőr hamis vagy gyanús igazolványok birtokában talált, aki a hatóságot félrevezetni igyekszik, aki tiltott játékkal foglalkozik, ugyanezt másutt is megtette és a jövőben is megtenné, ha a csendőr őt ebben az elfogással meg nem akadályozza.

A 13—17. pontokban felsorolt kihágási esetek külön felsorolását el lehetett volna hagyni és ezeket is a B. fejezet alpontjaiban említett „bármely” kihágás fogalma alá lehetett volna vonni, de ez azzal a hátránnyal járt volna, hogy ezek a kihágások, mint a megelőző szolgálat szempontjából legjelentősebbek, beleolvadtak volna a többi kihágások özönébe s a csendőr ezekre sem fordítana na-

gyobb és éberebb figyelmet, mint a többi, közbiztonsági szempontból esetleg jelentéktelenebb kihágásra. Hogy ez éppen a megelőző szolgálatban milyen hátránnyal járna, azt nem kell külön fejtegetnünk.

A jó csendőr sohasem az utasítás betűje, hanem a szelleme szerint cselekszik. Ha pedig így cselekszik, akkor sohasem fog olyan észszerűtlenséget elkövetni, hogy egy általa személyesen is jól ismert, helybeli egyént elfogjon azért, mert pl. a községi előljáróság félrevezetése végett hamis körülményeket adott elő, vagy pl. a helybeli cigányokat azért, mert az utcán engedély nélkül zenéltek. Ha azonban mégis akadna, aki ilyen helytelenül fogná fel az utasításnak ezeket az alpontjait, akkor a fenti felfogást és indítókokat világossá lehetne tenni azzal, ha a C. fejezet bevezető szavai így módosíthatnának: A következő kihágások esetében azt az *állandó tartózkodási hellyel nem bíró egyént*“ stb. (A rendes foglalkozás hiányát mint említettük, itt nem lehetne kikötni, mert a hangsúly nem ezen, hanem a tartózkodási hely hiányán van).

—

A gyanúsított kihágást követ el. Foglalkozása pincérnő, alkalmazása helyét gyakran, rövid időn belül változtatja, az idézést nem lehet neki kézbesíteni. Elfogható-e azon a címen, hogy állandó tartózkodóhelye és rendes foglalkozása nincs.

A Szut. idézett pontjának esetében elfogást csak akkor lehet foganatosítani, ha a gyanúsítottnak *sem* állandó tartózkodóhelye, *sem* rendes foglalkozása nincsen. Ha valakinek állandó tartózkodóhelye van, bár rendes foglalkozásának nem minősíthető, vagy pedig rendes foglalkozása van, bár állandó tartózkodóhely nélkül, az elfogás nem szabályszerű. A két feltételnek együttesen

kell fennforognia. Ha megállapítható, hogy valaki cseléd-foglalkozást űz, ebből él is, de helyét gyakran változtatja s így a hatósági idézések kézbesítése részére körülményes, ez még nem ad alapot az elfogásra.

Hogyan kell érteni a Szut. 312. pont 8. alpontjában foglalt azt a kitételt, hogy: „... akinek állandó tartózkodási helye és rendes foglalkozása nincsen“? Mert akinek rendes foglalkozása van, annak állandó tartózkodási helyének is kell lennie, akinek pedig rendes lakása van, az kisebb jelentőségű cselekmény (pl. kihágás) miatt úgysem szokik meg?

Állandó tartózkodási helye valakinek az a hely, ahonnan az illető egyáltalában nem, vagy csak rövid időre szokott eltávozni. Akinek nincsen állandó tartózkodási helye, hanem ma itt, holnap ott tartózkodik, azt, akár milyen büntetendő cselekményt követett is el, el kell fogni és be kell kísérni, mert különben feltehető róla, hogy a büntetendő cselekmény elkövetése után megszökik s így a hatóság őt megidézni vagy megjelenésre kényszeríteni nem tudja.

Feltétele ennek azonban a rendes foglalkozás hiánya is. Rendes foglalkozás alatt azt a foglalkozást értjük, amely az illetőnek a megélhetését nyújtja. (Keresetre nem utalt egyéneknek lehet olyan foglalkozásuk is, amelyet nem lehet megélhetési forrásnak tekinteni, például egy gazdag ember szellemi munkálkodása vagy régiséggyűjtése, ha azt csak kedvtelésből űzi. Aki például kis-korú, annak az lehet a foglalkozása, hogy iskolába jár.)

Az utasítás a két feltételt nem külön-külön állítja fel, hanem egybeköti, vagyis ahhoz, hogy valakit a 8. alpont alapján el lehessen fogni, az szükséges, hogy az illetőnek

se állandó tartózkodási helye, se pedig rendes foglalkozása ne legyen. A kérdező abban téved, hogy a két feltételt különválasztja és mint önálló feltételeket állítja fel, holott, ha az utasítás ezt akarta volna kimondani, akkor a mondat úgy hangzanék, hogy: „...mert állandó tartózkodási helye vagy rendes foglalkozása nincsen stb.“ Ez talán világosabb lesz, ha egy-két példával világítjuk meg:

Egy menekült hivatalnoknak van ugyan rendes foglalkozása, de mert a lakásínség miatt foglalkozási helyén lakáshoz jutni nem tudott, a közeli helységekből ismerőseinél, rokonainál stb. felváltva kap ideiglenes lakást és onnan jár be a hivatalába. Van tehát rendes foglalkozása, de nincsen állandó tartózkodási helye. Elfogni mégsem kell, mert a megszökésétől nem kell tartani, szükség esetén pedig a hivatala útján is meg lehet idézni. Vagy megfordítva: egy magántisztviselő, akit az állásából elbocsátottak, a szüleinél lakik, akik őt — miután állása nincsen — eltartják. Van tehát rendes lakása, de nincs rendes foglalkozása. Elfogni azért nem kell, mert nem valószínű, hogy kevésbé súlyos büntetendő cselekmény miatt valaki az állandó tartózkodási helyét, ahol rendszerint a megélhetése is biztosítva van, elhagyja. Ha azonban a példánkban szereplő magántisztviselő a szülei házat *végleg* otthagya és alkalmi ügynökösködésből élve az országban utazik, anélkül, hogy állandó tartózkodási helye lenne és ezen utazásai közben csalást követ el, akkor el kell fogni, mert most már sem állandó tartózkodási helye, sem pedig rendes foglalkozása nincsen.

312/9.

Mikor kell attól tartani, hogy a nem magyar honos szabadságban hagyása esetében a hatóság idézésére nem fog megjelenni?

Nem magyar honosok a külföldiek, akiknek magyar állampolgárságuk nincsen. A külföldiek vagy állandó jelleggel — tartózkodási engedéllyel —, vagy csak ideiglenesen tartózkodhatnak — útlevél alapján — az országban. Vannak olyan külföldiek, akiknek Magyarországon ipari, kereskedelmi vagy más anyagi érdekeltségük van, esetleg jól jövedelmező foglalkozásuk, ezeknél nem kell attól tartani, hogy idézésre nem jelennek meg, mert anyagi érdekük kívánja, hogy az idézésnek eleget tegyenek. Ezeknél tehát nem szükséges csekélyebb súlyú büntetendő cselekmény elkövetése, illetve annak nyomatékos gyanúja esetén is elfogást alkalmazni csak azért, mert nem magyar állampolgárok. Külföldieknek a Szut. 312. pont 9. alpontja alapján való elfogása akkor indokolt, ha az idézés figyelmen kívül hagyásával semmit se kockáztatnának, ha tehát az ország területén se vagyunk, se jövedelmező foglalkozásuk nincs s amellet a visszautazáshoz nem kell új vizumot (láttaozást) kérniök, mert állandó vizummal van ellátva az útlevelük. Még nyomósabb az elfogás indokoltága akkor, ha a külföldi olyan (pl. politikai) büntetendő cselekményt követett el nálunk, amiért hazájában nem vonják felelősségre. A külföldieket mindenestre szigorúan szemmel kell tartani, különösen kémkedési szempontból. Különbséget kell azonban tenni a külföldieknél is: azoknak a magyar véreinknek, akik elszakított területeken honosak ugyan s így nem magyar állampolgárok, de valójában éppen olyan magyarok — ha nem jobbak —, mint

amilyenek mi vagyunk, a nálunk való tartózkodását nem szabad megnehezíteni, az előírt ellenőrzést azonban természetesen náluk se szabad mellőzni.

312/11.

Mit értünk a Szut. 312. pont 11. alpontjában említett közbotrányt okozó büntetendő cselekmények alatt?

Közbotrányt okozó büntetendő cselekmények: a valóság és annak szabad gyakorlata elleni, a szemérem elleni büntetendő cselekmények, a részegséggel okozott botrány, állatkinzás, verekedés, szeméremsértő módon való fürdés stb. Mindez csak akkor, ha meg is van rá a lehetőség, hogy a közbotrány bekövetkezzék, mert hiszen enélkül a feltétel nélkül maga a büntethetőség sem forog fenn minden esetben. Mert ha pl. a járőr portyázás közben két legényt egy kukoricás szélén verekedésen ér, ennek a pontnak az alapján nincs elfogási joga, mert a verekedés megvan ugyan, de nincs, aki megbotránkozhatnék rajta. Ennek a pontnak éppen az a célja, hogy rendes, tisztességes emberek előtt olyan büntetendő cselekmények ne követtessenek el azonnali közbelépés nélkül, amelyek önmagukban az elfogásra alapot még nem adnának. Még ilyen esetekben is csak akkor kell elfogást alkalmazni, ha a közbotrányt másként megszüntetni nem lehet. Ha tehát egy ittas embert a közönség szeme elől valakivel simán el lehet távolíttatni, az elfogás szükségtelenné válik. Egyébként a közbotrányt okozó büntetendő cselekmények eseteiben az elfogást az is indokoltá teszi, hogy a megbotránkozott és haragra gerjelt közönség esetleges bosszúja elől a tettes idejében biztos helyre kerüljön.

Tűzveszedelem esetén a tettes nem tesz eleget a járőr ama felszólításának, hogy fogatával vagy gyalogosan az oltás színhelyére menjen. Lehet-e a tettessel szemben elővezetést vagy elfogást alkalmazni?

A Kbt. 142. §-a értelmében az, aki tűzveszedelem esetén nem engedelmeskedik a hatóság meghagyásainak a fenyegető vagy már bekövetkezett közveszély elhárítása végett, nem működik közre személyesen vagy házanépének munkájával, szekereinek, hámos lovainak ideiglenes hatósági rendelkezésre bocsátásával a közveszély elhárításában, hacsak erre alapos oka nincs, kihágást követ el s pénzbüntetéssel büntetendő.

Nyilvánvaló, hogy a járőrnek a fennforgó közveszéllyel indokolt felszólítását a lakosság teljesíteni tartozik. Aki a felszólításnak komoly ok nélkül ellenszegül, azt figyelmeztetés után a Szut. 312. pont 12. alpontja értelmében el kell fogni, ha a büntetendő cselekményt a csendőr figyelmeztetése ellenére is folytatja. Az ilyen egyén viselkedése egyébként joggal tekinthető nyilvános botrányt keltőnek s így az elfogás jogcíme a Szut. 312. pont 11. alpontjára is alapítható.

Az ily rendszabályok alkalmazásánál természetesen tekintetbe kell venni azt, hogy azok a körülmények által kellőleg megokoltak-e, vagyis, hogy a lakossággal való illetén fellépés a közveszedelem elhárítása végett valóban szükséges-e, tekintetbe kell venni a tűzrendészetről alkotott helyhatósági szabályrendeletet s ha időveszteséggel nem jár, célszerű általános irányelvek megbeszélése végett a legközelebbi közigazgatási hatóság fejével érintkezésbe lépni.

312/12.

Kocsmahelyiségben tartott táncmulatság alkalmával ismételten verekedésbe fognak a legények. A járőr erre a mulatságot szétoszlásra hívja fel, megfelelő figyelmeztetés mellett. A kocsmáros a mulatságon résztvevőket maradásra akarja rábeszélteni s a cigányoknak is odaszól, hogy csak húzzák tovább. A cigányok ezt meg is teszik. Elfoghatja-e a járőr a kocsmáros a Szut. 312. pont 12. alpontja alapján azon a címen, hogy a büntetendő cselekményt a csendőr figyelmeztetése ellenére is folytatja? Felelősségre vonhatók-e a zenélő cigányok?

A kocsmáros engedetlensége a járőrnek a rend fenntartására irányuló intézkedésével szemben Kbt. 42. §-ába ütköző hatóság ellen elkövetett kihágást megvalósítja. Elfogásnak azonban a Szut. idézett pontja alapján csak akkor lenne helye, ha a járőr ama figyelmeztetésére, hogy az engedetlenségre való izgatással hagyjon fel, a legények bujtogatását tovább is folytatná. Valószínű azonban, hogy erre a figyelmeztetésre sem kerülne a sor, hiszen a járőr a közönség szétoszlására összpontosítaná figyelmét és tevékenységét, nem a kocsmáros magatartására és elfogására helyezné a súlyt. A zenekar tagjai ugyancsak a megjelölt kihágás miatt vonhatók felelősségre, ha a táncmulatság eloszlására irányuló felhívásnak nem tesznek eleget. Egyébként a kocsmáros cselekménye az 1921. III. t. c. 6. §-ába ütköző izgatás vétségének megállapítására is alkalmas lehet, ha egyenesen felhívta a jelenlevőket, hogy a járőr rendelkezésének ellene szegüljenek. Ezen az alapon még erősebb jogcíme keletkezhetik az elfogásnak a kocsmárossal szemben, mert ez a cselekmény öt évig tartó fogházzal büntethető.

Milyen büntetendő cselekmények lehetnek azok, amelyek miatt a csendőr a Szut. 312. pont 12. alpontja alapján elfogást alkalmazni köteles?

Ebben az esetben az elfogás független a büntetendő cselekmény súlyától. Mindegy, hogy gyújtogatásról, vagy kihágásról van-e szó, a lényeg az, hogy a tettes a csendőr figyelmeztetése ellenére is folytatja a büntetendő cselekmény elkövetését. Példának hozhatjuk fel azt az esetet, amikor valaki a lovasfogatót felügyelet nélkül hagyja az utcán és a csendőr figyelmeztetése ellenére se gondoskodik róla, hogy a lovak felügyelet alá kerüljenek. Maga az eset egyszerű kihágás, következményei azonban lehetnek súlyosabbak. Így vagyunk minden jelentéktelen büntetendő cselekménnyel: mindegyiknek lehetnek súlyos következményei. Ez már önmagában is elegendő ok arra, hogy a csendőr az elfogást alkalmazza. De akármilyen esettel álljon is szemben a csendőr, nem szabad tudomásul vennie és megtorlatlanul hagynia, ha valaki akármilyen kihágást figyelmeztetése ellenére folytat. A csendőr szolgálatban az államhatalmat képviseli, a figyelmeztetést is annak a nevében alkalmazza, aki tehát ennek a figyelmeztetésnek nem tesz eleget, az lényegében az államhatalommal helyezkedik tudatosan szembe. Ha ezt az ellenkező megatartást az államhatalmat képviselő csendőr azon-nyomban meg nem torolná s ezzel a további ellenszegülést s a büntetendő cselekmény folytatását meg nem akadályozná, az államhatalom tekintélyén esnék csorba. Ennek az intézkedésnek tehát két indoka is van: egyik az, hogy a büntetendő cselekmény folytatását elfogadás árán is minden körülmények között meg kell akadályozni, mert így nagyobb károkat és törvénysértéseket lehet megelőzni, a másik pedig az, hogy közbiztonság és közrend az államhatalom abszolút tekintélye nélkül el se képzelhető.

Ebből viszont a járőrre az a kötelesség háramlik, hogy csakis abban az esetben lépjen fel, ha valóban büntetendő cselekményről van szó és ha annak megszüntetése a köz érdekében valóban szükséges. Az indokolatlan vagy éppen akadékoskodó fellépést feltétlenül kerülni kell, mert ez az elfogás jogos voltát is kétségesse teheti.

312/13.

Mit kell tudnunk általában a házalásról a Szut. 312. pont 13. alpontjával kapcsolatban?

Aki házaló kereskedést akar űzni, annak engedélyre van szüksége. A házalási engedély a házalókönyvbe van bejegyezve, a házalási rendszabályok is ott vannak felsorolva. Lehet, hogy valakinél van házalási engedély, de nem az ő nevére van kiállítva, az tehát őt nem illeti meg s így olyannak kell tekinteni, mintha házalási engedélye nem volna. Ilyen szempontból mindig gyanusnak kell tekinteni azt, aki kiskorúnak látszik, aki feltűnő undorító betegségben szenved, akiről megállapítást nyer, hogy rovtomultú, mert az ilyen egyének házalási engedélyt nem kaphatnak. A házalási szabály rendelkezéseit megszegi az, aki olyan cikkel vagy olyan módon házal, ami a házalási szabályban tiltva van (pl. higannyal, löporral, egyenruhával, drágakövekkel), ha áruai házaló-szállítására járóművet használ, ha nem hazai származású iparcikkekkel házal, stb. A házalási szabály a házalót arra is kötelezi, hogy ha valamelyik községben házalni akar, erre az általános engedélyen kívül még a helyi hatóságtól is engedélyt kell kérnie. Az engedély nélkül házalót vagy a házalási szabály rendelkezéseit áthágó házalót azért ren-

deli a Szut. elfogni, mert vándorló életmódja miatt más-különben a hatóság elé idézni és felelősségrevonni nehezen lehetne.

312/14.

Egy fogműves-mester (fogtechnikus) szabályszerű jogosítvány nélkül fogorvosi tennivalókat végez. El kell-e fogni a gyanúsítottat, tekintve a Szut. 312. pont 14. alpontját, mint tiltott mesterséggel foglalkozót?

A gyanúsítottat a Kbt. 92. §-ának 1. pontjába ütköző közegészség ellen elkövetett kihágás gyanuja terheli. Minthogy azonban a fogorvosi gyakorlat nem mesterség, az elfogásnak e pont alapján nincs helye.

A fogművesiparosokra vonatkozólag fennáll egyébként az a különleges helyzet, hogy egyesek vizsga kiállása után jogosítványt nyertek egyes fogorvosi tennivalók végzésére is.

A kihágás elbírálása a kir. járásbíróóság hatáskörébe tartozik.

A Szut. 312. pont 14. alpontja szerint a csendőr el-fogni köteles azt, aki tiltott mesterséggel vagy tiltott játékkal foglalkozik. Mit kell tiltott mesterség és mit tiltott játék alatt érteni?

Az utasításnak ebben a pontjában a „tiltott mesterség“ kifejezés nem egészen szerencsés, annak ellenére, hogy ez a fogalom a régi utasításban is így volt kifejezve.

„Mesterség“ alatt a közhasználatban ugyanis ipart szoktunk érteni, „mesterember“ alatt is mindig csak iparost értünk, holott az utasítás itt nemcsak azokat kí-

vánta elfogatni, akik tiltott ipart űznek, hanem mindenkit, aki tiltott foglalkozást űz. (A tiltott foglalkozás fogalmában persze benne van az iparigazolvány nélkül való iparűzés is.)

Tiltott mesterség tulajdonképpen nincsen, mert ami egyszer tiltva van, vagyis ami törvénybe ütközik, az senkinek sem lehet mestersége. Hiába foglalkozik valaki keresetszerűen a hamispénzkészítéssel, az illetőt nem fogjuk hamispénzkészítőmesternek nevezni s annak sem lesz szivarkészítőmester a neve, aki tiltott módon szivarkészítéssel foglalkozik.

Az ipartörvény (1922:XII. t.-c.) az iparnak három csoportját különbözteti meg: 1. a képesítéshez kötött, 2. az engedélyhez kötött és 3. a szabad ipart. Képesítéshez kötött ipar az, amely csak szakképzés, tanítás vagy hosszabb gyakorlat után, a tanoncídő elteltével sajátítható el (asztalos, bádogos, borbély, puskaműves stb.). Az az ipar, amelynek gyakorlása közszempontokból az iparigazolványon kívül még külön engedélyhez is van kötve: az engedélyhez kötött ipar (kocsma, lőfegyverekkel kereskedés, pénzkölcsönközvetítés, gépkocsival iparszerű áru-fuvarozás stb.). A többi ipar, amelyet az ipartörvény egyenként fel nem sorol, ú. n. szabadipar, mert gyakorlásához sem iparigazolvány, sem pedig engedély nem szükséges (pl. a vályogvetés).

A Szut. akkor, amikor a „tiltott mesterség“-gel foglalkozók elfogását rendelte el, nemcsak azokra gondolt, akik engedély nélkül ipart űznek (kontárok), vagy pedig akik az iparigazolványukat vagy engedélyüket áthágják, hanem mindenkire, aki a törvény által kifejezetten tiltott foglalkozást keresetszerűen űz. Ilyen tiltott foglalkozás pl. a kártyavetés, a zugírászat, engedély nélküli házalás egyedárusági cikkekkel kereskedés, embereknek vagy állatoknak képesítés nélkül való keresetszerű gyógyítása

stb. Miután azonban mindezek a cselekmények csupán kihágást képeznek, természetes, hogy mindezekben az esetekben, mind pedig a Szut. 312. pont C) fejezete alatt (13—17. alpontok) felsorolt egyéb kihágások eseteiben is elfogásnak csak akkor van helye, ha a gyanúsított ismeretlen, vagy ha állandó lakása és foglalkozása nincsen. Olyan egyént, akit a csendőr személyesen ismer és akinek állandó lakhelye és foglalkozása van, „tiltott mesterség“-en való tettenérés esetében sem szabad elfogni, hanem csak fel kell jelenteni, feltéve természetesen, hogy az elfogásnak egyéb indoka nincsen.

„Tiltott játék“ alatt olyan szerencsejátékot kell érteni, amelyet az illető nyilvánosan és keresetszerűen űz. Nyilvános űzés alatt azt kell érteni, hogy a szerencsejátékban bárki résztvehet, még ha az nem nyilvános helyen, vagy esetleg csak házról-házra járva történik is.

312 (14-15).

Kiket kell a Szut. 312. pont 14. alpontjában említett tiltott játékkal vagy tiltott mesterséggel foglalkozóknak tekinteni? És kiket a 15. alpontban említett mutatványosoknak, utcai zenészeknek?

Tiltott játékok általában a szerencsejátékok, amelyeknél a nyereség vagy veszteség kizárólag a véletlentől függ. Ilyen játékok: báb, tekebáb, golyó, színes golyó, baba, színes baba, monakó, mariandli, birbics, szín, farbenspiel, ferbli, huszonegyes, makaó, kocka, rulett. A szerencsejátékok csak nyilvános, vagy a közönségnek nyitva álló helyen tilosak, magánháznál nem.

Tiltott mesterségek azok, amelyeknek űzése nincs

megengedve. Ilyenek: tiltott fegyverkészítés, zugírászat, miskarolás, leánykereskedés, tiltott kéjelgés, kerítés, kuruzslás, csalárd szemfényvesztés, tiltott lövöldenyítés, kivándorlás tiltott közvetítése.

Ennél a pontnál az elfogás feltétele az, hogy az illető a tiltott játékkal, illetve tiltott mesterséggel *foglalkozzék*, mert akinek ez nem foglalkozása, hanem csak szórakozása, azt elfogni nem kell. Pl. ha néhány kereskedő a kávéházban ferblizik. Ezeknek nem a szerencsejátékűzés, hanem a kereskedés a foglalkozásuk, a ferblizés miatt tehát csak feljelenteni kell őket.

Mutatványosok: a csepürágók, artisták, bűvészek, bohócok, panorámások, állatseregletesek. Utcái zenészek: kintornások, tamburások, hárfások, utcán muzsikáló cigányok. (A régi utasítás a kocsmai zenészeket is említette, az új utasításból azonban kihagyattak. A zenéléshez szükséges engedélyt ugyanis nem ők, hanem a nyilvános helyiség tulajdonosa szerzi meg. A rendőrhatalóságtól nyert engedélyben benne van, hogy mire és mennyi időre szól az engedély. Aki ezt az engedélyt akár hely, akár idő, akár más kikötés tekintetében megszegi, azt természetesen el kell fogni.)

312/16.

A Szut. 312. pont 16. alpontjában említett igazolványnak mely okmányokat, iratokat lehet tekinteni?

Igazolójegy, munkakönyv, cselédkönyv, munkásigazolvány, vasúti arcképes igazolvány, személyazonossági igazolvány, illetménykönyvecske, határszéli úti és közlekedési igazolvány, egyéb híján iskolai bizonyítvány,

egyesület tagsági igazolványa és általában minden olyan okmány, irat, amelyik az illetőnek a *kilétét* igazolja.

Hamis az igazolvány akkor, ha hamis adatokat tartalmaz, ha nem jogosított állította ki. Hamisított az igazolvány, ha adatai eredetileg a valóságnak megfelelőek voltak, de azokat megváltoztatták, megcsonkították. Gyanusnak kell tekinteni az igazolványt, ha tartalmát összevetve a körülményekkel, arra kell gondolnunk, hogy nem annak a részére állították ki, aki magát azzal a csendőr előtt igazolni akarja. Ha például a csendőr valakinél, aki külseje és szavai után ítélve kétségtelenül munkásember, tisztviselői vasúti arcképes igazolványt talál, nyilvánvaló, hogy az illető ilyen okmányokhoz egyenes úton nem juthatott; vagy meg is van ennek a lehetősége, de mégis kívánatos, hogy erről a csendőr meggyőződést szerezzen. Igazolványt nemcsak hamisítani, de lopni is szoktak s nem egy büntetett jár-kezel ma is az országban ilyen hamis vagy hamisított, illetve lopott igazolvánnyal.

312/17.

A Szut. 312. pont 17. alpontja értelmében el kell fogni azt, aki jogosulatlanul katonai vagy közhivatalnoki egyenruhát visel. El kell-e fogni ezen az alapon azt a tűzoltóparancsnokot, aki honvédtiszti sapkát, köpenyt és kardbottot visel?

A Szut. itt hivatkozott rendelkezése kifejezetten olyan egyénekre vonatkozik, akik *jogosulatlanul viselnek* közhivatalnoki vagy katonai egyenruhát, nem pedig azokra a polgári vagy katonai egyénekre, akik *szabálytalanul öltözködnek*. Szabálytalan öltözködés miatt senkit elfogni

nem lehet. A tűzoltóparancsnokot megilleti az egyenruha, de természetesen csak az, amely számára rendszeresítve van. Ha nem tartja magát az előíráshoz, fegyelmi kihágást követ el, amiért fel lehet jelenteni annál a hatóságnál, amelynek fegyelmileg alá van rendelve. Más kérdés azután az, hogy ha a fegyelmi hatóságnál történt feljelentés eredménytelen marad, fel lehet-e az illetőt a közigazgatási hatóságnál is jelenteni, tiltott egyenruha viselése miatt. A mi nézetünk szerint igen. A hatóság bírálja majd azután el, hogy a szabálytalanság kimeríti-e a tiltott egyenruhaviselés kihágásának tényálladékát vagy sem. Az kétségtelen, hogy tisztii öltözeti cikkeket csak annak szabad viselnie, akinek azok rendszeresítve vannak.

Mit kell érteni a Szut. 312. pont 17. alpontjában említett katonai egyenruha és közhivatalnoki egyenruha alatt?

Katonai egyenruhát hordanak a honvédség, csendőrség, határőrség, folyamőrség tagjai. Katonai egyenruhát csak a tényleges és nyugállományú, továbbá a várakozási illetékkal szabadságolt tiszttek, valamint a tényleges és — bizonyos alkalmakkor — a nyugállományú legénységi egyének viselhetnek. Tartalékos tiszttek egyenruhát csak ünnepélyeken, vagy olyan egyéb alkalmakkor viselhetnek, amikor a tisztii egyenruhának, mint katonai és társadalmi kitüntetésnek helye van. (Például valamelyik ezred emléktáblájának a leleplezésén.) A most felsoroltakon kívül katonai egyenruhát senki és semmilyen alkalommal nem viselhet s viszont a felsoroltakon kívül álló egyenruhákat katonai egyenruhának tekinteni akkor sem lehet, ha egyébként ahhoz hasonlatosak is.

Közhivatalnoki egyenruhát viselnek: a rendőrség, pénzügyőrség, a m. kir. posta tagjai, a fogházőrök, börtön-

örök, állami-, városi-, erdőörök, tűzoltók s általában az egyenruhával bíró közhivatalnokok, illetve közhivatali alkalmazottak. Nem tartoznak azonban ide például egy szálloda portása, egy urasági egyenruhás erdőőr s általában a magánosok egyenruhás alkalmazottai.

312/18.

Mikor rendelik el az előzetes letartóztatást, mikor a vizsgálati fogságot és mikor bocsátanak ki nyomozólevelet, illetve elfogatóparancsot?

Az előzetes letartóztatást a nyomozás alatt rendeli el a rendőrhatóság, illetve a kir. ügyészség, mint a nyomozást végrehajtó hatóság. A vizsgálati fogságot a bírói vizsgálat alatt, a terheltnek a vizsgálóbíró által történt kihallgatása után rendelik el. Nyomozó levelet csak büntett esetében, továbbá akkor bocsátanak ki, ha a tettes a letartóztatási intézetből megszökött és tartózkodási helye ismeretlen. Vétség esetében személyleírás-körözésnek van helye. Elfogató parancsot akkor bocsátanak ki, ha az elfogandó egyéni tartózkodási helye ismeretes. Az elfogató parancs annak az örsnek szól, amely az elfogandó egyén tartózkodási helye szerint az elfogás eszközlésére hivatott.

312/20.

Mi a kiutasítás és kitiltás s mik ennek a szabályai?

A kiutasítást a Btk. 64. §-a alapján a bíróság mint mellékbüntetést mondja ki. A kiutasítás a főbüntetés

végrehajtása után az ország területéről való kényszereltávolításból áll. Ezt az ítélet azzal is súlyosbíthatja, hogy az elítéltet az ország területére való visszatéréstől vagy örökre, vagy csak meghatározott időre — aminek tartamára nézve a bíróságot korlát nem köti — el is tilthatja.

Az ország területére való visszatérés azonban bizonyos időn belül tulajdonképpen akkor is tilos, ha a bíróság a tilalmi időt határozottan meg nem állapította. Kérdés, hogy ebben az esetben mikor ér véget a tilalmi idő? Szerintünk a visszatérés tilalma ebben az esetben a Btk. 120. §-ában szabályozott elévülési határidők alá esik s így ezeknek leteltével ér véget. Ha a bíróság a visszatérést örökre megtiltotta, ez a tilalom sohasem, a meghatározott időre kimondott visszatérési tilalom pedig ennek az időtartamnak lejártával szűnik meg.

A tilalmi idő alatt való visszatérés, ha a bíróság egyszerű kiutasítást rendelt el, csupán a visszatoloncolás közigazgatási következményét vonhatja maga után. Ha azonban az ítélet a visszatérést kifejezetten megtiltotta, akkor a visszatérés még azzal a következménnyel is jár, hogy az illetőt a visszatoloncolást megelőzőleg még a Kbt. 70. §-a alá eső közbiztonság ellen való kihágás miatt is megbüntetik és e büntetés kiállása után toloncolják ki az ország területéről.

A kiutasítás büntetőbírói ítéletben csak külföldivel szemben és vele szemben is csak akkor mondható ki, ha általában büntett miatt vagy uzsora, árdrágító visszaélés és az állami és társadalmi rend felforgatására és az állam és a nemzet megbecsülése ellen irányuló vétség miatt ítélték el őt.

Magyar honos kiutasításra sohasem ítéltető.

A kiutasítástól lényegileg nem különbözik a rendőri hatóság által alakszerűleg kimondott, meghatározott idő-

tartamra szóló kitiltás, bizonyos helységből vagy az országból. Ezt az intézkedést a rendőri hatóság csavargókkal és más, a közbiztonságra és az állami rendre veszélyes egyénekkal vagy egyéb nem kívánatos elemekkel szemben alkalmazza.

Uzsora vétsége, valamint árdrágító visszaélés és az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvénybe ütköző bűncselekmények megállapítása esetén a bíróság ítéletében kimondhatja egyes belföldi helyiségekből, sőt illetőségi helyéről való kitiltását is az elítélteknek.

A kir. bíróságok a jogerősen kiutasítottak vagy kitiltottak személyi adatait, személyleírását, a kitiltás okát és tartamát az ítélet keltére és számára való utalással közléseztik.

Az eltoloncolt, vagy illetőségi helyére utasított egyén nem tekinthető bizonyos helyről kitiltottnak a Kbt. 70. §-a szempontjából. Ugyanígy nem vonható a Kbt. 70. §-a alá az a visszatérő egyén sem, aki abban a helyiségben, ahonnan kiutasították, hatósági idézés folytán megjelenik.

Milyen alapon és milyen esetben szokott valakit a bíróság valamely helyen való tartózkodásra utasítani vagy valamely helyen való tartózkodástól eltiltani?

A bíróságnak ily irányú intézkedése a Bp. 161. §-án alapszik. Alkalmazása elég ritka s rendszerint oly esetben találkozunk vele, amikor a bíróság az előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban levő egyént szabadlábra helyezi ugyan, de nem tartván eléggé megbízhatónak a szabadlábra helyezettnek további rendőrhatalósági megfigyelését kívánatosnak tartja. A szabadlábrahelyezés ugyanis annak feltételezésé mellett történik,

hogy a terhelt mindig rendelkezésre fog állani, ha az eljárás folyamán reá szükség lenne s másrészt, hogy magatartásával az igazságszolgáltatást nem fogja meggyújtani. A bíróság a terhelt méltányolt személyi körülményeinél fogva súlyosnak és esetleg feleslegesnek vélvén a terhelt fogvatartását, szabadon bocsátja ugyan, de bizonyos kétségeket mégis táplál a terhelt személyi megbízhatósága kérdésében. Ezek a bizonyos kétségek jutnak kifejezésre a bíróság szabadlábrahelyező intézkedésével kapcsolatos ama meghagyásban, hogy a terheltnek nem szabad bizonyos községbe vagy tájékra mennie, vagy pedig megjelölt tartózkodóhelyéről nem szabad eltávoznia. Ezek az intézkedések azt célozzák, hogy a terhelt ne találjon alkalmat a szökésre, ne beszéljen össze bűnös társaival és ne tüntesse el a bűncselekmény meglévő és esetleg még felfedezetlen nyomait. Jogában áll a hatóságnak tehát az ilyen egyént figyelés alatt tartani s ha gyanus jelenséget észlel, kötelessége ezt az illetékes bíróságnak bejelenteni. Ha pedig a meghagyást kibocsátó bírói hatóság vagy a kir. ügyészség ily figyelésre a rendőri hatóságot felkéri, ez a figyelés kötelessége. Természetes, hogy ha a terhelt a meghagyásban foglalt rendelkezést megszegi vagy szabályos idézés ellenére a bíróságnál meg nem jelenik, ellene az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot újból el fogják rendelni.

312/25.

A járőr a gyanúsítottat a község házára megidézeti. Az idézésre meg nem jelenvén, a községi előljáróság a gyanúsított elővezetése végett karhatalmi segítyt kér. A járőrnek azonban a gyanúsított ellenszegül, mire a

járőr a Szut. 312. pont 25. alpontja alapján elfogja. Hova kell az elfogottat átadni?

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy a Szut. szabályként nem azt az esetet feltételezi, amikor a csendőr a gyanúsítottat a község házára a községi előljáróság útján megidézheti. Csak azt szabja meg, nem parancsként, hanem irányelvül, hogy lehetőleg a község házában kérdezze ki a járőr a gyanúsítottat. Ez a szabály is azonban a csendőr belátására van bízva, mert ezerféle körülmény teheti megokolttá, hogy a csendőr a kikérdezést ne a község házában, hanem ott teljesítse, ahol erre megfelelő alkalom és lehetőség kínálkozik. Minden csendőr tudja, hogy a gyanúsított gyors, meglepő kikérdezésének nagy jelentősége van; ha a csendőr minden esetben arra várna, amíg a község házában lehet kikérdezni a gyanúsítottat, sok esetben megnehezítené a munkáját, ha nem is tenné egyenesen eredménytelenné. Azt kell tehát mondanunk, hogy csak kivételesen szabad sornak kerülnie arra, hogy a gyanúsított a községi előljáróság közvetítésének körülményes ágbogain keresztül jusson a csendőri kikérdezés alá. Ha mégis ezt az utat kell választania a járőrnek, nem szabad zavarba jönnie, miként hajtsa végre az elővezetést. Ezt az elővezetést fogatosítani kell, bármely ellenállást tanusít is a gyanúsított.

Ha ez az ellenállás csak ú. n. tétlen (passzív) ellenállás, egyszerű engedetlenség, bizonyára megteszi hatását a nyomatékosabb rendszabályok alkalmazásának kilátásba helyezése a legtöbb esetben. Ha ez nem segít, a csendőrnek a gyakorlati élet tapasztalatait kell igénybevennie az elővezető-parancs fogatosítása végett, ami annyira természetes, hogy erre a Szut. szabályokat nem is tartalmaz, mert erre minden csendőrnek képesnek kell lennie.

Más az eset, ha az ellenállás tetteles. Itt a csendőrnek valóban a Szut. 312. 25. pontja értelmében kell eljárnia, mert a gyanúsított az ellenszegüléssel, a tetteles ellenállással külön bűncselekményt követett el az 1914. évi XL. tc. 4. §-ának 2. bekezdésében meghatározott, hatósági közeg ellen elkövetett erőszak vétségét. E vétség tárgyában a csendőrnek az elfogás után a nyomozást azonnal meg kell indítania és a gyanúsítottat tényvázlat-tal, amelybe a nyomozás tárgyává tett másik bűncselekménye is belefoglalható, az illetékes kir. ügyészségnek (vizsgálóbírónak, járásbírósnak) kell átadnia.

46. §. ELŐVEZETÉSRE ÉS ELFOGÁSRA VONATKOZÓ KÜLÖNÖS SZABÁLYOK.

321.

A járőr a kihágást figyelmeztetés után is folytató gyanúsítottat elfogja, majd ellenállása leküzdése végett megbilincseli. A járőr meggyőződik arról, hogy a gyanúsított súlyos beteg. Erre az elfogást megszünteti. Helyesen járt-e el?

A járőr helyesen járt el a Szut. 320. pontjának 3. alpontja szerint, mert meggyőződött arról, hogy a saját kezdeményezéséből elfogott egyén további őrizetbentartására ok nincsen.

Katonai parancsnokság meghagyást intéz az őrshez, hogy egy be nem vonult tartalékost vezessen elő. A járőr

az elővezetendőt ágyban, fekvő betegen találja. Elegendő-e, ha az elővezetendő betegségét csak a járőr állapítja meg, vagy pedig köteles-e őt a csendőr orvossal is megvizsgáltatni és a betegségről orvosi bizonyítványt beszerezni? Mi az eljárás akkor, ha a betegen talált elővezetendő nem katonai, hanem polgári személy?

Arra az esetre, ha az elfogandó vagy elővezetendő egyén beteg, a Szut. 321. pontja intézkedik olyképpen, hogy a csendőr az elfogást vagy az elővezetést mellőzi, de gondoskodik, hogy az illetőt a községi előjáróság őrizet alatt tartsa. Ha pedig az elfogandó személy veszélyes gonosztevő, őt a csendőr — egyidejű jelentéstétel mellett — személyesen őrzi addig, amíg az illetékes hatóság nem intézkedik, vagy amíg az őrsparancsnok a csendőrt fel nem váltatja.

Az utasítás szövegéből látható, hogy mindkét eljárást csak akkor kell a csendőrnek követnie, amikor olyan egyénről van szó, akit valamilyen oknál fogva — legtöbbször a szökés veszélye miatt — a betegsége ellenére, illetőleg a betegsége alatt is őrizet alatt kell tartani. Az ilyeneknél azonban rendszerint elfogásról és nem elővezetésről van szó. Olyan egyéneknél, akiket csak elő kell vezetni, az elővezetés oka rendszerint csekély jelentőségű, a szökésüktől tehát akkor sem kell tartani, ha őrizetlenül maradnak. Ilyen esetben elég, ha a csendőr megállapítja, hogy az illető valóban beteg-e és ezt a felhívó bíróságnak vagy hatóságnak bejelenti azzal, hogy az elővezetést emiatt mellőzte.

Az elővezetendőt csak akkor kell a csendőrnek orvossal megvizsgáltatnia, ha a felhívó hatóság elrendelte, vagy utólag elrendeli. Arra nincs ugyanis joga a csendőrnek, hogy valakit orvosi vizsgálatra kényszerítsen, de az orvos sem köteles a csendőr kérésére valakit megvizs-

gálni és a betegségről orvosi bizonyítványt kiállítani. Ha a megvizsgáltatás a felhívó hatóság rendelkezése nélkül történt, a költségeit sem térítik meg, nem tekintve azt, hogy az esetek túlnyomó részében orvos sincsen kéznél, hanem a harmadik-negyedik községből kellene őt az elővezetendőhöz hívni, ez pedig fuvarköltséggel is járna.

Azt, hogy az elvezetendő valóban beteg-e, legtöbbször orvosi vizsgálat nélkül is meg tudja a csendőr állapítani. Ha az illető már megelőzően is több napon át ágyban feküdt, valószínű, hogy valóban beteg. A hozzátartozók kikérdezése, érdeklődés a szomszédoknál, a beteg külseje, erőállapota, láza stb., mind támpontot szolgáltat arra, hogy a betegség valóban fennáll-e. De még ha gyanu merül is fel, hogy az elővezetendő a betegséget színleli, a csendőr megelégedhetik azzal, hogy ezt a gyanuját bejelenti a felhívó hatóságnak, amely, ha szükségesnek látja, a csendőr jelentése alapján is elrendelheti az elővezetendőnek, hogy a betegségről terjesszen be orvosi bizonyítványt.

Mindig ezt az eljárást kell követni, akár polgári, akár katonai személy az elővezetendő. Polgári személy elővezetését rendszerint akkor szokták elrendelni, ha tanuidzésre nem jelent meg, vagy ha kisebb tartamú elzárásbüntetést kell rajta végrehajtani. Ilyenkor a bíróság vagy a hatóság rendszerint amúgy is kötelezi őt, hogy a betegségét orvosi bizonyítvánnyal igazolja, helyesen teszi tehát a csendőr, ha erre a körülményre az elővezetendő figyelmét már az elővezetés mellőzése alkalmával felhívja.

Ismételjük azonban, hogy ennek az eljárásnak csak akkor van helye, ha az elővezetés oka csekélyebb jelentőségű, ha szökéstől nem kell tartani és ha rosszszemű színlelés nem látszik fennforogni. Ellenkező esetben, különösen pedig a szökés veszélye esetén, a községi előjárósá-

got fel kell kérni, hogy az elővezetendőt őriztesse, ha pedig nem elővezetésről, hanem elfogásról van szó és az elfogandó egyén veszélyes gonosztevő, a csendőrnek őt személyesen kell őriznie addig, amíg az őrsparancsnok vagy a bíróság (hatóság) nem intézkedik.

322.

A járőr ismeretlen egyént igazoltat, aki a személyazonosságát iratokkal igazolja. A nyomozókulcsban nem található, meghatározott bűncselekménnyel sem gyanúsítható. A járőrnek mégis gyanuja támad, hogy az igazoltatott álnevet használ és hogy az iratai hamisítottak vagy pedig nem az övéi. Ennek megállapítása végett az őrsön ujjnyomatot vesznek fel róla és beküldik Budapestre a csendőr összekötőtiszthez. Joga van-e az őrsnek az igazoltatottat addig visszatartani, amíg a beküldött ujjnyomatra válasz érkezik? Ha ugyanis az őrsparancsnok őt szabadonbocsátja, megtörténhetik, hogy egy-két nap múlva az ujjnyomatra azt a választ kapja, hogy el kell fogni, mert másnevű körözött egyénnel azonos.

A Szut. 322. pontja szerint az elfogott vagy elővezetés végett őrizetbe vett egyént az illetékes bíróságnak vagy hatóságnak mielőbb át kell adni és az elfogástól (őrizetbevételétől) számított 24 órán túl nem szabad a csendőrség őrizetében tartani. Még kevésbé szabad ezen a határidőn túl őrizetében tartani azt, akinek elfogására vagy elővezetésére a 311. vagy 312. pontokban felsorolt indokok egyike sem forog fenn. Álnév használata a 312/16. pont szerint csak akkor ok az elfogásra, ha erre legalább is alapos gyanu van. Az egyszerű gyanu, vagyis a pusztá

feltételezés, hogy valaki esetleg álnevet használ, sem őrizetbevételre, sem pedig elfogásra nem jogosít, csupán azt teszi lehetővé, hogy a csendőr az illetőt az őrsre vagy olyan helyre, ahol a személyazonossága megállapítható, elővezeesse.

Kétségtelen, hogy az utasítás rövidre szabja az időtartamot, ameddig az elfogott vagy elővezetett egyént a csendőrség őrizetében lehet tartani. De ha ezt az időtartamot egy-két nappal meg lehetne is hosszabbítani, a helyzeten nem sokat változtatna, mert a meghosszabbítás is csak az elfogott, illetőleg meghatározott büntetendő cselekmény miatt őrizetbe vett egyénekre vonatkozhatnék, nem pedig olyanokra, akiket az őrs csupán személyazonosságuk megállapítása céljából kíván őrizetben tartani. A szabály ugyanis az, hogy ha a csendőrség olyan egyént vesz őrizetbe, akinek a személyazonossága ismeretlen vagy kétes, annak megállapítására legfeljebb 24 órát fordíthat, ennek leteltével pedig az illetőt át kell adnia a rendőri hatóságnak, esetleg azzal a jelentéssel, hogy az átadott egyén személyazonosságát a rendelkezésére álló idő alatt nem tudta megállapítani, vagy, hogy azt a felmutatott igazolások ellenére kétesnek tartja. Az átadott egyén személyazonosságának megállapítására szükséges további intézkedéseket azután a rendőri hatóságnak (főszolgabírónak) kell megtennie.

A gyakorlatban más a helyzet. Ha valakinek a személyazonosságát a csendőrség nem tudta megállapítani, a főszolgabíró még kevésbé fogja tudni ezt megtenni, mert az ehhez szükséges országos nyilvántartások neki is rendelkezésre állanak ugyan, de részint személyzethiány, részint pedig egyéb, közigazgatási elfoglaltsága miatt az ilyen ügyekkel nem képes olyan behatóan foglalkozni, mint a csendőrség. Jobb tehát, ha ezt az adott lehetőségek szerint a csendőrség végzi el, a következőképpen:

Mindenekelőtt a csendőrnek alaposan ismernie kell az igazoltatás gyakorlati tudnivalóit. Az igazoltatás ugyanis nemcsak abból áll, hogy a csendőr az igazoltatott egyén által felmutatott iratokat átvizsgálja, hanem abból is, hogy az iratokat felmutató személyt alaposan szemügyre veszi, kikérdezi és ennek eredménye szerint jó csendőrszemmel következtet, hogy az igazolást elfogadhatja-e vagy sem. A felmutatott iratok felületes megtekintése nem elég, sőt rosszabb a semminél, mert az esetleg rosszban járó igazoltatott egyén biztonságérzetét növeli. Az olyan csendőrt, aki alaposan igazoltat s főként, aki az igazoltatott egyéneket jól tudja kikérdezeni, nem igen lehet falhoz állítani; akárhány igazolványt stb. mutasson is fel valaki, a jó csendőrt nem tévesztheti meg, mert az ügyes kérdéseire adott válaszokból mindjárt látja, hogy gyanus személlyel van-e dolga vagy sem.

Mindenesetre a legalaposabb helyszíni igazoltatás mellett is megtörténik, hogy a csendőr az igazoltatott egyén személyazonosságát a helyszínen nem tudja megnyugtató módon megállapítani. Ilyenkor, ha gyanus személyéről van szó, őt az őrsre elő kell vezetni.

Ha a személyazonosság megállapítása itt sem sikerül, legcélszerűbb távbeszélőn, vagy ha ez nem lehetséges, akkor távirattal ahhoz az illetékes őrshöz vagy rendőrkapitánysághoz fordulni, amelynek területén az igazoltatott egyénnek állítólag állandó lakása van. A megkeresésben közölni kell, hogy a tudakolt egyén az őrsön őrizetben van, a megállapításokat tehát azonnal foganatosítani és közölni kell. Ha ismertebb személyről van szó, a megkeresett őrs vagy rendőrkapitányság a választ esetleg azonnal is megadja. Az ilyen érdeklődésnek rendszerint megvan az az eredménye is, hogy az igazoltatott, látván, hogy az őrs alaposan utánajár a kilétének, ezt rendszerint be sem várja, hanem, ha addig álnevet használt, ezt

beismeri, főként, ha nem követett el súlyosabb bűncselekményt.

Nincs akadálya annak, hogy az őrs az itt említett távbeszélő vagy távirati megkereséssel egyidőben az illetőről ujjnyomatot is vegyen fel és azt a legközelebbi vonattal azonnal elküldje az összekötőtiszt címére, függetlenül attól, hogy a válasz majd bevárható lesz-e vagy sem.

Ha távbeszélőn nem lehet érdeklődni, a távirati kérdésre pedig 24 órán belül nem érkezik válasz, az igazoltatott egyént — ha pl. csavargás miatt őrizetbe vehető — át kell adni a közigazgatási (rendőri) hatóságnak; a jelentésben jelenteni kell, hogy az őrs az illető kiléte iránt már érdeklődött, de még nem kapott választ, ezért kéri a hatóságot, hogy ha arra törvényes alap van, tartsa őt addig őrizetben, amíg a válasz megérkezik. Ha rendőri büntetőbíró az átadottat pl. csavargás miatt amúgyis néhány napi elzárásra ítéli, a kérdés megoldást nyer, mert ennyi idő alatt a válasz okvetlenül megérkezik.

Ha azonban az átadott személynek a hatóság részéről való további fogvatartására törvényes ok nincsen, akkor őt bizony szabadon kell bocsátani; csupán a tudakozódás eredményének bevétele címén nem lehet fogva tartani. Nem lehet ilyen esetben bevétni az ujjnyomatra sem a választ, annál kevésbé, mert ez olyan őrsőknél, amelyek Budapesttől távol fekszenek, esetleg 2—3 napig is eltarthat.

Ha az igazoltatott egyént szabadon bocsátottuk, a további eredmény már csak a véletlenül múlik. Lehet, hogy az elfogásra vonatkozó válasz már későn érkezik meg az őrsre. Hogy azonban erre az esetre is felkészüljünk, legcélszerűbb ilyenkor úgy tenni, mintha minden rendben lenne, az őrs az igazolást elfogadta volna, de az elbocsátottól feltűnés nélkül meg kell tudni, hogy

hova szándékszik menni. Nem bizonyos ugyan, hogy minden esetben igazat fog mondani, de az örsnek mégis van legalább valami támpontja, hogy hol kerestesse, ha a válasz folytán erre szükség volna. Egyebet nem lehet tenni.

Az ilyen eset azonban szerencsére nem nagyon gyakori, mert — ismételjük —, ha a csendőr érti a dolgát és lelkiismeretes is, nem igen történik meg, hogy súlyosabb bűncselekményt elkövetett egyének a csendőrség éberségét hosszabb időn át kijátszassák.

A Szut. 322. pontja azt rendeli, hogy az elfogott vagy őrizetbe vett egyént 24 órán túl nem szabad a csendőrség őrizetében tartani, illetve, hogy kivételes esetben, ha az átadás 24 órán belül nem volt lehetséges, a késedelmet indokolni kell. Hogyan lehet ezt a rövid határidőt összeegyeztetni azzal a számos kötelességgel és tennivalóval, amelyet a csendőrtől a Szut. IX. fejezete megkövetel. Ez a követelmény annyit jelent, hogy a csendőrnek minden nyomozást, még a legnehezebb és legbonyolultabb esetekét is, 24 óra alatt be kell fejeznie, ez pedig lehetetlenség. A csendőr tehát kénytelen vagy felületesen nyomozni, hogy a gyanúsítottat 24 óra alatt átadhassa, vagy pedig, ha alaposan ejti meg a nyomozást, a gyanúsítottat utasításellenesen 24 óránál hosszabb ideig kell őrizetben tartania.

A Szut. 322. pontjának rendelkezése, hogy az elfogott vagy őrizetbe vett egyént nem szabad 24 órán túl a csendőrség őrizetében tartani, részben a Bűnvádi Perrendtartásnak s részben pedig a perrendtartás végrehajtási utasításának (130.000/1899. számú belügyminiszteri rendelet) rendelkezésein alapszik.

A Bp. 145. §-a megszabja, hogy a rendőri hatóság (és a járásbíró is) köteles az eléje állított vagy letartóztatott egyént lehetőleg azonnal, de legkésőbb 24 óra alatt kihallgatni. Ha a letartóztatott egyén további fogvatartására nincsen törvényes ok, őt kihallgatása után azonnal szabadlábra kell helyezni, míg ellenkező esetben, ha a további fogvatartásra ok van, köteles őt a rendőri hatóság a kihallgatás után azonnal, de legkésőbb 48 óra alatt a vizsgálóbíróhoz, illetve, ha járásbíró hatáskörébe tartozó bűncselekményről van szó, a járásbíróhoz kísértetni.

A járásbíró, ha törvényszék hatáskörébe tartozó bűncselekményről van szó és a kihallgatás után a további fogvatartás szükségesnek mutatkozik, köteles erről 24 óra alatt a vizsgálóbírót értesíteni, egyúttal elrendelheti, hogy a terhelt a vizsgálóbírónak, illetve a vádtanácsnak az intézkedéséig letartóztatásban maradjon.

Amint látjuk tehát, a Bűnvádi Perrendtartás nemcsak szigorú feltételekhez köti valakinek a személyes szabadságától való megfosztását, de rövid és pontos határidőket szab arra vonatkozóan is, hogy az illetőt mennyi ideig szabad bírói ítélet nélkül őrizetben tartani. Az állampolgárok személyes szabadságának, személybiztonságának szentsége követeli meg, hogy senki se tartassék személyes szabadságától megfosztva, ha annak törvényes indoka nincsen.

A perrendtartás a rendőri hatóság és a járásbíró számára adja ezeket a rendelkezéseket. (Rendőri hatóságok számára ugyanezeket a rendelkezéseket tartalmazza a fentebb említett 130.000/1899. számú belügyminiszteri rendelet 70. §-a is.) A csendőr azonban nem rendőri hatóság, hanem a „rendőri közeg“ fogalma alá tartozik, reá tehát nem ezek a szabályok érvényesek, hanem azok, amelyeket a hivatkozott belügyminiszteri rendelet 183. §-a

„Előállítás és bekísérés“ cím alatt a rendőri közegekre vonatkozóan tartalmaz. Ezek az utóbbi szabályok képezték alapját a Szut. 322. pontjában foglalt korlátozásnak is.

A 130.000/1899. számú belügyminiszteri rendelet a rendőri közeg által foganatosítható azt a ténykedést, hogy valakit a hatóság vagy bíróság elé állítása végett személyes szabadságától megfoszt, többféleképpen nevezi. Egyhelyütt „előállításnak“, máshelyütt „bekísérés“-nek, ismét másutt „elfogás“-nak, „elővezetés“-nek, „őrizetbevétel“-nek mondja anélkül, hogy eme ténykedések között akár jogi jelentőségük szempontjából, akár pedig foganatosításuk módja, vagy a foganatosító rendőrközeg személye, szolgálati állása stb. tekintetében megkülönböztetést tenne. A rendőri közeg eme eljárásának ilyen sokféle megnevezése nem szándékos, hanem inkább csak fogalmazási pongyolaság. A csendőrségi Szolgálati Utasítás a többféle elnevezés közül csak kettőt vett át: az elfogást és az elővezetést, de a kettő között mind foganatosításuk feltételei s mind pedig annak módja tekintetében megkülönböztetést tett. Ennek a megkülönböztetésnek azonban csak a csendőrség belszolgálatában van jelentősége, jogi elbírálás szempontjából például az elővezetés és az elfogás, vagy a rendőr által eszközölt előállítás és bekísérés teljesen azonos fogalmak: valaki személyes szabadságának rendőri közeg által való korlátozása. Ezt azért kell tudni, mert néha azt a téves nézetet lehet hallani, hogy a 24 órán belül való átadás kötelezettsége csak elfogott egyénre vonatkozik és a 24 órát is csak az elfogás kijelentésétől kell számítani, vagyis, hogy a csendőr egy, csupán „őrizetbe vett“ gyanúsítottat akármeddig őrizetben tarthat; amíg el nem fogja, a 24 órás határidő nem vonatkozik reá. Ezt a tévedést tisztázza a Szut. 322. pontja, amikor kimondja, hogy „az elfogott vagy elővezetett“ egyént nem szabad 24 óránál hosszabb ideig a csendőrség őrizetében tartani.

Ami a kérdés nem jogi, hanem gyakorlati oldalát illeti, kétségtelen, hogy az utasításnak ezt a rendelkezését nem mindig lehet betartani. Ilyen esetekre gondolt azonban az utasítás, amikor a 323. pont 6. alpont d) bekezdésében lehetőséget adott a csendőrnek, hogy a késedelmes átadás indokát a feljelentésben indokolja, de maga a 322. pont is lehetőséget ad arra, hogy a csendőr a gyanúsítottat a hatóságnak való átadás után is visszakapja és a nyomozást vele tovább folytathassa. A 24 órás határidő betartása tekintetében az ellenőrzés a kir. ügyész hatáskörébe tartozik, az ügyész pedig rendszerint belátással van azokkal az akadályokkal szemben, amelyek ennek a rendelkezésnek hajszálpontos betartását, különösen a mi szétszórt elhelyezkedésünk mellett, néha nem teszik lehetővé.

Némely járőrnek egyébként rossz szokása, hogy a gyanúsítottat az egész nyomozás alatt szükségtelenül is magával cipeli. Természetes, hogy vannak nyomozó cselekmények, amelyeket a gyanúsított nélkül nem lehet elvégezni, de van viszont sok olyan is, amit a gyanúsított nélkül is el lehet végezni. Sőt, sokszor jobb, ha a gyanúsított nincs jelen, amikor a járőr a sértettet, tanukat kikérdezi, amikor helyszíni szemlét tart stb. Hogy tehát az utasítás eme rendelkezésének legalább a lehetőség határain belül megfelelhesünk, igyekezni kell először azokat a nyomozási tennivalókat elvégezni, amelyeknél a gyanúsított jelenlétére okvetlen szükség van. Ezek elvégzése után — persze, csak hosszabb nyomozás esetén — átadhatjuk a gyanúsítottat a bíróságnak vagy az ügyészségnek s ha a nyomozás későbbi folyamán újra szükségünk van rá, ismét kikérjük. Egyébként a gyanúsítottat a fogházban is akármikor ki lehet kérdezni.

Ismételjük tehát: lehetnek esetek, amikor a 322. pontnak a 24 órán belül való átadásra vonatkozó rendelkezését nem lehet betartani, de az ilyen esetekkel szem-

ben a kir. ügyészség rendszerint megértéssel viseltetik. Minden körülmények között arra kell azonban törekedni, hogy a gyanúsított egy órával se legyen tovább a csendőrség őrizetében, mint amennyire feltétlenül szükség van, adjuk át őt tehát a bíróságnak vagy a hatóságnak mindjárt, mielőtt nincs reá szükségünk, minden nyomozó cselekményt pedig, amelynél a gyanúsítottak nem kell feltétlenül jelen lennie, végezzük pótlólag, amikor őt már átadtuk.

A feljelentés (tényvázlat) megszerkesztésének ürügye alatt sem okvetlenül szükséges a gyanúsítottat őrizetben tartani, különösen, ha a bíróság vagy az ügyészség, ahová átadjuk, helyben van. Ha hosszabb feljelentést vagy tényvázlatot kell szerkesztenünk, adjuk át a gyanúsítottat rövid jelentéssel s abban jelentsük, hogy a feljelentést vagy a tényvázlatot holnap beterjesztjük s abban majd részletesen kifejtjük az elfogás indokait.

47. §. A BILINCS ALKALMAZÁSA.

323.

A Szut. 323. pontja szerint a csendőrnek csak elfogott egyént szabad megbilincselnie. Elfogott egyénnek számít-e a fogoly, akit a Szut. 539. pontja értelmében bírósági vagy hatósági felhívás folytán kell a csendőrnek őriznie, vagy kísérenie? Megbilincselhető-e a bíróságtól vagy hatóságtól átvett fogoly, ha igen, milyen esetekben?

A bíróságtól (hatóságtól) őrizet vagy őrkísérés végett átvett foglyot mindig elfogottnak kell tekinteni. Ezt az

utasítás nem mondja ugyan ki, de következik az alábbiakból:

A bíróságtól átvett fogoly három okból lehet bírósági, illetve büntetőintézeti őrizet alatt: 1. előzetes letartóztatásban, 2. vizsgálati fogságban és 3. mint elítélt. Bármelyik alapon álljon is őrizet alatt e három közül, kétségtelen, hogy bűnösségének gyanuja (illetve elítéltése esetén: bizonyossága) csak alaposabb, nyomatékosabb lehet, mint azé a gyanúsítotté, akit még csak a csendőr fogott el a nyomozás során. A csendőr által elfogott gyanúsítottat ugyanis a kir. ügyészség vagy a vizsgálóbíró még mindig szabadlábra helyezheti, de az, akit már előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba helyeztek, rendszerint már csak felülvizsgálati úton kerülhet esetleg szabadlábra. Ha tehát a csendőrségi elővigyázat szempontjából elfogott egyénnek számít az, akiről még nem bizonyos, hogy nem fogják-e szabadlábra helyezni, sokkal inkább annak kell tekinteni azt, aki ellen olyan nyomatékos gyanuok forognak fenn, hogy őt előzetes letartóztatásba, illetve vizsgálati fogságba lehetett helyezni, sőt el is lehetett ítélni.

Nem lenne észszerű sem, hogy a csendőr ugyanazt a gyanúsítottat, akit egy bűncselekmény miatt elfogott, néhány nap múlva, amikor továbbkísérés végett átveszi, már ne tekinthesse elfogott egyénnek, holott azóta ellene az előzetes letartóztatást vagy vizsgálati fogságot is elrendelték, vagyis a gyanu azóta csak súlyosbodhatott.

Ha a bíróságtól vagy hatóságtól átvett egyént a csendőr nem tekinthetné elfogottnak, akkor csak mint elővezetettet kísérhetné, mert a kísérésnek harmadik módja nincsen. Az utasítás azonban arra az álláspontra helyezkedik, hogy elővezetésnek (kifejezett hatósági rendelkezés esetét, külföldieknek pedig az engedély nélkül

ittartózkodást és a jelentkezés elmulasztásának esetét kivéve) csak olyan egyénnel szemben van helye, akik meghatározott bűncselekménnyel még nem gyanúsíthatók, hanem csak általános gyanus körülményeket kell velük kapcsolatban tisztázni. (Személyazonosság, gyanus tárgyak, gyanus körülmények stb.) Az utasításnak ezzel az elvi felfogásával ellenkeznie, ha alóla olyan egyénnel, akiket meghatározott bűncselekmény gyanuja miatt már le is tartóztattak, vagy fogságba is helyeztek, kivételt kellene tenni és őket már csak mint elővezetetteket kellene kezelni. Sőt: ilyen felfogás mellett előadódhatnék az az észszerűtlen helyzet, hogy ha az illető fogoly még szabadlában volna, a csendőr őt — pl. az elkövetett bűncselekmény súlyosságánál fogva — elfoghatná és abból a célból, hogy ellene az előzetes letartóztatást vagy a vizsgálati fogságot elrendeljék, bekísérhetné, míg azután, hogy a letartóztatást, illetve fogságot már elrendelték ellene, őt csak elővezetettként tekinthetné.

Mindezeket azért kellett részletesebben megvilágítani, mert az előzetes letartóztatásban, illetve a vizsgálati fogságban lévő foglyokat a törvény különös kíméletben részesíti. Abból az elvből kiindulva, hogy aki még csak előzetes letartóztatásban vagy vizsgálati fogságban van, nem okvetlenül bűnös, lehet ártatlan is, a fogság tartamára jelentős kedvezményeket biztosít számukra s kimondja pl., hogy a fogva lévő terheltet abból a célból, hogy vizsgálati cselekménynél jelen lehessen, csak akkor szabad a letartóztatási helyéről más községbe kísértetni, ha önmaga kívánja, vagy ha a szemle foganatosításának sikere szempontjából okvetlenül szükséges; ha nem akar odamenni, jogában áll magát megbizottal képviseltetni. Ezzel a kedvezménnyel a törvény azt akarja elkerülni, hogy a terhelt akarata ellenére a nyilvánosság előtt szükségtelenül meg ne hurcoltassék. Megtiltja a törvény az előzetes letartó-

tatottak és a vizsgálati foglyok megbilincselését is; ezt csak a kir. ügyész, illetve a vizsgálóbíró (a vádtanács elnöke) rendelheti el. Haótsági közeg (börtönőr) ilyen ideiglenes fogoly ellen bilincset csak akkor alkalmazhat, ha veszély van a késedelemben, de ilyenkor is azonnal jelentést kell tennie.

Világos azonban, hogy ez a tilalom (a megbilincselés tilalma) csak a fogházi rendtartás szempontjából értelmezendő, de nem vonatkozik azokra az elővigyázati, biztonsági intézkedésekre, amelyek minden fogolykíséret alkalmával elkerülhetetlenek. Ezek tekintetében a csendőrre csak a csendőrség szabályzata mértékadó. Az átvett fogolyért a csendőr éppen úgy felel, mint a saját kezdeményezéséből elfogottért, önként értendő tehát, hogy az általa alkalmazható biztonsági intézkedéseknek is azonosaknak kell lenniök. (Ez az álláspont tárgytalanná válik, ha a foglyot a hatóság kifejezetten elővezetés végett adja át a csendőrnek, ami azonban rendszerint csak csekélyebb súlyú bűncselekmény (vétség, kihágás) gyanuja alatt álló, vagy csak közigazgatási őrizet alá helyezett egyéneknél fordul elő.)

Ami a megbilincselés kérdését illeti, a fentiekkel ez is eldöntést nyert. Erre egyébként az utasítás is utal. „Ugyanabban az ügyben érdekelt, valámint a *hatóság által veszélyesnek jelzett* foglyokat, egymástól már az átvétel alkalmával lehetően külön kell választani és erre a *foglyok összebilincselésénél* is figyelemmel kell lenni“. (Szut. 540. p. 5. bek.) Elítelt fegyencet, rabot és foglyot tehát — ha a 323. pontban felsorolt feltételek fennforognak — mindig meg lehet bilincselni. A börtönőrök számára a kísért rabok megbilincselése ugyan csak éjjeli időre van előírva — nappal csak a veszélyeseket kell megbilincselniök —, de ez a megszorítás a csendőrre nem vonatkozik.

Összefoglalva tehát az eddigieket, a kérdésre a következőképpen felelhetünk: 1. Bíróság vagy hatóság által a csendőrnek őrizet vagy őrkísérés végett átadott minden foglyot elfogottnak kell tekinteni, feltéve, hogy a bíróság vagy a hatóság nem elővezetést rendelt el; 2. felhívásra kísért foglyok megbilincselésére is a 323. pont rendelkezései mértékadóak, azzal a hozzáadással, hogy 3. a hatóság által veszélyesnek jelentett fogoly éjjel mindig, nappal pedig akkor bilincselhető meg, ha a köteles elővigyázat szükségessé teszi.

Veszélyesnek nemcsak azt a foglyot jelölheti meg a bíróság (hatóság), aki súlyos bűncselekményt követett el, hanem azt is, aki csekélyebb súlyú bűncselekmény miatt van ugyan fogságban, vagy letartóztatásban, de a fogházban tanúsított viselkedése indokoltá teszi, hogy vele szemben a csendőr különös elővigyázattal viseltessék.

A község házára elővezetett, kezén már megbilincselte gyanúsított rakoncátlan magaviseletet tanúsít és rugdalózik. Lábán megbilincselhető-e?

A Szut. 47. §-a csak a kézre alkalmazott bilincset ismeri, ennek is a kíméletes alkalmazását rendeli el. Lábbilincs alkalmazása tehát tilos. Igaz, hogy a Szut. 48. §-a ismer egyéb kényszerítő eszközöket is, de ezeknek alkalmazása csak akkor van megengedve, ha a bilincselés nem lehetséges, a fegyverhasználat pedig nem megokolt. A kezén megbilincselte és ennek ellenére rugdalódzó és rakoncátlankodó gyanúsított megfékezését tehát más módon kell elérni, nem lábbilincs alkalmazásával.

Van-e különbség az elfogott egyén és a fogoly között? Ha nincs, akkor nincs-e ellentmondás a Szut. 323. pontja és 558. pont 2. bekezdése között?

Az elfogott egyén és a fogoly között csupán az a különbség, hogy a „fogoly” kifejezés tágabb, az „elfogott egyén” kifejezés pedig szűkebb értelmű. Elfogott egyén ugyanis csak az, akit a csendőr a Szut. 312. pontja alapján elfogott, míg „fogoly” kifejezésen a Szut. 539. pont 1. bekezdése szerint nemcsak az elfogott, hanem az elővezetett egyént is érteni kell és azt is, akit nem a csendőr fogott el, hanem a hatóságtól vett át kísérés vagy őrizet végett. Az elfogott egyén attól az időponttól kezdve, amikor a csendőr az elfogását kijelentette, fogollyá válik.

A kérdező abban lát ellentétet, hogy a Szut. 323. pontja az elfogott egyén megbilincselésére a csendőrnek csupán jogot ad, de azt kötelezően nem írja elő, míg az 558. pont 2. bekezdése szerint: „Ha a fogolynak a helyiségből éjjel bármely oknál fogva ki kell mennie, őt meg kell bilincselni és fűzőláncon kell kísérni, hogy meg ne szökhessék”. Itt tehát az utasítás a megbilincselést kötelezően előírja, még pedig minden fogollyal, tehát az elővezetés végett őrizetbe vett egyénnel szemben is, (mert őt is fogolynak kell tekinteni), holott az elővezetett egyént a 314. pont 3. bekezdése értelmében nem szabad megbilincselni.

Ha az utasításnak csak a betűjét tekintjük, a kérdezőnek igaza van abban, hogy az utasítás idézett két rendelkezése ellentmondó. Ha azonban az utasítás szellemét és a rendelkezések lényegét nézzük, akkor világos, hogy a megbilincselés az 558. pont 2. bekezdése szerint is csak olyan fogollyal szemben kötelező, akinek a megszökésétől tartani lehet, mert a megbilincselés célja a szöveg szerint is az, hogy a fogoly „meg ne szökhessék”. Az elővezetett

egyénnel szemben azonban itt is kivételt tesz az utasítás, amennyiben az 557. pont utolsó bekezdésében megengedi, hogy a csendőr a saját kezdeményezéséből elővezetés végett őrizetbe vett olyan egyén őrzését, akinek megszökésétől a terhére rótt törvénysértés csekély volta miatt nem kell tartani és ha az illető a csendőrség előtt ismeretes, a községi előljáróságra bízhatja. Nyilvánvaló, hogy ezzel a rendelkezéssel az utasítás az ilyen egyénnek őrizeti szabályait kívánta könnyíteni, ezeket a könnyítéseket pedig a csendőr természetesen akkor is alkalmazhatja, ha a foglyot maga őrzi. Ha tehát az ilyen fogolynak éjjel ki kell mennie, a csendőrnek ki kell ugyan kísérnie, de a megbilincselését mellőzheti, ha szökésétől nem kell tartani.

—

Mit kell érteni a Szut. 323. pont a) alpontjában írt rakoncátlan magaviselet alatt?

Rakoncátlan az elfogott egyén akkor, ha nem viselkedik nyugodtan, rendesen, hanem kellemetlenkedő magaviseletével a fogolykísérés rendjét megzavarja. Ilyen viselkedés például az, amikor a fogoly ordítózik, kurjongat, ajtókat, kerítést dönget, beleköt a járókelőkbe, stb. Ilyen esetben a járőr azzal kényszeríti rendes viselkedésre a rakoncátlankodó foglyot, hogy megbilincseli. A bilincselés a legdurvább lelkiületű embert is bizonyos mértékben lecsendesíti.

—

Mikor lehet tartani az elfogott egyén megszökésétől?

Az elfogott egyén megszökésétől elsősorban akkor kell tartani, ha az illető már mint szökevény került a járőr kezébe. Aki már egyszer meg akart és meg is tudott szökni, abban ez a hajlandóság többnyire továbbra is

megvan és megvan benne az ehhez szükséges ügyesség is. (Ámbár a fogoly megszökését nem okvetlenül a fogoly ügyessége teszi lehetővé, hanem esetleg a járőr ügyetlensége vagy vigyázatlansága.) Megszökéstől lehet tartani általában abban az esetben, ha a fogoly szökési hajlandóságot árul el. Ez nyilvánulhat abban, hogy a lépteit figyelemzetetés ellenére meggyorsítja, vagy éppen futásnak ered, de nem is szükséges, hogy ilyesmivel árulja el magát, jószemű járőr a fogoly egyetlen szemvillanásából is ki tudja olvasni, hogy meg akar szökni. Különösen óvatosságnak kell lenni akkor, ha a foglyot erdőn, kukoricáson, nádas, folyó mellett vagy sötétben, ködben, néptömegben (vásár, búcsú), avagy nagyobb városon át kell kísérni, mert ezek a körülmények a szökést különösen megkönnyítik. Különösen a vasúton vagy más szállítóeszközön történő fogolykísérésnél kell igen elővigyázatosnak lenni, mert egyes foglyok a legveszélyesebb szökési kísérlettől se riadnak vissza (lehúzott ablakon át ugranak ki, nem törődve az üvegcserepek okozta sebesüléssel, robogó vonatról vetik le magukat, hidon át haladó vonatról a folyóba ugranak, bezárkóznak az illemhelyre s annak az ablakán át menekülnek, stb.; az utóbbira általában különös óvatossággal kell ügyelni).

48. §. KÉNYSZERÍTŐ ESZKÖZÖK ALKALMAZASA.

329.

Mely esetekben használhatja a csendőr a puskatusát és a kard markolatát?

A Szut. 329. pontja értelmében akkor, ha ez valamely személy életének, testi épségének vagy vagyonának azonnali megmentése végett szükséges, vagyis, ha jogos védelemről van szó. Tudjuk, hogy a jogos védelem általában igen messzemenő büntetőjogi felelőtlenséget biztosít azok számára, akik ezzel a törvényadta jogukkal úgy élnek, hogy a megengedett határt át nem lépik. A jogos védelem szempontjából tulajdonképpen minden fegyver vagy egyéb, védekezésre alkalmas eszköz használata jogosult és indokolt, ha egyébként a jogos védelem fennforgását meg lehet állapítani. Éppen ezért természetes, hogy ilyen esetben a csendőr is korlátlanabb felhatalmazást kap fegyvereknek a használati módját illetően. Ezért van az, hogy a puskatusát és a kard markolatát is használhatja, ha jogos védelemről van szó. Hogy azután a puskatusát és a kard markolatát a csendőr hogyan használja, az teljesen az egyes esetektől és lehetőségektől függ. Fejet, gyomrot és hasat ütni a legveszélyesebb s így ezt kerülni kell. Karra, lábszárra, vállra lehet ütni puskatussal anélkül, hogy az ütésnek súlyosabb következményei lennének. Természetes, hogy a puskatus és kardmarkolat használatának enyhébbnek kell lennie a tulajdonképpeni fegyverhasználatnál; lehetőleg csak az legyen a cél, hogy a támadót a megtámadottól eltávolítsuk, eltaszítsuk s ezzel a jogos védelem keretében anélkül használjuk fegyverünket, hogy az a tulajdonképpeni súlyos fegyverhasználatnak megfeleljen. Lehetnek esetek, amikor nem lehet sokat tanakodni, hanem hirtelen eréllyel kell cselekedni. Ilyenkor aztán a puskatusa és a kardmarkolat is komolyabb használatba kerülhet, vagy ha ennél is erősebb eszközökre van szükség, a Szut. 330. pont 2. alpontja alapján a tulajdonképpeni fegyverhasználat már a csendőrré kötelező.

A kardmarkolat használatának módjára általában ugyanaz áll, amit a puskatusa használatára vonatkozólag

fentebb írtunk. Konkrét példát általában a fegyverhasználattal kapcsolatban nehéz felhozni, mert a fegyverhasználatok gyakorlati esetei nem indulhatnak gyakorlati sémák után. Mégis megemlíthetjük azt a példát, amikor egy helyiséget rohan meg a tömeg, ilyenkor puskatussal szét lehet a fosztogatókat szórni anélkül, hogy komoly fegyverhasználatra kerülne sor, feltéve természetesen, hogy a fosztogató tömeg magatartása egyébként nem teszi szükségessé a fegyverhasználatot. Verekedéseknél a puskatusa és a kardmarkolat jó szolgálatokat tehet, ha például két legény csak ökölre megy egymással, fegyver nélkül. Ezzel a cselekménnyel nem állana arányban a 330. pont szerinti fegyverhasználati esetek egyike sem. Vagy ha a verekedők késekkel, botokkal mennek is egymásnak, de úgy összegabalyodnak, hogy fegyverhasználattal nem a támadót, hanem a megtámadottat sebesítené meg a csendőr. Ilyenkor segíthet a puskatusa vagy a kardmarkolat.

—

Nincs-e kitéve a csendőr annak, hogy a Szut. 329. pontjának 2. bekezdésében foglaltak betartása következtében a fogollyal dulakodásra kerül a sor?

Ügyetlen csendőr nemcsak ennek, de mindennek ki van téve. Amikor az utasítás a csendőr számára jogokat és kötelességeket állapít meg, mindig az átlagos ügyességű, használhatóságú és képzettségű csendőrré gondol, ilyenre alapítja azt, amit elrendel. A kérdésben arról van szó, hogy a csendőr a menni vonakodó foglyot bizonyos esetekben karjainál fogva kényszerítheti a továbbmenésre. Ez a módszer kínálkozik a legalkalmasabbnak ilyen esetekre. Igazán megrögzött és teljesen elvadult lelkű bűnözővel a csendőrnek nincsen naponta dolga. A legtöbb

bűnöző engedelmeskedik a csendőr utasításainak s ha valamelyik kísérés közben valami egyéni okból meg is tagadná a továbbmenést, rendszerint elegendő az, ha a csendőr megfogja a karját s már ez az érintés az előbb még vonakodó fogoly ellenkezését megtöri. Ennek egyszerű és sokszor beigazolt lélektani oka van. Kívánatos, hogy a csendőr ilyen nyilvánvaló lélektani eszközöknek is a birtokában legyen, mert ezekkel sokszor könnyebben és veszélytelenebbül ér el eredményt, mint akár a legsúlyosabb fegyverhasználattal. Más dolog aztán az az eset, amikor a fogoly a csendőr ilyen kényszerítésének sem engedelmeskedik. Természetes, hogy a csendőr nem viszi a dolgot ebben a formában kenyértörésre és nem gyűrközik neki az országúton, hogy ő majd megmutatja: ki az erősebb, a csendőr-e vagy a fogoly. Ez elhibázott dolog volna és az utasítás szellemének nem is felelne meg. Ha a csendőr azt látja — s ezt minden csendőrnek azonnal éreznie, látnia kell —, hogy a fogoly a kényszerítésnek ezt a módját el akarja háritani, vagy éppen ezzel kapcsolatban támadólag akar fellépni a csendőrrel szemben, akkor az erélyesebb eszközökhöz (fegyverhasználat) kell nyúlnia, de dulakodásba keveredni a menni vonakodó fogollyal sohasem szabad.

49. §. FEGYVERHASZNÁLAT.

330/I.

A Szut. 330. pont 1. alpontja esetében a csendőr jogsult, míg a többi pontok esetében köteles a fegyverét hasz-

nálni. Miért van szükség a fegyverhasználatnál arra, hogy a jog és kötelesség között különbség tétessék?

A Szut. megjelenése előtt többször volt vita tárgya, vajjon a szolgálatban álló csendőr fegyverhasználati jog e vagy kötelesség? A régi Szervezeti Utasítás 12. §-ának bevezető szavai kimondották ugyan, hogy a csendőr fegyverének használatára mindenki ellen jogosítva van, minden olyan esetben azonban, amikor a csendőrt katonai örnek kell tekinteni, amikor tehát pl. katonai vagy honvédegyénekekkel szemben lépett fel, vagy amikor őrhelyre kiállították, a fegyverhasználat joga a Szolgálati Szabályzat I. rész 458. pontjának értelmében mint kötelesség jelentkezett. A fegyverhasználatnak ez a kétféle értelmezése ugyan inkább csak elméleti kételeyeket okozott, mert a csendőr az esetek túlnyomó részében fegyverét nem a Szolgálati Szabályzat, hanem a Szervezeti Utasítás-adta jogán használta, mégis szükségesnek mutatkozott, hogy a Szut.-nak a fegyverhasználatra vonatkozó rendelkezései ebben a tekintetben is bizonyosságot teremtsenek.

A Szut. 332. pontjából következik, hogy a csendőr a fegyverét minden esetben, tehát akkor is a Szolgálati Utasítás 330. pontjában foglaltak alapján használja, ha mint felvezetett katonai ör teljesít szolgálatot, azzal a különbséggel, hogy ez utóbbi esetben a 330. pontban felsorolt eseteken kívül a 332. pont esetében is köteles a fegyverhasználatra. Mert ha a csendőrt katonai őri minőségében a Szolgálati Szabályzat I. rész 457. és 458. pontjában foglalt fegyverhasználati jog teljes terjedelmében megilletné, nem lett volna szükség arra, hogy a Szut. 332. pontja az ott felsorolt esetek egyikét külön kiemelje.

Egyébként arra, hogy a csendőr fegyverét a Szol-

gálati Szabályzat I. rész 458. pontja alapján is használhassa, most már nincs is szükség, mert az említett pontban felsorolt összes esetek a Szut. 330. és ezt kiegészítő 332. pontjában mind benne foglaltatnak. Különbség csak a Szut. 330. pontjának 1. alpontját illetően áll fenn, amely esetben a fegyverhasználat a katonai őrnök köteleességévé van téve, a csendőr számára azonban csak jogként van biztosítva, azaz meg van engedve.

A jog és köteleesség fogalmát nem kell külön fejtegetnünk. Amihez az embernek joga van, azt, ha akarja, megteszi, ha nem akarja, nem; vagyis reá van bízva, hogy a jogával élni kíván-e vagy sem; míg olyasvalaminek az elmulasztása, ami köteleességünk, büntetést von maga után. Aki jogosult egy kitüntetéssel viselni, az, ha akarja, viseli, ha nem akarja, nem, míg aki köteles a kitüntetéseit viselni (például diszben), az nem dönthet maga fölé, hogy feltűzi-e őket vagy sem.

A fegyverhasználati jog és köteleesség között való ezt a megkülönböztetést a csendőrségi szolgálat sajátlagos volta tette szükségessé. A csendőr sokkal jobban belevegyül a polgári lakosság mindennapi életébe, mint a felvezetett katonai őrnök és szolgálatának természete is olyan, hogy könnyen válhat ki nézeteltéréseket vagy ellenszegülést. Lehetetlen lett volna tehát parancsolóan kimondani, hogy a csendőr mindenkit köteles lelőni, aki őt tettelesen megtámadja vagy támadással veszélyesen fenyegeti, mert az előforduló esetek nagyon sokfélék, az ellenszegülés kísérelés, hogy úgy mondjuk, enyhítő és súlyosbító körülményei is igen változatosak s így nem volt más mód, mint a csendőr józan belátására és mérlegelésére bízni annak a megítélését, vajjon egy adott esetben valóban fegyverhasználatra van-e szükség, vagy pedig nem áll-e más, olyan megengedett mód rendelkezésre, amellyel az ellenszegülést vagy a támadást a

csendőr szempontjából ártalmatlanná lehet tenni. Ezt annál inkább is a csendőr megítélésére lehetett bízni, mert az 1. pont esetében elsősorban a csendőr személyes biztonsága forog kockán, már pedig ha egy polgári egyénnek a saját belátására lehet bízni, hogy adott esetben egy támadás ellen fegyverrel védekezzen-e vagy sem, annál inkább reá lehet bízni azt a csendőrré, akit erre külön kiképeznek.

A csendőrség tekintélyét és a szolgálat érdekeit a 330. pont bevezető szavaiban adott felhatalmazással szemben a 334. pont 7. bekezdése védi, amikor kimondja, hogy a fegyverhasználat jogával nem élés miatt is felelősségre lehet vonni a csendőrt, ha azt gyávaságból tette, vagy ha lefegyverezték.

Nem így áll azonban az eset a 330. pont 2—9. alpontjaiban felsorolt esetekben. Az ezen alpontok alapján való fegyverhasználat nem a csendőr személyét, hanem másnak a személyét vagy érdekeit védi, ezeknél tehát nem lehet a csendőr belátására bízni, hogy azokat védelmébe vegye-e vagy sem. Így például a 2. alpont harmadik személy jogos védelmét, a 3. a törvényt képviselő csendőr szolgálati eljárásának zavartalanságát, a 4. és 5. a büntettesek elfogásának lehetőségét, a 6. a közrendnek, valamint az élet- és vagyónbiztonságnak közvetlen megvédelmezését, a 7. az állami érdekek fokozottabb védelmét, a 8. és 9. pedig a határok védelmét kívánja biztosítani. Egyik sem olyan szolgálati ténykedés, amely a csendőr kedve szerint teljesíthet vagy elutasíthat, vagyis egyik sem jog, hanem köteleesség; világos tehát, hogy az ezek végrehajtásának biztosítására rendelkezésre bocsátott hatalmi eszközök igénybevétele sem joga, hanem köteleessége a csendőrnek.

Természetes, hogy ez a köteleesség nem feltétlen, azaz nem minden esetben áll fenn, hanem csakis akkor,

ha a fegyverhasználatnak a 330. pontban pontosan körülírt előfeltételei fennforognak. Ezek a feltételek arra vannak hivatva, hogy a csendőrnek támpontot nyujtsanak az egyes esetek megítélésénél, másodsorban pedig, hogy e megszorítások révén a céltalan vagy szükségtelen fegyverhasználatok elkerültessenek.

330/2.

A Szut. 330. pontjában szabályozott fegyverhasználati esetek szerint fegyverét használhatja a csendőr a tolvaj ellen is, ha másnak vagyonát nem lehet megvédelmezni mást közvetlenül, jogtalanul és súlyosan veszélyeztető cselekményétől. Mikor tekinthető a tolvaj cselekménye ilyennek? Mi az az értékbeli határ, amelyen túl a fegyverhasználat jogosultsága kétségbe nem vonható?

A Szut.-nak a fegyverhasználati jog kérdésében egyik főszabálya, hogy a csendőr előtt felmerült bűncselekménynek olyannak kell lennie, amely szokatlanul nagy jogsérelmet (kárt, hátrányt) jelent, vagy jelenthet arra nézve, aki ellen irányul; ennek alapján tehát az elkövetett bűncselekmény jelentőségével a fegyverhasználatnak arányosnak kell mutatkoznia akkor, ha bármilyen végzetes kiemelésűvé is válik.

Ez a jogsérelem (hátrány, kár) nem mindig fejezhető ki pénzürtékben, még tolvajlás esetében sem. Ezért óvakodik a Szut. attól, hogy pénzben kifejezett értékhatárokat jelöljön meg, mert nem akarta a csendőrt elzárni a fennforgó eset jelentőségének szabad megítélésétől. A lopás jelentősége pénzben nem igen fejezhető ki például okiratok, műreemek lopásánál, általában közhivatalok, köz-

intézmények irattárában őrzött iratok, vagy pótolhatatlan, muzeális jelentőségű tárgyak ellopásánál. Kétségtelenül más a jelentősége általában a közintézmények kárára elkövetett lopásoknak, mint a pusztán magánvagyonot sértő tolvajlásoknak.

A Btk. 4000 P-ben jelöli meg lopásnál azt a legalacsonyabb értékhatárt, amelyen felül a lopás az anyagi kár szempontjából különös jogi jelentőséget nyer, bár a nagy kárösszeg önmagában véve a Btk. szempontjából csak súlyosító körülmény lehet, mert a 4000 P-t meghaladó kárösszeghez a Bn. 49. §. 1. pontjához képest még más körülményeknek is kell járulniok, hogy a törvény külön büntetőtételben kifejezett szigorúsága érvényesüljön.

A Btk. szellemét tekintve tehát, ha tisztán a lopás tárgyának anyagi értékéről van szó, minden a lopás jelentőségét emelő és a fegyverhasználatra alapot adó más körülmény kizárásával, 4000 P-nél jóval magasabb összszegről kell szónak lennie, hogy esetleg halálos kimeneletű fegyverhasználat megokoltnak legyen tekinthető.

330/5.

A járőr éjjel a község utcáján portyázva észreveszi, hogy a Hangya szövetkezet bolthelyiségének ablakán egy ember csomagot cipelve kimászik. Az illető járőr láttára futásnak ered és a felszólításra nem áll meg. A járőr üldözőbe veszi, de nem tudja elfogni. Joga van-e a menekülő ellen fegyverét használni?

A Szut. 330. pont 5. pontja szerint menekülés miatt csak veszélyes gonosztevő ellen szabad fegyvert használni. Veszélyes gonosztevő pedig az, aki halállal, életfogytig

tartó fegyházzal vagy öt évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő cselekményt követett el (kivéve a hamis tanuzás, erőszakos nemi közöszülés, leányszöktevés és közokirathamisítás eseteit).

Az utasításnak ebből a rendelkezéséből következik, hogy a csendőrnek, mielőtt menekülő egyén ellen fegyvert használ, pontosan és biztosan tudnia kell, hogy az illető milyen bűncselekményt követett el. Tudhatja-e ezt a járőr a kérdésben foglalt esetben? Nem tudhatja.

Mi történik pl. akkor, ha a járőr a menekülő ellen fegyvert használ és utána megállapítást nyer, hogy az illető csak tulajdon elleni kihágást követett el? (Pl. este elrejtőzött az üzletben, éjjel összeszedett 10 pengő értéket felül nem haladó élelmicikket és azzal ugrott ki az ablakon?) Ebben az esetben nincs büntetté minősítő körülmény, mert az üzletbe nem betörés vagy bemászás útján jutott, az eltávozás módja pedig a cselekményt nem minősíti büntetté. De ha, büntetté minősülne is, a lopás büntetése öt évig terjedhető börtön, a gyanúsítottat tehát ilyen esetben sem lehet veszélyes gonosztevőnek tekinteni.

Vagy megtörténhetik az is, hogy a gyanúsított nem a Hangya szövetkezet, hanem egy magánház ablakából ugrik ki éjjel és a járőr láttára elmenekül. A járőr fegyvert használ ellene és utólag kiderül, hogy az illető egyáltalán nem követett el bűncselekményt, hanem szerelmi találkán volt és csak azért futott el, hogy a járőr őt fel ne ismerje vagy hogy az érdekelt nőt ne hozza hírbe. Súlyosan elítélnék a csendőrt az ilyen jogtalan fegyverhasználat miatt.

Általában szabályként kell tekinteni, hogy a Szut. 330. pont 5. alpontja alapján a csendőr csak két esetben használhat fegyvert:

1. Ismeretlen egyének olyan büntetlen történet tettenkapása esetében, amelyről első pillantásra megállapítható,

hogy a törvény kétséget kizáró biztossággal öt éven felüli szabadságvesztéssel bünteti. (Ilyen rendszerint a gyilkosság és a szándékos emberölés.) Vagy pedig:

2. A járőr által személyesen ismert olyan egyének a menekülése esetében, akiről a járőr biztosan tudja, hogy halállal vagy öt éven felüli szabadságvesztéssel büntetendő cselekményt követett el és emiatt körözés alatt áll, vagy pedig, ha ilyen cselekmény miatt elfogott egyén a járőr őrizetéből szökik meg.

Más eset az, ha a szökés olyan területen történik, amelyen a kormány a Szut. 330. pont 7. pontját életbeléptette és ezt megfelelően kihirdette. Jelenleg (1943 március) azonban Magyarország területén ez a fegyverhasználati jog sehol sincsen érvényben.

A Csendőrségi Lapok 1929. évfolyamának 196. oldalán a „Karikagyűrű” jeligéjű szerkesztői üzenet 5. pontja szerint, ha egy orrvadász reállo a járőrre és utána elmenekül, ellene nem lehet fegyvert használni, mert ez már megtorlás volna. Az orrvadász azonban azáltal, hogy a járőrre lőtt, gyilkosság vagy szándékos emberölés kísérletét követte el s ezáltal — minthogy e cselekmények mindenike 5 éven felüli szabadságvesztéssel büntetendő — veszélyes gonosztevővé vált. A menekülő veszélyes gonosztevő ellen a csendőr a Szut. 330. pont 5. alpontja alapján fegyvert használhat. Nincs-e ellentét a fenti szerkesztői üzenet és a Szut. 330/5. alpontja között?

A kérdezőnek formailag igaza van, lényegileg nincsen. A kérdést ugyanis két részre kell bontani: a Szut. 330. pont 1. és 5. alpontjai szempontjából.

Az orrvadász, aki a csendőrre reállott, a csendőrt megtámadta. Ha második lövésre is készülődne, ellene a fegy-

verhasználat jogosult lenne, miután azonban a kérdés szerint a lövés után elmenekül, kétségtelen, hogy a járőrnek nem szabad ellene fegyvert használnia, mert ez már megtorlás lenne, hanem igyekeznie kell őt kézrekeríteni.

Az orrvadász a járőrre tett lövéssel szándékos emberölés kísérletének gyanújába került. (Gyilkosság kísérletének a járőr a cselekményt nem minősítheti, mert semmi adata nincs arra, hogy az orrvadász a szándékát előre fontolta-e meg vagy sem.) Miből tudja azonban a csendőr azt is megállapítani, hogy szándékos emberölés kísérlete történt? Egyedül abból a körülményből, hogy a sörét vagy a lövedék a járőr közelében csapódott le, erre legfeljebb csak következtetni lehet. De hátha nem a járőrre lőtt, hanem vadra s csak akkor eredt futásnak, amikor a járőrt azután megpillantotta? Hátha a járőr tévedett a lövés irányának megítélésében? Mivel fogja a járőr a maga igazát bizonyítani a fegyverhasználat folytán esetleg súlyosan megsérült orrvadász tagadásával szemben, ha az orrvadásznak valóban igaza van?

Ilyen esetben, mint ez is, jó óvatosnak lenni, annál inkább, mert a csendőr személye is benne van a dologban. Ahhoz, hogy valakiről megállapítsuk, hogy veszélyes gonosztevő, legalább alapos gyanú szükséges (Szut. 339. p. 2. bek.), már pedig alapos gyanú csak úgy messziről ki nem alakulhat, ezt csak nyomozással lehet megállapítani. Ilyen, pillanatok alatt lejátszódó esetben könnyen adódhatik jövátéhetetlen tévedés, amit pedig a lehetőség szerint el kell kerülni.

Milyen hátrány származhatik a fegyverhasználat mellőzéséből? A járőr személyes biztonsága már nincsen veszélyeztetve, de további támadás megelőzése végett a fegyverhasználat úgysem volna jogosult. Mindössze annyi történhetik tehát, hogy az orrvadász megszökik. A kézrekerítése azonban nem megoldhatatlan feladat, hiszen köz-

tudomású, hogy az orrvadászok a környékről szoktak kikerülni, sőt a csendőr őket a legtöbb esetben rendszerint személyesen is ismeri. A járőr tehát a gyanúsított kézrekerítését sokkal megnyugtatóbb módon (nyomonüldözés, nyomozás, stb. által) is biztosíthatja, mint egy kétes jogosságú, esetleg éppen elhamarkodott fegyverhasználat útján.

A Szut. nem ilyen esetekre gondolt, amikor a 330. pont 5. alpontjában a menekülő veszélyes gonosztevő ellen a fegyverhasználatot megengedte, hanem olyan veszélyes gonosztevőre, aki a járőrtől nyomozás vagy fogolykíséret közben szökik meg, vagy pedig aki mint ilyen körözés alatt áll és a járőr őt személyesen felismeri. Vagyis: annak megállapításához, hogy valakit mint veszélyes gonosztevőt a csendőr agyonlőhet-e vagy sem, több bizonyosságra van szükség, mint amennyit néhány izgatott másodperc egyéni benyomásaiból szerezni lehet.

Hangsúlyozzuk azonban, hogy ez a véleményünk csak a kérdésben felvetett esetre vonatkozik, amikor t. i. az orrvadász a lövés után azonnal elmenekül. Ha nem menekül, hanem olyan magatartást tanúsít, amelyből a járőr további támadó szándékra következtethet, e magatartása már további támadással való veszélyes fenyegetésnek tekinthető, vele szemben tehát a fegyverhasználat az általános szabályok szerint jogosult.

A lényeg az, hogy az élet nem alkalmazkodik a betűhöz, tehát a betűt kell az élethez alkalmazni. A fegyverhasználat súlyos dolog, arra is, aki használja, arra is, aki ellen használja, de az államkincstárra is. Határeseteknél, amikor a fegyverhasználat jogos voltához szó férhet és amikor az elmellőzéséből semmi nagy hátrány nem származik, ésszerűségéből is, emberiségéből is jobb elhagyni.

Egy asszony jajveszékelve fut az örsre, hogy férjét a fia azért, mert költsékes életmódjéért szemrehányásban részesült, egy bunkóval úgy fejbevágta, hogy azonnal meghalt. Járőr siet a helyszínre, ahol a hulla szétloccsant feje az első pillantásra kétségtelenné teszi a halál bekövetkeztét. Mikor a járőr a hulla megtekintése után az asszonytól a gyanúsított holléte iránt érdeklődik, a gyanúsított kiugrik az istállóból és futásnak ered. A járőr üldözőbe veszi, de utolérni nem tudja, más módon sem lehet a menekülőt feltartóztatni s az még a fegyverhasználattal fenyegető rákiáltás dacára sem áll meg. Jogos volna-e a járőr löfegyverhasználata?

A Szut. 339. pontjának 2. bekezdése értelmében veszélyes gonosztevő rendszerint az, aki a törvény szerint halállal, életfogytig tartó fegyházzal vagy öt évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő cselekményt követ el vagy kísérelt meg, ilyen bűncselekménnyel alaposan gyanúsítható, stb. az említett pont szerint. Ebben az esetben a Btk. 280., esetleg a 281. §. 1. bekezdése szerint minősül a bűncselekmény, mindkét esetben a törvényben kiszabott maximális büntetés 5 évnél hosszabb tartamú szabadságvesztés büntetés. A halál bekövetkeztét a járőr kétségtelenül megállapította, a bűncselekmény elkövetésével a menekülő alaposan gyanúsítható, mert maga a anyja jelentette fel, mint tettest s az alapos gyanut alátámasztja az is, hogy járőr érkezésekor gyanúsított az istállóban elbújva tartózkodott, majd futással akarta elkerülni azt, hogy a járőr kérdőre vonhassa, sőt futás közben a fegyverhasználattal fenyegető rákiáltás dacára sem állott meg. Mindezek alapján az alapos gyanu megállja helyét és pedig olyan bűncselekménynek az alapos gyanúja, amelynek elkövetőjét a Szut.

339. pontja értelmében veszélyes gonosztevőnek kell tekinteni. Ezen az alapon a fegyverhasználat jogos.

A Szut. 339. pont szerint veszélyes gonosztevő többek között az, aki 5 évnél hosszabb tartamú szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő cselekményt követett el vagy kísérelt meg. Lehet-e veszélyes gonosztevőnek tekinteni azt az egyént, aki lopás miatt már kétszer büntetve volt s utolsó büntetése kiállása óta 10 év még nem telvén el, újabb lopást követ el, amely különben az ellopott tárgy értéke szerint csak vétség lenne?

A tettes harmadik lopása miatt a Btk. 338. §-a alapján minősülő lopás büntetével lévén gyanúsítható, veszélyes gonosztevőnek nem tekinthető, mert ennek a bűncselekménynek legnagyobb büntetése 5 évi börtön s így a Szut.-ban meghatározott feltétel, az 5 évet meghaladó szabadságvesztés-büntetéssel járó bűncselekmény gyanúja fenn nem forog.

Mikor tekinthető a tolvaj veszélyes gonosztevőnek a lopás körülményei alapján?

A Szut. 339. pontja veszélyes gonosztevőnek az elkövetett bűncselekmény súlyához képest azt jelöli meg, aki halállal, életfogytig tartó fegyházzal vagy öt évnél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követett el vagy kísérelt meg. A tolvaj veszélyes gonosztevőnek azokban az esetekben tekinthető, amelyeket a Bn. 49. §-a az 1., 2. és 3. pontban jelöl meg; ha ugyanis a tolvaj 4000 P-nél nagyobb értéket lopott s ezen felül büntetett lenne a cselekmény akkor is, ha az érték szerint nem minősülne büntetetté (tehát ha

például bemászás útján követte el a lopást), továbbá, ha lopás, rablás, sikkasztás, zsarolás vagy orgazdaság büntette miatt már legalább kétszer meg volt büntetve és cselekménye nélkül is büntetné minősülne. Végül, ha a tolvaj a lopással üzletszerűleg foglalkozik.

Miért nem lehet a Szut. 339. pontjában tárgyalt veszélyes gonosztevőnek tekinteni a hamis tanuzás, erőszakos nemi közösülés, leányszöktetés, valamint a közokirathamisítás büntetnének tettesét?

A hamis tanuzás tettesét azért nem lehet veszélyes gonosztevőnek tekinteni, mert csak akkor büntethető 5 évnél tovább terjedhető szabadságvesztés büntetéssel, ha a hamis tanuvallomás folytán az alapper vádlottja 5 évnél hosszabb szabadságvesztésre vagy halálra ítéltetett volna. Miután pedig az is lehetséges, hogy a vádlottat még el sem ítélték vagy 5 évnél kevesebb szabadságvesztés büntetésben részesült, ezért a hamis tanuvallomás tettesével kivételt kellett tenni s nem lehetett őket a veszélyes gonosztevők közé sorolni. Az erőszakos nemi közösülés és a leányszöktetés tettese azért kivétel, mert ha a cselekmény után házasság jön létre, a cselekmény büntethetősége megszűnik. A közokirathamisítás tettesét azért nem sorolja a Szut. a veszélyes gonosztevők közé, mert csak akkor büntethető 5 éven felüli szabadságvesztés büntetéssel, ha közhivatalnok követte el. Nem volna tehát sem észszerű, sem igazságos dolog, hogy a nem közhivatalnok közokirathamisítót ne tekintsük veszélyes gonosztevőnek, ellenben a közhivatalnok közokirathamisítót azok közé soroljuk éppen azért, mert közhivatalnok. A törvény már amúgyis gondoskodik róla, hogy a közhivatalnok súlyo-

sabb büntetésben részesüljön ezért a cselekményért, mintha azt más követi el.

A szolgálatban álló csendőr felszólít egy polgári egyént, hogy segédkezzék neki egy súlyos bűncselekmény miatt körözött egyén elfogásában. A polgári személy a segítséget megtagadja. Fel lehet-e őt emiatt jelenteni s ha igen, milyen törvény alapján?

Ha a csendőr mindig csak önmagára volna utalva és a polgári lakosság nem segítené őt a szolgálata teljesítésében, vajmi kevés eredményt tudnánk felmutatni. Hogy a polgári lakosság segítségét, sőt sokszor egyenes közreműködését mennyire nem tudjuk nélkülözni, bizonyítja, hogy az utasítás több helyütt utal erre, sőt bizonyos esetekben köteleességévé teszi a csendőrnek az ilyen segítség igénybevételét. Például:

1. A járőrnek majdnem minden szolgálati ténykedéséhez bizalmi egyénekre van szüksége. Erre elsősorban a községi előljáróság tagjait kell ugyan igénybevenni, de ha községen kívül kell szolgálati ténykedést végezni, vagy ha községi előljárósági tagot nem lehet előkeríteni, a járőr kénytelen magánszemélyeket alkalmazni bizalmi egyének gyanánt. Az ilyen közreműködés a polgári személy részéről sokszor nem kis áldozattal, jövés-menéssel, idővesztéssel jár, sőt a gyanúsított neheztlését, haragját vagy éppen bosszúját is magára vonhatja.

2. Az idegenellenőrzés a lakosság közreműködése nélkül nem lehet tökéletes. Ha gyanús idegen fordul meg a községben, aki — például mert ott csak rövid ideig tartózkodik —, nem köteles magát bejelenteni, leginkább a lakosság hívhatja fel reá a csendőr figyelmét.

3. Bizalmas szolgálatokat nemcsak hivatásos besü-

gók teljesítenek, hanem a lakosságnak olyan jobbérzésű tagjai is, akik meggyőződésből és a közrend érdekeinek helyes felfogása következtében vannak segítségére a csendőrnek.

4. Ha a járőr az előírt időnél 24 órával vagy még később tud csak bevonulni, ezt az őrsparancsnoknak alkalmi küldönc útján köteles jelenteni. (271.)

5. Lovasjárőr, ha gyalog kell portyáznia vagy szolgálati ténykedést végeznie, a lovakat megbízható egyén felügyeletére bízza (275).

6. Ott, ahol rendszeresített pihenőszoba vagy a község által bérelt istálló nincsen, a pihenőhelyet és az istállót magánszemélyek bocsátják a csendőr rendelkezésére.

7. Fogolyüldözésnél a fogoly elfogásában való közreműködésre a közelben tartózkodó polgári egyéneket is fel kell szólítani (339. p. 5. bek. és 344. p. 5. bek.).

8. Néptömeg szétozlatásánál elsősorban a rendezőket és a befolyásos személyeket kell felkérni a tömeg szétozlatására (340.).

9. Megfigyelésre a megfigyelendő szomszédai, ismerősei is felkérhetők (358. p. 3. bek.).

10. Nők személymotozását csak erre felkért nő végezheti (441. p. 3. bek.).

11. Házkutatásnál, ha az, aki ellen a kutatás irányul, nincs jelen, hozzátartozói vagy megbízható szomszédai közül kell valakit felkérni, hogy őt helyettesítse (442. p. 1. bek.).

12. Szakértők díjazására a járőrnek anyagi eszközök nem állanak rendelkezésére, szakértőkül tehát elsősorban olyan személyeket kell felkérnie, akik arra szívességből vállalkoznak. Zárfeletáshoz például kötelező a szakértő mesterember igénybevétele (442. p. 2. bek.).

13. Fogolyörzésnél, ha egyszerre sok foglyot kell

őrízni, a csendőr fegyveres polgári egyének segítségét is igénybe veheti (559.).

Látjuk tehát, maga az utasítás is hány esetet említ, ahol a csendőr a lakosság támogatására szorul. A gyakorlatban természetesen ennél sokkal több olyan eset adódik, amelyeket az utasítás nem sorolhat fel, de amelyeknél a csendőr a polgári lakosság vagy egyes polgári személyek igénybevétele, segítségét nem nélkülözheti.

Ha most azt vizsgáljuk, vajjon köteles-e egy polgári egyén akár az utasításban említett, akár pedig más esetben a csendőr segítségére lenni, meg kell állapítanunk, hogy: nem köteles. Ilyen segítség megtagadása miatt tehát nem lehet senkit feljelenteni.

A törvény nem kötelezhet senkit arra, hogy a munkáját otthagyja és tanunak menjen a csendőr szolgálati ténykedéséhez, hogy életét vagy testi épségét például egy fogoly elfogásában való közreműködésnél kockára tegye, hogy a csendőrnek küldöncszolgálatot végezzen, stb. Az utasításnak egynémely helyén található az a rendelkezés, hogy a csendőr „a községi előjáróság útján“ igényeljen ilyen magánsegítségét, mindössze annyit jelent, hogy a községi előjáróság felhívásának az emberek talán inkább eleget fognak tenni, de kötelezni, kényszeríteni a községi előjáróság sem tudja azt, aki a közreműködést megtagadja. A Kbtk. a hatósági felhívás iránt való engedetlenségnek csak három esetét ismeri: a nyilvános csoportosulás vagy zavargás esetén való engedetlenséget (42. §.), a személyazonosság igazolásának megtagadását (43. §.) és a tűzvész vagy vízáradás esetén való engedetlenséget (194. §.). A hatóság cselekvő megsegítésére nincs rendelkezés.

Mindebből két dolog következik. Az első: igyekezzék magát az őrs és minden egyes csendőr a lakosság jobb-

ézésű, törvénytisztelő rétegével megkedveltetni. Nem azt kell ezen érteni, hogy a csendőr igyekezzék mindenkinek a kedvébe járni, hogy elnézzen olyasmit, amit nem szabad elnézni, hogy szolgálaton kívül túlságos barátkozást folytasson stb., hanem azt, hogy mindig, mindenkivel szemben egyforma igazságossággal járjon el, ne kövessen el visszaéléseket, szükségtelenül ne kicsinyeskedjék, ne fitogtassa a hatalmát, ne zaklasson senkit hiába és végül egyéni magatartására, megjelenésére, fellépésére stb. is mindig ügyeljen, mert a köztisztületnek és közbizalomnak ezek a külsőségek lényeges feltételei. Az ilyen örsöt, az ilyen csendőrt a lakosság megkedveli és meg is becsüli, mert még a csendőr komolyságából is kiérzi a derék, tisztességes, pártatlan, törvénytudó, törvénytisztelő embert, akinek segítségére lenni mindenkinek magától értendő, nem törvényes, hanem erkölcsi kötelessége.

A másik dolog: amikor felkérünk valakit, hogy legyen a segítségünkre, ne parancsoljunk, hanem kérjünk. A fennhéjázó, pökhendi rendelkezés könnyen dacossá teszi az embereket, míg a kellő formában kifejezett kérés, amelyből kiérzik, hogy a csendőr szívességet kér, ritkán marad eredménytelen. Amikor pedig már nincsen szükségünk a polgári személy közreműködésére vagy segítségére, köszönjük meg azt neki.

Ha így járunk el, sohasem fogjuk érezni, hogy a segítség, amit kapunk, nem kötelesség, hanem csak szívesség.

51. §. FEGYVERHASZNALATI ESETEK ELBIRALASA.

347.

A csendőr fegyvert használt. A kivizsgálás során megállapítást nyert, hogy a fegyverhasználat jogos volt. Vádat

emelhet-e ennek ellenére a csendőrügyész a csendőr ellen a fegyverhasználat miatt?

A tiszti előjáró által fegyverhasználat vagy egyéb fegyelmi vagy bűnvádi ügyben megejtett kivizsgálás célja az, hogy az ügyben érdemi intézkedésre hivatott parancsnokot a tényállás felől előzetesen tájékoztassa és ezáltal támpontot nyújtson a további intézkedésre. A kivizsgálás tulajdonképpen csak fegyelmi, közigazgatási eljárás, azért is nevezzük az ügyészi előzetes megállapítással, nyomozással vagy a bírói vizsgálattal szemben „közigazgatási” kivizsgálásnak. A kivizsgálásnak ebből a tájékoztató feladatából következik, hogy annak során például a fegyverhasználat jogos vagy jogtalan voltát sem lehet megállapítani; a kivizsgáló legfeljebb a véleményét jelenti, hogy azt a kivizsgálás adatai alapján jogosnak véli-e vagy sem.

Az ügyben a további eljárást illető döntés joga a bűnvádi üldözés jogával felruházott kerületi parancsnokot illeti meg, aki figyelembe veszi ugyan a kivizsgálás adatait, de nincs az annak során megállapított tényálláshoz kötve. A Szut. 51. §-a írja elő, hogy a fegyverhasználati esetek elbírálásánál milyen eljárást kell követni. A gyakorlatban az illetékes parancsnok nem elégszik meg a fegyverhasználati esetek közigazgatási kivizsgálásával, hanem ügyészi előzetes megállapításokat vagy esetleg nyomozó eljárást rendel el azért, mert az ügyész a kihallgatásokat jegyzőkönyvileg foganatosítja s így a tényállást jogilag hitelesebben tudja megállapítani, mint a kivizsgáló tiszti előjáró, aki a kihallgatásoknál nem vesz fel jegyzőkönyvet. Az illetékes parancsnok a közigazgatási kivizsgálással csak csekélyebb jelentőségű fegyverhasználati ügyekben elégszik meg (például ha »

fegyverhasználat eredménytelen volt, vagy csak jelentéktelen sérülést okozott).

Természetes, hogy ha az illetékes parancsnok ügyészi előzetes megállapításokat rendel el, az esetleg már folyamatba tett közigazgatási kivizsgálást abba kell hagyni és az ügy megvizsgálását az ügyészre kell bízni.

Az illetékes parancsnok, mielőtt ez ügyben döntene, az ügyészi előzetes megállapítások, illetőleg a kivizsgálás anyagát háromtagú csendőrtiszti bizottságnak adja ki, amely az ügyész előadása alapján véleményt ad arra vonatkozóan, hogy a fegyverhasználat az utasítás értelmében jogosnak tekinthető-e vagy sem. Az illetékes parancsnokot azonban a fegyverhasználati bizottság véleménye sem köti, nincs tehát akadálya annak, hogy a csendőr ellen akkor is vádparancsot adjon ki, ha a fegyverhasználatot a kivizsgáló, az ügyész és a fegyverhasználati bizottság is jogosnak véleményezte. Lehet ugyanis, hogy a kerületi parancsnok nem ért egyet a véleményekkel, de lehet az is, hogy a fegyverhasználatot maga is jogosnak látja ugyan, mégis vádparancsot ad ki a csendőr ellen való vádemelésre azért, hogy a fegyverhasználat jogosságát a bíróság is megállapítsa. Főként olyankor történhetik ez meg, ha súlyos kimenetelű, esetleg több áldozatot követelő fegyverhasználatról van szó, vagy ha valószínű, hogy az, aki ellen a fegyverhasználat történt vagy a hátramardottja a kincstár ellen a polgári bíróság előtt kártérítési pert fognak indítani. Igaz ugyan, hogy a polgári bíróságot a honvédtörvényszék által megállapított tényállás és hozott ítélet nem köti, mégis, a kincstár a polgári perben rendszerint eredményesebben védekezhetik, ha a fegyverhasználat jogosságát nemcsak az illetékes parancsnok, hanem honvédtörvényszék is megállapította.

VIII. MEGELŐZŐ SZOLGÁLAT.